

MAKÜ

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

OGUZHAN

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

CİLT-VOLUME:3 SAYI-ISSUE: 1 HAZİRAN-JUNE 2021

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Adına Sahibi

On behalf of Burdur Mehmet Akif Ersoy University

Prof. Dr. Adem KORKMAZ

Editör Kurulu

Editorial Board

Baş Editör

Editor-in-Chief

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZMEN

Editörler

Editors

Assoc. Prof. Neringa SLAVINSKAITÉ
Vilnius Gediminas Technical University

Doç. Dr. Osman AKIN
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Dr. Sc. Almir MARIĆ
Univerzitet "Džemal Bijedić" u Mostaru

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ACAR
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Ali UYSAL
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Öğr. Gör. Behiç ÇETİN
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Bilim Danışma Kurulu

Advisory and Scientific Committee

Prof. Dr. Adem KORKMAZ - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, **Prof. Dr. Adnan DÖNMEZ** - Akdeniz Üniversitesi, **Prof. Dr. Başak ATAMAN** - Marmara Üniversitesi, **Prof. Dr. Belkıs ÖZKARA** - Afyon Kocatepe Üniversitesi, **Prof. Dr. Berrin ONARAN** - Dokuz Eylül Üniversitesi, **Prof. Dr. Birgül KUTLU BAYRAKTAR** - Boğaziçi Üniversitesi, **Prof. Dr. Can Deniz KÖKSAL** - Akdeniz Üniversitesi, **Prof. Dr. Cemal ZEHİR** - Yıldız Teknik Üniversitesi, **Prof. Dr. Hasan DAĞ** - Kadir Has Üniversitesi, **Prof. Dr. Hayrettin USUL** - İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, **Prof. Dr. Himmet KARADAL** - Aksaray Üniversitesi, **Prof. Dr. İbrahim Atilla ACAR** - İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, **Prof. Dr. İsmail BEKÇİ** - Süleyman Demirel Üniversitesi, **Prof. Dr. Lütfihak ALPKAN** - İstanbul Teknik Üniversitesi, **Prof. Dr. Mehmet KARACA** - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, **Prof. Dr. Mehmet KARAGÜL** - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, **Prof. Dr. Murat KAYALAR** - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, **Prof. Dr. Muazzez BABACAN** - Boğaziçi Üniversitesi, **Prof. Dr. Nejat BASIM** - Başkent Üniversitesi, **Prof. Dr. Nezihe Figen ERSOY** - Anadolu Üniversitesi, **Prof. Dr. Nilüfer KOÇAK** - Dokuz Eylül Üniversitesi, **Prof. Dr. Nuri ÖMÜRBEK** - Süleyman Demirel Üniversitesi, **Prof. Dr. Oya ERDİL** - Gebze Teknik Üniversitesi, **Prof. Dr. Osman BAYRİ** - Süleyman Demirel Üniversitesi, **Prof. Dr. Ramazan ERDEM** - Süleyman Demirel Üniversitesi, **Prof. Dr. Selahattin KARABINAR** - İstanbul Üniversitesi, **Prof. Dr. Süleyman UYAR** - Alanya Alaattin Keykubat Üniversitesi, **Prof. Dr. Süleyman YÜKÇÜ** - Dokuz Eylül Üniversitesi, **Prof. Dr. Durmuş ACAR** - Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, **Prof. Dr. Erdoğan GAVCAR** - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, **Prof. Dr. Erkan POYRAZ** - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, **Prof. Dr. Erman COŞKUN** - Sakarya Üniversitesi, **Prof. Dr. Ferda Erdem** - Akdeniz Üniversitesi, **Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ** - Adnan Menderes Üniversitesi, **Prof. Dr. Feriştah SÖNMEZ** - Adnan Menderes Üniversitesi, **Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU** - Pamukkale Üniversitesi, **Prof. Dr. Umut AVCI** - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, **Prof. Dr. Vedat EKERGİL** - Anadolu Üniversitesi, **Prof. Dr. Yusuf KADERLİ** - Adnan Menderes Üniversitesi, **Prof. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU** - Adnan Menderes Üniversitesi, **Prof. Dr. Mustafa Zihni TUNCA** - Süleyman Demirel Üniversitesi

Dizinler / Indexing

BU SAYININ HAKEMLERİ

Academic Referees of This Issue

Prof. Dr. İsmail BEKÇİ

Prof. Dr. Murat KAYALAR

Prof. Dr. Mustafa Zihni TUNCA

Prof. Dr. Vesile ÖMÜRBEK

Doç. Dr. Aysel ÇETİNKAYA

Doç. Dr. Harun SULAK

Doç. Dr. Osman Kürşat ACAR

Dr. Öğr. Üyesi Burcu ALAN

Dr. Öğr. Üyesi Davut KARAMAN

Dr. Öğr. Üyesi Ercüment DOĞRU

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KALAĞAN

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KIRBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KOÇAK

Dr. Benan DONDURUCU

İÇİNDEKİLER

ARAŞTIRMA MAKALELERİ RESEARCH ARTICLES

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE KADIN ÇALIŞANLARIN KARIYER ENGELLERİ: BURDUR DEVLET HASTANESİ ÖRNEĞİ
CAREER BARRIERS OF WOMEN EMPLOYEES IN THE HEALTH SECTOR: EXAMPLE OF BURDUR STATE HOSPITAL 1-15

Raşit ACAR, Tülay ÖZKAN

ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRENCİLERİNİN TMS / TFRS FARKINDALIK
DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: BİR ARAŞTIRMA

TMS / TFRS AWARENESS LEVEL OF ACCOUNTING AND FINANCE STUDENTS AT SECONDARY EDUCATION: A RESEARCH 16-29

Ufuk CAMCI, Ferhat BİTLİSLİ

TÜRK MAGAZİN BASININDA ETİK SORUNLAR

ETHICAL PROBLEMS IN TURKISH TABLOID PRESS 30-41

Mustafa Eren AKPINAR

YEŞİL GİRİŞİMCİLİK VE YEŞİL KATMA DEĞER OLUŞTURMAK, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN BİR ÇÖZÜM
OLABİLİR Mİ?

CAN CREATING GREEN ENTREPRENEURSHIP AND GREEN ADDED VALUE CAN BE A SOLUTION FOR SUSTAINABILITY? 42-51

İsmail GÖKDAYI

ÖRGÜTSEL İLETİŞİMİN ÖRGÜTSEL SESSİZLİĞE ETKİSİ: BURDUR İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL COMMUNICATION ON ORGANIZATIONAL SILENCE: A RESEARCH IN BURDUR PROVINCE 52-63

Sefa CEYHAN, Gökhan KENAR, Merve NACAĞ, Meral BEKTAŞ, Hüseyin ÇİÇEK

TÜRKİYE'DE KAMU HARCAMALARI ALANINDAKİ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

ANALYSIS OF GRADUATE THESES IN PUBLIC EXPENDITURES IN TURKEYS 64-77

Eda TELLİ

ŞEHİR HASTANELERİNİN ENTROPİ TEMELLİ MAUT YÖNTEMİ İLE KAPASİTE DEĞERLENDİRMESİ

CAPACITY ASSESSMENT OF CITY HOSPITALS USING THE ENTROPY-BASED MAUT METHOD 78-90

Agah BAŞDEĞİRMEN, Damla YALÇINER ÇAL

Geliş Tarihi / Received : 04.12.2020 / 12.04.2020

Kabul Tarihi / Accepted : 12.01.2021 / 01.12.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE KADIN ÇALIŞANLARIN KARIYER ENGELLERİ: BURDUR DEVLET HASTANESİ ÖRNEĞİ

CAREER BARRIERS OF WOMEN EMPLOYEES IN THE HEALTH SECTOR: EXAMPLE OF BURDUR STATE HOSPITAL

Raşit ACAR^a, Tülay ÖZKAN^b

ÖZ: Kadınların kariyer engeli kavramı, birçok çalışmaya konu olmuştur. Literatürde kadınların kariyer engelleri genel olarak; “cinsiyete dayalı engeller”, “eğitim ve kişisel gelişimdeki engeller”, “çalışma yaşamında kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumlar”, “çalışanların kadın yöneticilere yönelik tutumları” ve “stereotip inançlar” olarak ele alınmaktadır. Burdur Devlet Hastanesinde çalışanların “kadınların kariyer engellerine yönelik” görüşlerinin anket aracılığı ile değerlendirildiği bu çalışmada, gönüllülük esasına göre toplam 219 hastane personeline ulaşılmıştır. Elde edilen verilere tanımlayıcı analizlerden sonra t testi ve ANOVA analizleri yapılmıştır. Analizlerden elde edilen bulgular ise, kadın ve erkek katılımcıların yaş durumlarına ve eğitim düzeylerine göre vermiş oldukları cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmaz iken, bazı maddelerde medeni durum, iş pozisyonları ve iş tecrübelerine göre katılımcıların vermiş oldukları cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler : Kadın, Kariyer Engeli, Burdur, Sağlık.

ABSTRACT: The concept of career barrier for women has been the subject of many studies. In the literature, career barriers of women in general; “gender-based barriers”, “barriers to education and personal development”, “attitudes towards feminine behavior of women in working life”, “attitudes of employees towards women managers” and “stereotype beliefs”. In this study, in which the views of women's career barriers in Burdur Public Hospital were evaluated through a questionnaire, a total of 219 hospital staff were reached on a voluntary basis. After descriptive analysis, t test and ANOVA analysis was performed. The findings obtained from the analyzes showed that there was no statistically significant difference between the answers given by the male and female participants according to their age and education level, while in some items, statistically significant differences were found between the responses given by the participants according to their marital status, job positions and work experiences.

Keywords: Women, Career Barriers, Burdur, Health.

^a Öğr. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, rasicacar@mehmetakif.edu.tr

^b Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, tulayozkan@mehmetakif.edu.tr

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun kızların okullaşma oranını artıran cinsiyetini belirleme durumu yoktur. Cinsiyet durumu; önceden tahminlerle şimdilerde ise doğumdan çok önce tıbbi teknolojinin gelişmesiyle öğrenilmektedir. İnsan, erkek veya kadın cinsiyetlerinden birini üstlenerek dünyaya gelmektedir. Cinsiyeti ile birlikte toplumsal olarak cinsiyetlere ait belirlenen rolleri öğrenerek yetiştirilmektedir (Terzioğlu, 2008). Toplum cinsiyet kimliği aileden başlayarak, kültür değerleri, eğitim, sosyal ortamlar gibi etkin faktörlerin büyük ölçüdeki etkileyciliği ile cinsiyete uygun roller üstlenerek şekillenmektedir (Powell ve Greenhaus, 2010). Kadınlara, sosyal bir cinsiyet kalıbı olarak erkeklere yardımcı olması gereken bir varlık olarak bakılmaktadır. Buldukları her durumdan memnun kalmaları beklenen bir birey olmaları, güçlü figürlere kaşı gelinmemesi ve uysal davranış sergilemesi istenmektedir (Dinç Kahraman, 2010). Bu mevcut isteklerin ortaya çıkardığı netice olarak; güven eksiliği bulunan, aktiflikten uzak, karar vermek için hep başkalarının fikrini almak isteyen, duygularını göstermekte zorlanan, tartışmadan geri duran bir geleneksel kadın imajı ortaya çıkmaktadır (Aksu, 2008). Oluşturulan bu imajla, kadın denildiğinde eğitim, evlilik, çalışma yaşamı gibi alanlarda kadının karar verme özgürlüğüne ve bu kararları uygulamasına önemli derecede engel oluşturmaktadır (Demirbilek, 2007).

Dünya genelinde nüfusça yarısından fazla olan kadınların iş yaşamlarında kazandığı statü, yönetime dahil olma, elde ettiği gelir gibi etkenler sosyal yaşamada yer almalarına ve kendilerini savunmalarında en önemli anahtarlardan biri olmaktadır. Önceki dönemler kadın hayatı incelendiğinde ne üzücüdür ki, söz konusu alanlarda ayrımcılığa uğramışlardır. Bunun neticesinde; kadın ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak iş ve ev yaşamından beklenen olumlu durumlardan yoksun kalmaktadır. Olumlu yönde kendisine katkı sağlayamayan kadın, iş hayatında sosyal dışlanmışlık riski ile yüzleşmek durumundadır (Çakır, 2008: 26- 27).

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki iş dünyasında emek yoğun üstünlüğünün kadınlarda olduğu sektörlerden biri olan sağlık sektöründe çalışan kadınların işgücü piyasasında karşı karşıya kaldıkları her türlü işgücü yoğunluğu ve ayrımcılığın, kadınların erkeklere göre daha fazla istihdam edildiği sağlık sektöründeki durumunu ele alınmaktır. Toplumsal değerler bütününde kalıplaşmış kadın emeğine özgü olduğu kadın işi ve erkek emeğine özgü olan işlere de erkek işi olarak ayrıştırması, bu ayrıştırmanın sık sık gündeme geldiği gibi kadınların eğitim düzeyi yükselse de oransal olarak yükselme de olsa, işe dahil olmaları, meslek seçiminde ayrımcılık seviyesinin farklılık göstermeden kaldığı, çalışanların yarısından fazlasının kadın olduğu sağlık sektörü özelinde irdelenmiş olacaktır.

Bu çalışmada kariyer kavramından bahsedilerek; kadının çalışma hayatındaki yeri ve kadın çalışanların kariyer engelleri ve Burdur Devlet Hastanesi kadın çalışanları üzerine yapılmış kariyer engelleri üzerine sonuçlar belirtilmiştir.

2. KARIYER KAVRAMI

Sözlük anlamı olarak kariyer, “Bir meslekte zaman ve çalışmayla elde edilen aşama, başarı ve uzmanlık” olarak ifade edilmektedir (TDK). Fransızca 'da ise kariyer; diplomatik statü, meslek, başarılması gereken mesleksi bir süreç, hayatta belirlenen ve takip edilecek bir yol” gibi anlamlara da gelmektedir (Şimşek vd., 2004: 10). Genel olarak kariyer, bireylerin hayatı ve meslekleridir (Tunç ve Uygur, 2001: 3). Bu noktada kariyer, “meslek hayatında ilerleme, istenilen bir pozisyona gelebilme, yükselme vadeden bir mesleğe sahip olmak” tır (Şabuncuoğlu, 2005: 168). Kariyer kavramının birbirlerine uzak olmayan ifadelerde karşımıza çıktığı görülmektedir.

Kariyer, bireylerin seçtiği bir meslekte ilerleme kaydetmesini ve o meslekte bulunduğu sürece tecrübe kazanmasını ve yeteneklerini geliştirmesini sağlamaktadır (Bayraktaroğlu, 2003: 117; Türkoğlu ve Acar, 2019:16). Bireylerin bir kariyer sahibi olmaları, bir bireyin iş etkinliklerini, işteki davranışlarını ve davranışların sonucunda oluşan tutumları, benimsenen değerleri ve ömrünce edindiği amaçlarını oluşturmaktadır (Bernardin, 2003: 194). Kariyer, büyük ölçüde bireyin sorumluluğunda biçimlendirilen, beraberinde örgütün de bireye bu konu hususunda destek olduğu bir olgudur (Aytaç, 2005: 233).

Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesi için maddi güce sahip olmalarında, kariyer sahibi olmaları önemli bir faktördür. Ayrıca psikolojik açıdan kişinin kendini tatmin ettiği anlaşılmaktadır.

(Aytaç, 1997: 21). Bu artıların oluşmasında ve ayrıca bireylerin gelişimlerinin devam ettirilmesinde işletmelerin insan kaynaklarına önem verdikleri görülmektedir. Oluşturdukları insan kaynakları departmanları ile çalışanların profesyonel kariyer planlamaları yapılabilmektedir. Böylelikle bir işletmede çalışmak bireylere çekici gelmekte ve genç, dinamik yetenekler işletmede tutulabilmektedir (Kozak, 2001: 17).

3. TÜRKİYE'DE KADININ ÇALIŞMA HAYATINDAKİ YERİ

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçtiği günden bu yana kadının erkeğe bağlı ekonomik muhtaçlığı ve evi ile sınırlandırılmış özel yaşamı olduğu düşünüle gelmiştir. Kadının yeri “evi” ve rolü ise “eş” ve “anne” olarak görülmüştür (Karcioğlu ve Leblebici, 2014). Kadınla ilgili bu inanişaya ilave olarak toplumumuzda “erkek işi” ve “kadın işi” şeklinde mesleklerinde ayrıldığı görülmektedir. Kadın işi olarak ifade edilen işler daha çok düşük statülü, düşük ücretli, geçici ve güvencesizken erkek işi olarak ifade edilen işler ise yetki ve sorumluluk gerektiren, yüksek ücretli, sürekli ve güvenceli olan nitelikli işlerden oluşmaktadır. Sektör bazında bakıldığında Türkiye’de tarım sektöründe çalışan kadınların %78,1’i ücretsiz aile işçisi olarak, kalanı da bu sektörde nispeten daha niteliksiz işlerde çalıştığı görülmektedir. Sanayi sektöründe çalışan kadınlar tekstil, tütün gibi yoğun emek isteyen fakat getirisi daha az olan imalat alanındaki işlerde çalışırken; hizmet sektöründe çalışan kadınlar ise bankacılık, sigortacılık, satış elemanı gibi niteliği nispeten daha düşük işlerde çalıştıkları anlaşılmaktadır (Özçelik, 2017: 52)

Kanun yapıcı, üst düzey yönetici, müdür, şef gibi sorumlulukları yüksek olan veya teknik bilgi gerektiren nitelikli işlerde oldukça düşük oranda kadın çalışan bulunmakla birlikte aynı donanımına sahip olan kadın ve erkek aynı meslekte farklı iş pozisyonlarında yer almakta, üst yönetim kademelerine erkekler kadar ulaşamamakta ve terfi ayrımcılığına maruz kalabilmektedir. Türkiye’de seçilmiş mesleklere göre istihdamın cinsiyet oranının, üst yönetim kademelerinde oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır (Parlaktuna, 2010:1220-1222; Özçelik, 2017: 52)

Türkiye baz alınarak işsizlik oranları eğitim durumlarına bağlı olarak incelendiğinde ise, kadınlar açısından en yüksek işsizlik lise ve dengi okul mezunlarındadır. Lise mezunu erkeklerin bulabildikleri her türlü işi yapması, buna karşılık genç kız ve kadınların iş seçiminde sınırlanması, kadınlara “uygun” görülen işlerin sayıca az olmasından dolayı onların iş bulma imkânlarını iyice daralttığı görülmektedir. Kızların iş seçimlerinde sadece kendilerinin değil aile ve toplumsal çevrenin de etkisi altında kalmalarından dolayı bir işte çalışması yerine evde oturup “kısmet” beklemesi kararına daha yakın olduğu görülmektedir. Aynı şartlar altında erkek açısından bakıldığında, genç erkeğin ne pahasına olursa olsun bir işe girmesi gerekmektedir (Toksöz, 2007: 6-7).

Nitekim Türkiye’de kadının çalışma hayatına girmesi konusunda literatür incelendiğinde üç aşamadan geçtiği görülmektedir. Bunlar;

- Birinci evre Osmanlının Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ile birlikte ortaya konan eğitim çalışmalarıdır. 1842’de Ebe Okulunun, 1869’da İnas Sanayi Mektebi Kız Sanat Okulunun ve 1870’de Kız Öğretmen Okulunun açılarak ve 1922 yılında tıp fakültelerine kız öğrencilerin kabul edilmesi kadınların iş hayatına dâhil olmaları adına ilk resmi girişimler olmuştur.
- İkinci evre Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra kadın iş gücü ve hakları konusunda köklü değişimler olmuş, 1924’te Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kadın eşit öğrenim hakkı, 1926’da Medeni Kanun’u ile kadın-erkek eşitliği, 1934’te seçme ve seçilme hakkı ve 1935’te milletvekili olabilme hakkı elde etmişlerdir. 1936 tarihinde çıkarılan İş Kanunu ile birlikte de çalışan kadın oranında artış olduğu gözlemlenmiştir (Karcioğlu vd., 2014).
- Üçüncü evre ise 1980 askeri darbe sonrası, ilk iki dönemde erkeklerce başlatılan ve yönlendirilen hareketin artık kadınların güdümüne geçmesidir (Gökakın, 2000).

Bu noktada tarihi süreç içerisinde kadına zaten olması gereken haklarının kanunlarla verilmesi ve korunmasına yönelik düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Sonuç olarak geçmişten günümüze kadar kadınların çalışma hayatında kariyer engelleriyle karşı karşıya olduğu anlaşılmaktadır.

4. KADIN ÇALIŞANLARIN KARIYER ENGELLERİ

Literatür incelemesi sonucu, kadın çalışanların kariyer yapma sürecinde karşılarına çıkacak muhtemel engelleri “cinsiyete dayalı engeller”, “eğitim ve kişisel gelişimdeki engeller”, “çalışma yaşamında kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumlar”, “çalışanların kadın yöneticilere yönelik tutumları” ve “stereotip inançlar” olarak ele alınmaktadır (Acar ve Özdaşlı, 2017; Soysal, 2010; Yetim, 2002; Nayır, 2008; Çakıcı, 2003; Çelik ve Özdevecioğlu, 2001; Ayaz, 1993). Bunlara yönelik açıklamalar aşağıda verilmektedir

4.1. Cinsiyete Dayalı Kariyer Engelleri

Sosyal yaşamın gereği olarak iş hayatına katkı sağlayan kadınlar, çalışma hayatına da cinsiyet, toplumsal veya ayrımcılık temelli farklı engellerle karşı karşıya kalmaktadır (Adaman ve Keyder, 2006). Kadının toplumsal olarak da kabul görülen ilk ve ana sorumluluğu “annelik” ve “çocuk bakımı” olarak görüldüğü ataerkil sosyal yapıya sahip ülkemizde, kadınlar aile ile iş hayatını dengeleme sorunu ile yüzleşmektedir (Powell ve Greenhaus, 2010:36; Ergöl vd., 2012: 51; Çakır, 2008:31).Annelik ve iyi eş olma rollerinin yıllarca empoze edildiği kadınlar, okuyup kendini geliştirecek zaman bulamamakta, mesleği gereği hizmet içi eğitim programlarına, konferanslara, araştırma geliştirme projelerine ya da iş gereği yapılması gereken seyahatlere mesafeli durmaktadır. Ayrıca, üst düzey yönetsel pozisyonları almak hususunda uzak durmalarında evdeki rolleriyle birlikte eşlerinden yeteri kadar destek görememeleri de sayılabilir. Eşlerinin kendilerinden daha başarılı ve daha fazla ücret almalarını istemeyenler olabilmektedir. Sonuç olarak ailevi yapımızdan dolayı kadınların iş yaşamları ve kişisel yaşamlarını birbirinden ayıramadıkları anlaşılmaktadır (İnanlı vd., 2009: 80-81).

Toplumsal yapımızdan kaynaklanan ve bireysel olarak da kadınların kararlarını etkileyen bir başka kariyer engeli ise mesleki ayrımdır. Toplumumuzda erkek ve kadın işlerinin sınıflandırıldığı görülmektedir. Meslek seçimlerinde bireylerin beceri, istek ve yeteneklerinin yanında cinsiyet de devreye girmekte ve toplumsal yargılardan dolayı kadın ve erkekler istekleri dışında mesleklere yönelebilmektedirler. Örneğin yöneticilik, mühendislik, tamircilik erkek mesleği olarak görülürken kadınlar için öğretmenlik, kütüphanecilik, sekreterlik gibi işler uygun görülmektedir (Karcioğlu ve Leblebici, 2014: 7-8). Mesleki seçime bu müdahaleyle birlikte işten çıkarmalarda da toplumumuzda cinsiyet temelli ayrımların olduğu görülmektedir. Kadının kazancının ek gelir; erkeğin kazancının ise aileyi geçindiren ana kaynak olarak görülmesinden dolayı işten çıkarmalarda tercih kadından yana olmaktadır (Lazoğlu, 1999:26).

Toplum kaynaklı cinsiyet rollerine göre ayrımların dışında tamamen cinsiyet farklılıklarına dayalı bir ayırım da Eagly, Johannesen-Schmidt (2001) tarafından yapılmıştır. Buna göre kadınların daha çok duygularını kontrol ettikleri ve etkili bir şekilde kullandıkları; erkeklerin ise daha çok soğukkanlı işe odaklandıkları ve sonuç odaklı oldukları anlaşılmaktadır. Bu noktada bu farklılıkların kadınlar için bir kariyer engeli olarak önlerine çıkması yerine bunlar, işletme için bir yetenek olarak algılanmalı ve değerlendirilmelidir (Papatya, 2013: 226).

4.2. Eğitim ve Kişisel Gelişim Kaynaklı Kariyer Engelleri

Eğitim, ülkemizde kadınların mesleki ortama kimseye bağlı kalmadan dâhil olmasına olanak sağlayan en önemli husustur. Eğitimin bir başka katkısı da kadınların ikincil konumdan kurtulma ve bireysel özgürlüklerinin anahtarı olmasıdır. Eğitim durumu ilerleyen kadınlar ile meslek edinme kolaylığı arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde eğitim düzeyi ilerledikçe kadınların mesleki hayata eğilimleri de aynı derecede artmaktadır. Kadınların işgücü üretkenliğini ve ücret yükselmesinin artırarak kadınların meslek hayatına katılmasını kolaylaştıran eğitim, ayrıca ataerkil zihniyet yapılarındaki cinsiyet ayrımcılığını da azaltma eğilimine girmiştir (Toksöz, 2006:23-24). Bu durumu TÜİK istatistiklerinde görmek mümkündür. Cinsiyet eşitliği endeksi yıllar itibariyle incelendiğinde, yükseköğretim cinsiyet eşitliği endeksinin 2008 yılından 2017 yılına kadar sürekli kız öğrenciler lehine gelişme gösterdiği görülmektedir. Ancak yine de erkeklerin (%65,6) istihdamının kadınların (%28,9) istihdamından daha fazla olduğu görülmektedir (TÜİK, 2018).

Kızların eğitim öğretim oranını artıran faktörlerden biri ilköğretimde zorunlu eğitimin bulunmasıdır. İlköğretimde kızların okullaşma yüzdelik dilimleri, zorunlu eğitim süresinin kanunen sekiz

yıla çıkarılmasıyla beraber kızlarını okullarına göndermeyen ailelere olumlu bir baskı oluşturmuş ve kızların okullaşma oranları iyi yönde artış göstermiştir (Acar, 2000: 66-67).

Bu noktada kadınların iş konusunda erkekler kadar mücadeleci ve özgüveninin yüksek olabilmesi için erkekler kadar donanımlı olması, yani eğitimlerini tamamlaması, mesleki gelişimlerini devam ettirmesi ve mesleki tecrübe edinmeleri gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumdaki genel kanı aklın, rasyonel düşünme becerisinin, rekabeti göze alma ve doğru karar verme yetisinin erkeklere ait olduğu yönündedir. Öte yandan duygusallık, merhamet, başkaları için fedakarlık yapmak, uyumluluk ve itaatkarlık kadınlara özgüdür. Bu yargıların yıkılmasının insanlık tarihi boyunca zor olduğu anlaşılmaktadır (Sancar, 2015: 170).

4.3. Çalışma Yaşamında Kadınların Kadınsı Davranışlarına Yönelik Tutumlar

Çalışma yaşamında birçok büyük işletme, belirli sorumluluk gerektiren mevkilere kadın iş gören istihdam etme konusunda, kadınların hamilelik ve annelikle ilgili psikolojik durumlarını gerekçe göstererek, ayrımcılık yapabilmektedirler (Villiers, 2000; Çiçeklioğlu ve Taşlıyan, 2017; Etike ve Demir, 2017). Bunun dışında bir başka durum, çalışma yaşamının erkek egemen olması kadınların duygusal yapısına geçit vermemekte yine bu durum kadınlar için bir kariyer engeli olarak karşılına çıkabilmektedir (Aytaç, 2019: 147).

Çalışma yaşamında kadınların kadınsı özelliklerinden taviz vermeleri gibi bir sıkıntı da söz konusudur. Örneğin Etike ve Demir (2017)'in medya sektöründe kadının çalışma hayatını araştırdıkları çalışmalarında katılımcı kadınlardan birisi aşağıdaki sözleri sarf etmiştir:

“...Siz işinizi ciddiye alan biriyse bu büyük bir çatışmaya dönüşebiliyor. Bu nedenle “erkek gibi kadın” olmak gerekiyor. Kadınsal özelliklerinizden vazgeçmelisiniz. Kadın gibi ince narin ve kibar olursanız sözünüzü dinlemezler. Ben sektörde sert tanınan, erkek gibi olan bir kadını. Evde çocuklarıma şefkatliyim. (Meltem)”

Bu notlardan da anlaşılacağı üzere kadınların kadınsı davranışlarını sergilemelerinde çalışma yaşamının erkek egemenliği gözler önüne sergilenmektedir.

4.4. Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları

Çalışma yaşamının erkek egemen bir örgüt kültürüne sahip olması ve buna bağlı örgüt politikalarının oluşturulmasından dolayı kadınlar personel seçimi, performans değerlendirme, görevlendirilme, mesleki eğitim, ücret ve yükselme süreçleri gibi durumlarda cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadırlar.

Bunun dışında yine çalışma yaşamının erkek egemen olmasından dolayı oluşan ilişkilerin kuvvetli olduğu informal iletişim ağlarına katılamama gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin gücü ellerinde tutma isteği, kadınlarla iletişim kurmada zorlanmaları ve önyargıları kadınların önünde bir engeldir (Ayoğul, 2017: 29-30).

4.5. Stereotip (Kalıp Yargı) İnançlar

Stereotip kavramı, Lippman tarafından “zihnimizdeki temsiller” olarak ifade edilmektedir. Yani, bireyler kanaat oluştururken akıldan değil, ortak düşünmenin duygu yolundan hareket etmektedir (Limon vd., 2019: 197). İşletmeler açısından örgütlerin kadınlarla ilgili stereotip inançlarını ise Moore at all. (2004) şu şekilde ifade etmektedir;

- Kadın yöneticilerin fikirlerine, erkek yöneticilerin fikirlerine göre çalışanlar tarafından daha fazla karşı çıkılmaktadır.
- Kadın yöneticilerin başarıya ulaşması için göstermesi gereken performans, erkek yöneticilerin göstermesi gereken performanstan daha fazla olmalıdır.
- Erkeksi davranışlar sergilemek, kadınların ciddiye alınması için iş hayatında göstermesi gereken davranışlardandır.
- Kadın yöneticiler devamlı olarak kendilerini iş hayatında erkek yöneticilere oranla daha fazla kanıtlamak zorundadırlar.
- Kadın yöneticiler yaptıkları işlerde, erkek yöneticilerin yaptığı işlere kıyasla daha fazla eleştirel bir şekilde yargılanmaktadır.
- Kadın yöneticiler yaptıkları işlerdeki başarılarından dolayı övgü alırken erkeklere oranla daha fazla rahatsız olmaktadır.

- Çalışanların zihinlerindeki yönetici prototipleriyle, yöneticilerin davranışları ve özellikleri uyum sağladığı ölçüde, çalışanlar yöneticilerini lider olarak kabul edecektir ve dolayısıyla daha etkili ve verimli bir çalışma ortamına sağlanmış olacaktır. Bu noktada çalışanların kadınlar hakkın oluŖan bu kalıp yargılarının deęiŖmesi gerekmektedir.

5. SAğLIK SEKTÖRÜNDE KADIN ÇALIŖANLARIN KARIYER ENGELLERİ: BURDUR DEVLET HASTANESİNDE BİR AMPİRİK ARAŖTIRMA

5.1. AraŖtırmanın Amacı ve Önemi

AraŖtırmanın amacı, Burdur Devlet Hastanesinde çalıŖan kadınların kariyer engelleri hakkındaki algılarını ölçmektir. Bu bağlamda aŖaęıdaki 50 hipoteze göre analizler yapılmıŖtır:

- Kadın (X) ve erkek (Y) katılımcıların,
- YaŖ durumlarına (a1), medeni durumlarına (a2), pozisyon (a3), tecrübelerine (a4), eğitim düzeylerine (a5) göre,
- Cinsiyet rollerine iliŖkin algıları (b1), kadınların kariyer geliŖimlerine yönelik tutumları (b2), kadınların kadınsı davranıŖlarına yönelik tutumları (b3), kadın yöneticilere yönelik tutumları (b4), kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları (b5) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Bu araŖtırma ile Burdur Devlet Hastanesinde çalıŖan kadınların kariyer engelleri hakkında bilinçlenmesini sağlamak bakımından önem taşımaktadır. AraŖtırma, erkek katılımcıların da kadınların önlerindeki kariyer engelleri olarak neleri algıladıklarının farkına varmaları açısından önemlidir.

5.2. AraŖtırmanın Evren ve Örnekleme

AraŖtırmanın evrenini Burdur Devlet Hastanesi oluŖurmaktadır. Hastanede toplam 1260 çalıŖan bulunmaktadır. ÇalıŖanlardan örnekleme olarak seçimde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıŖtır ve toplamda 296 kiŖiye gönüllülük esasına göre anket uygulanmıŖtır. AraŖtırma evreninin %74'üne ulaŖılmıŖtır.

AraŖtırmaya katılanların %74'ü kadın, %56,1'i 20-30 yaŖa arası, %28,7'si 31-40 yaŖ arasından oluŖmaktadır. Yine katılımcıların %49,7'si ön lisans mezunu, %28,4'ü lisans mezunu ve %20,3'ü lise mezunlarından oluŖmaktadır. %42,6'sı en az 1-5 yıldır bu iŖte çalıŖmakta iken %25,3'ü 6-10 yıldır, %18'i 11-15 yıldır ve %10,1'i ise 16-20 yıldır çalıŖmaktadır. Pozisyonları itibariyle araŖtırmaya katılanların %95,3'ü yönetici pozisyonunda değildir. Son olarak katılımcıların %52,7'si bekârdır.

5.3. AraŖtırma Yöntemi

Burdur Devlet Hastanesinde çalıŖan kadınların "kariyer engelleri" hakkındaki algı düzeylerini araŖtırmak için yapılan bu çalıŖmada gönüllülük esasına dayalı olarak anket tekniği uygulanmıŖtır. Anket formunun oluŖturulmasında Ayoğul (2017)'nin yüksek lisans tezinde kullandığı anket ölçeğinden yararlanılmıŖtır. Uygulanan anket formu iki bölümden oluŖmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise kadınların kariyer engellerine yönelik;

- Cinsiyet Rollerine İliŖkin Algıları (10 ifade),
- Kadınların Kariyer GeliŖimlerine Yönelik Tutumları (5 ifade),
- ÇalıŖma YaŖamında Kadınların Kadınsı DavranıŖlarına Yönelik Tutumları (3 ifade),
- ÇalıŖanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları (2 ifade),
- Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançları (6 ifade) olmak üzere 6 boyutta 26 ifade bulunmakta ve bu ifadelerde de "kesinlikle katılıyorum"dan "kesinlikle katılmıyorum"a doğru 5'li Likert tipi ölçek kullanılmıŖtır.

Anket formunun güvenilirlik analizi sonucunda genel Cronbachalpha katsayısı 0,80 olarak hesaplanmıŖtır. AraŖtırmadan elde edilen veriler, SPSS 22 programında öncelikli olarak tanımlayıcı analizlerden sonra t testi, ANOVA gibi analizlerle deęerlendirilmiŖtir.

5.4. Araştırma Bulguları

Katılımcıların kadınların kariyer engellerine yönelik ölçeğe karşı tutumlarına ilişkin ortalamalar ve standart sapmalar aşağıdaki tabloda verilmektedir. Tabloya göre katılımcıların “cinsiyet rollerine ilişkin algılar” boyutunda “Kadınlar için çalışma hayatı aile yaşamlarında aksamalara neden olmaktadır” ve “Kadınların iş hayatındaki başarısında, şans faktörünün ve başarılı kadınların etkisi büyüktür” ifadelerine 3’ün üzerinde katılım gösterdikleri görülmektedir. “Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar” ile “Çalışma Yaşamında Kadınların Kadınsı Davranışlarına Yönelik Tutumlar” boyutlarına 3’ün üzerinde katılım göstermektedirler iken “Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançlar” boyutunda “Kadın yöneticilerin fikirlerine, erkek yöneticilerin fikirlerine göre çalışanlar tarafından daha fazla karşı çıkılmaktadır” ve “Kadın yöneticiler yaptıkları işlerde, erkek yöneticilerin yaptığı işlere kıyasla daha fazla eleştirel bir şekilde yargılanmaktadır” ifadelerine 3’ün üzerinde katılım gösterildiği görülmektedir.

Tablo 1. Kariyer Engellerine Yönelik Ölçeğe İlişkin İfadelerin Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Boyutlar	İfadeler	Genel		Kadın		Erkek	
		Ort.	S.S.	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.
Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar	1. Mücadele gerektiren işler erkeklerde, kadınlara kıyasla daha fazla öneme sahiptir.	2,77	1,20	2,72	1,19	2,91	1,21
	2. Kadınlar için çalışma hayatı aile yaşamlarında aksamalara neden olmaktadır.	3,06	1,44	3,06	1,48	3,05	1,33
	3. Kadınların iş hayatındaki başarısında, şans faktörünün ve başarılı kadınların etkisi büyüktür.	3,21	1,38	3,26	1,45	3,05	1,15
	4. Bir işletmenin genel amaçlarına katkı sağlamada kadın yöneticiler erkek yöneticilere kıyasla daha az etkilidirler.	2,28	1,14	2,21	1,73	2,51	1,03 4
	5. Kadınların erkekler kadar sık liderlik rollerini üstlenmeleri kabul edilemez.	2,43	1,31	2,40	1,31	2,52	1,29
	6. Zamanının çoğunu çocuklarıyla evde geçiren bir kadın, çalışan bir kadından daha iyi bir annedir.	2,58	1,36	2,57	1,38	2,61	1,31
	7. Kadınlar, matematiksel ve mekanik becerileri öğrenmede erkeklerden daha az yeteneklidir.	2,72	1,27	2,75	1,31	2,64	1,58
	8. Kadının hayatta ki görevi iyi bir anne ve iyi bir eş olmaktır.	2,33	1,26	2,28	1,19	2,48	1,43
	9. Mücadele gerektiren işlerde kadın çalışanların başarı oranları düşük olmaktadır.	2,11	1,17	1,97	1,18	2,49	1,03
	10. İş hayatı kadın çalışanların aile yaşamlarında anlaşmazlıklara yol açmaktadır.	2,6	1,41	2,50	1,45	2,87	1,28
Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar	11. Kadınlar mesleki durumlarını doğru bir şekilde değerlendirmek için gerek duyulan objektif bakış açısına sahiptirler.	3,25	1,35	3,32	1,40	3,03	1,18
	12. İş dünyasında kadınların yönetimle ilgili kilit pozisyonlarda bulunmaları sektörel gelişime katkı sağlayacaktır.	3,54	1,22	3,58	1,24	3,44	1,18
	13. Toplum, kadın yöneticilerin çalışmalarını, erkek yöneticilerin çalışmaları kadar değerli olarak değerlendirmelidir.	3,63	1,41	3,70	1,40	3,44	1,46
	14. Kadınların iş hayatında yükselebilmeleri için erkeklerle mücadele etmeleri kabul edilebilir.	3,24	1,34	3,37	1,34	2,86	1,29
	15. Kadınlar iyi bir lider olmak için gerekli olan özgüvene sahiptir.	3,85	1,24	3,87	1,26	3,79	1,19
Çalışma Yaşamında	16. Kadınların hamilelik ihtimali istihdam alanında erkeklere kıyasla dezavantaj yaratmamaktadır.	3,07	1,36	3,14	1,33	2,87	1,42

Kadınların Kadınsı Davranışları na Yönelik Tutumlar	17. Kadınlar duygularına, yönetsel davranışlarını etkilemede erkeklere kıyasla izin vermemektedirler.	3,09	1,25	3,21	1,28	2,78	1,23
	18. Bir kadın, başarılı bir yönetici olmak için kadınsal özelliklerinden taviz vermek zorunda değildir.	3,68	1,43	3,72	1,43	3,58	1,42
Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları	19. Kadınlar erkeklere kıyasla sorumluluğa sahip mesleklere yönelmeye daha az heveslidirler.	2,39	1,33	2,27	1,31	2,74	1,33
	20. Çalışanlar kadın yöneticilerden memnun değildir.	2,38	1,35	2,30	1,37	2,62	1,26
	21. Kadın yöneticilerin fikirlerine, erkek yöneticilerin fikirlerine göre çalışanlar tarafından daha fazla karşı çıkmaktadır.	3,03	1,34	3,12	1,34	2,75	1,32
	22. Kadın yöneticilerin başarıya ulaşması için göstermesi gereken performans, erkek yöneticilerin göstermesi gereken performanstan daha fazla olmalıdır.	2,61	1,32	2,51	1,28	2,92	1,39
Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançlar	23. Erkeksi davranışlar sergilemek, kadınların ciddiye alınması için iş hayatında göstermesi gereken davranışlardandır.	2,41	1,29	2,40	1,34	2,44	1,14
	24. Kadın yöneticiler devamlı olarak kendilerini iş hayatında erkek yöneticilere oranla daha fazla kanıtlamak zorundadırlar.	2,53	1,24	2,53	1,29	2,53	1,09
	25. Kadın yöneticiler yaptıkları işlerde, erkek yöneticilerin yaptığı işlere kıyasla daha fazla eleştirel bir şekilde yargılanmaktadır.	3,19	1,32	3,26	1,36	3,00	1,20
	26. Kadın yöneticiler yaptıkları işlerdeki başarılarından dolayı övgü alırken erkeklere oranla daha fazla rahatsız olmaktadır.	2,74	1,35	2,78	1,39	2,64	1,26

Bu ifadelerden elde edilen veriler doğrultusunda, kadın ve erkek katılımcıların demografik özellikleri ve araştırma ölçeğinin boyutlarına göre verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığı aşağıdaki karşılaştırmalı tablolarda verilmektedir.

Tablo 2. Kadın ve Erkek Katılımcıların Yaş Durumlarına Göre Karşılaştırmalı Araştırma Ölçeği Boyutları

Boyutlar	Kadın						Erkek					
	Yaş	n	Ort.	S.S.	F	Sig.	Yaş	n	Ort.	S.S.	F	Sig.
Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar	20-30	123	2,60	0,71			20-30	43	2,70	0,57		
	31-40	65	2,52	0,70			31-40	20	2,58	0,73		
	41-50	27	2,69	0,73	2,04	0,11	41-50	11	3,15	0,92	2,09	0,11
	51+	4	1,80	0,41			51+	3	2,27	1,42		
	Toplam	219	2,57	0,71			Toplam	77	2,71	0,72		
Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar	20-30	123	3,67	0,88			20-30	43	3,32	0,93		
	31-40	65	3,38	1,11			31-40	20	3,19	0,97		
	41-50	27	3,61	0,94	1,34	0,26	41-50	11	3,31	0,88	0,77	0,52
	51+	4	3,30	1,16			51+	3	4,07	0,81		
	Toplam	219	3,57	0,97			Toplam	77	3,31	0,93		
Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları	20-30	123	2,24	1,08			20-30	43	2,77	1,06		
	31-40	65	2,24	1,14			31-40	20	2,55	1,06		
	41-50	27	2,65	1,13	1,18	0,32	41-50	11	2,86	0,71	1,35	0,27
	51+	4	2,00	1,15			51+	3	1,67	0,58		
	Toplam	219	2,28	1,11			Toplam	77	2,68	1,02		
Çalışma Yaşamında Kadınların	20-30	123	3,41	0,88			20-30	43	3,22	0,88		
	31-40	65	3,29	0,88	1,02	0,38	31-40	20	3,05	0,94	2,39	0,08
	41-50	27	3,36	1,02			41-50	11	2,88	0,81		

Raşit ACAR, Tülay ÖZKAN

Kadını Davranışlarına Yönelik Tutumlar	51+	4	2,67	1,05			51+	3	1,89	0,84		
Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançlar	Toplam	219	3,35	0,90			Toplam	77	3,08	0,91		
	20-30	123	2,79	0,84			20-30	43	2,67	0,92		
	31-40	65	2,77	0,81			31-40	20	2,90	0,88		
	41-50	27	2,64	0,62	0,27	0,85	41-50	11	2,68	0,71	0,56	0,64
	51+	4	2,83	0,78			51+	3	2,28	1,44		
	Toplam	219	2,77	0,80			Toplam	77	2,71	0,89		

Tablo 2'ye göre kadın ve erkek katılımcıların yaş durumlarına göre, araştırma ölçeği boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Buna göre yaşın, kadınların kariyer engelleri hakkındaki algılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 3. Kadın ve Erkek Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırmalı Araştırma Ölçeği Boyutları

Boyutlar	Medeni Durum	Kadın				Erkek						
		n	Ort.	S.S.	t	Sig.	n	Ort.	S.S.	t	Sig.	
Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar	Evli	102	2,57	0,73	-0,10	0,92	38	2,60	0,80	-	1,40	0,17
	Bekar	117	2,58	0,69			39	2,83	0,62			
Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar	Evli	102	3,42	1,08	-2,19	0,03	38	3,37	0,96	0,58	0,57	
	Bekar	117	3,70	0,84			39	3,25	0,91			
Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları	Evli	102	3,30	0,95	-0,86	0,39	38	3,19	0,99	1,10	0,28	
	Bekar	117	3,40	0,85			39	2,97	0,83			
Çalışma Yaşamında Kadınların Kadını Davranışlarına Yönelik Tutumlar	Evli	102	2,38	1,14	1,24	0,22	38	2,62	0,95	-	0,54	0,59
	Bekar	117	2,20	1,07			39	2,74	1,08			
Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançlar	Evli	102	2,79	0,76	0,35	0,73	38	2,72	0,93	0,09	0,93	
	Bekar	117	2,75	0,83			39	2,71	0,87			

Tablo 3'te kadın katılımcıların medeni durumlarına göre, araştırma ölçeği boyutlarından "Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar"ında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p>0,05$). Medeni duruma göre bekâr kadınların "Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumları" boyutu algıları, evli kadınlarınkinden yüksektir.

Kadın ve erkek katılımcıların medeni durumları ve diğer boyutları arasında istatistikî olarak anlamlı farklılıkların bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 4. Kadın ve Erkek Katılımcıların İş Pozisyonu Durumlarına Göre Karşılaştırmalı Araştırma Ölçeği Boyutları

Boyutlar	Pozisyon	Kadın				Erkek					
		n	Ort.	S.S.	t	Sig.	n	Ort.	S.S.	t	Sig.
Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar	Yönetici	11	2,06	0,44	-2,46	0,02	3	2,70	0,92	-0,03	0,98
	Yönetici Olmayan	208	2,60	0,71			74	2,71	0,72		

Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar	Yönetici	11	3,07	1,31			3	2,40	0,80		
	Yönetici Olmayan	208	3,60	0,94	-1,76	0,08	74	3,35	0,92	-1,76	0,08
Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları	Yönetici	11	3,00	1,01			3	2,00	0,67		
	Yönetici Olmayan	208	3,37	0,89	-1,34	0,18	74	3,12	0,89	-2,14	0,04
Çalışma Yaşamında Kadınların Davranışlarına Yönelik Tutumlar	Yönetici	11	2,91	1,22			3	2,00	1,00		
	Yönetici Olmayan	208	2,25	1,09	1,94	0,54	74	2,71	1,01	-1,19	0,24
Kadın Yöneticilere Yönelik İnançlar	Yönetici	11	3,15	0,88			3	2,33	1,04		
	Yönetici Olmayan	208	2,75	0,79	1,64	0,10	74	2,73	0,89	-0,75	0,46

Tablo 4'e göre kadın katılımcıların iş pozisyonlarına göre, araştırma ölçeği boyutlarından "cinsiyet rollerine ilişkin algılar" boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Buna göre yönetici olmayan kadın çalışanlar, yönetici olan kadınlara göre daha fazla "cinsiyet rollerine ilişkin algılama" sergilemektedir.

Ayrıca erkek katılımcıların iş pozisyonlarına göre, araştırma ölçeği boyutlarından "çalışanların kadın yöneticilere yönelik tutumları" boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Buna göre yönetici olmayan erkek çalışanlar, yönetici olan erkeklere göre daha fazla "çalışanların kadın yöneticilere yönelik tutumlar" gösterildiğini algılamaktadırlar.

Diğer taraftan bunların dışındaki boyutlarda, kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 5. Kadın ve Erkek Katılımcıların Tecrübe Durumlarına Göre Karşılaştırmalı Araştırma Ölçeği Boyutları

Boyutlar	Tecrübe	Kadın				Erkek					
		n	Ort.	S.S.	F	Sig.	n	Ort.	S.S.	F	Sig.
Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar	1-5	95	2,60	0,70			31	2,68	0,61		
	6-10	53	2,57	0,65			22	2,62	0,80		
	11-15	42	2,61	0,77	1,72	0,15	12	2,68	0,67	0,52	0,72
	16-20	21	2,62	0,77			9	3,00	0,98		
	21+	8	1,94	0,69			3	2,93	0,81		
	Toplam	219	2,57	0,71			77	2,71	0,72		
Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar	1-5	95	3,69	0,81			31	3,37	0,92		
	6-10	53	3,53	1,00			22	3,36	1,02		
	11-15	42	3,39	1,07	2,24	0,07	12	3,00	0,89	0,40	0,81
	16-20	21	3,79	0,88			9	3,40	0,99		
	21+	8	2,83	1,67			3	3,27	0,31		
	Toplam	219	3,57	0,97			77	3,31	0,93		
Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları	1-5	95	2,16	0,99			31	2,81	1,15		
	6-10	53	2,58	1,25			22	2,48	1,01		
	11-15	42	2,32	1,03	1,92	0,11	12	3,00	1,00	0,84	0,51
	16-20	21	2,24	1,24			9	2,44	0,58		
	21+	8	1,69	1,16			3	2,33	0,29		
	Toplam	219	2,28	1,11			77	2,68	1,02		
Çalışma Yaşamında Kadınların Davranışlarına Yönelik Tutumlar	1-5	95	3,43	0,83			31	3,28	0,95		
	6-10	53	3,45	0,90			22	2,98	0,84		
	11-15	42	3,12	0,81	2,40	0,05	12	3,00	1,03	0,88	0,47
	16-20	21	3,51	1,01			9	2,93	0,89		
	21+	8	2,67	1,41			3	2,44	0,19		
	Toplam	219	3,35	0,90			77	3,08	0,91		
Kadın Yöneticilere	1-5	95	2,75	0,78	0,98	0,42	31	2,90	0,92	2,67	0,04
	6-10	53	2,84	0,82			22	2,29	0,67		

Raşit ACAR, Tülay ÖZKAN

Yönelik Stereotip	11-15	42	2,86	0,94			12	3,17	1,11	
İnançlar	16-20	21	2,67	0,58			9	2,56	0,67	
	21+	8	2,31	0,41			3	2,56	0,69	
	Toplam	219	2,77	0,80			77	2,71	0,89	

Tablo 5'e göre erkek katılımcıların işteki tecrübelerine göre, araştırma ölçeği boyutlarından "Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançlar" boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p>0,05$). Buna göre iş tecrübesi az olan 1-5 yıllık çalışanlar 2,90, 6-10 yıllık çalışanlar 2,29, 11-15 yıllık çalışanlar 3,17 ve 16 yıldan fazla çalışanlar 2,56 düzeyinde katılımda bulunmuşlardır. Stereotip inançlara en yüksek katılımın 11-15 yıllık çalışanlarda en düşük katılımın ise 6-10 yıllık çalışanlarda olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan bunların dışındaki boyutlarda, kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Farklı iş tecrübelerine sahip kadın ve erkek katılımcıların, araştırma ölçeği boyutlarından "Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar", "Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumları", "Çalışma Yaşamında Kadınların Kadınsı Davranışlarına Yönelik Tutumları" ve "Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları"nın benzer olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Kadın ve Erkek Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırmalı Araştırma Ölçeği Boyutları

Boyutlar	Eğitim	Kadın					Erkek				
		n	Ort.	S.S.	F	Sig.	n	Ort.	S.S.	F	Sig.
Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar	Lise	42	2,56	0,75			18	2,56	0,50		
	Önlisans	102	2,67	0,71			45	2,82	0,76		
	Lisans	72	2,44	0,66	1,56	0,20	12	2,57	0,84	0,87	0,46
	YüksekLisans	3	2,47	0,97			2	2,45	0,64		
	Toplam	219	2,57	0,71			77	2,71	0,72		
Kadınların Kariyer Gelişimlerine Yönelik Tutumlar	Lise	42	3,38	1,25			18	3,17	1,13		
	Önlisans	102	3,61	0,80			45	3,30	0,93		
	Lisans	72	3,63	1,01	0,67	0,57	12	3,60	0,61	0,56	0,64
	YüksekLisans	3	3,67	0,23			2	3,10	0,71		
	Toplam	219	3,57	0,97			77	3,31	0,93		
Çalışanların Kadın Yöneticilere Yönelik Tutumları	Lise	42	2,30	1,08			18	2,42	1,11		
	Önlisans	102	2,25	1,15			45	2,87	0,99		
	Lisans	72	2,35	1,07	0,45	0,72	12	2,42	0,95	1,21	0,31
	YüksekLisans	3	1,67	1,15			2	2,50	0,71		
	Toplam	219	2,28	1,11			77	2,68	1,02		
Çalışma Yaşamında Kadınların Kadınsı Davranışlarına Yönelik Tutumlar	Lise	42	3,26	1,11			18	3,15	1,08		
	Önlisans	102	3,37	0,73			45	3,18	0,83		
	Lisans	72	3,37	1,00	0,28	0,84	12	2,67	0,95	1,18	0,32
	YüksekLisans	3	3,67	0,00			2	2,67	0,00		
	Toplam	219	3,35	0,90			77	3,08	0,91		
Kadın Yöneticilere Yönelik Stereotip İnançlar	Lise	42	2,73	0,76			18	2,58	1,10		
	Önlisans	102	2,83	0,76			45	2,85	0,82		
	Lisans	72	2,70	0,86	0,38	0,77	12	2,47	0,86	0,95	0,42
	YüksekLisans	3	2,83	1,48			2	2,25	0,35		
	Toplam	219	2,77	0,80			77	2,71	0,89		

Tablo 6'ya göre kadın ve erkek katılımcıların eğitim düzeylerine göre, araştırma ölçeği boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Buna göre eğitim düzeyinin, kadınların kariyer engelleri hakkındaki algılarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 7. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	(X)	(Y)
a1 Yaş durumlarına göre,		
b1 cinsiyet rollerine ilişkin algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b2 kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b3 kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b4 kadın yöneticilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b5 kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
a2 Medeni durumlarına göre,		
b1 cinsiyet rollerine ilişkin algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b2 kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	Kabul Edilmedi	✓
b3 kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b4 kadın yöneticilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b5 kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
a3 İş pozisyonlarına göre,		
b1 cinsiyet rollerine ilişkin algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	Kabul Edilmedi	✓
b2 kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b3 kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b4 kadın yöneticilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	Kabul Edilmedi	
b5 kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
a4 İş tecrübelerine göre,		
b1 cinsiyet rollerine ilişkin algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b2 kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b3 kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b4 kadın yöneticilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b5 kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	Kabul Edilmedi	
a5 Eğitim düzeylerine göre,		
b1 cinsiyet rollerine ilişkin algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b2 kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b3 kadınların kadınsı davranışlarına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓
b4 kadın yöneticilere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.		✓

b5	kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.	✓	✓
----	--	---	---

Tablo 7’de araştırma bağlamında oluşturulan hipotezlere ait sonuç tablosu verilmektedir. Bu tabloya göre yaş ve eğitim düzeyi demografik özelliklerine göre kadın ve erkek katılımcıların verdiği cevaplar arasında istatistikî olarak anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır. Bu noktada geliştirilen hipotezler kabul edilmektedir.

Kadın katılımcıların medeni durumlarına göre kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunarak geliştirilen hipotez kabul edilmemiştir. Ancak medeni duruma göre diğer boyutlarda erkek ve kadın katılımcıların vermiş oldukları cevaplar istatistikî olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır ve geliştirilen hipotezler kabul edilmektedir.

Kadın katılımcıların iş pozisyonlarına göre cinsiyet rollerine ilişkin algıları ve erkek katılımcıların iş pozisyonlarına göre kadın yöneticilere yönelik tutumları arasında istatistikî olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ve oluşturulan hipotezler kabul edilmemiştir. Ancak diğer boyutlarda istatistikî olarak anlamlı bir fark olmadığı için oluşturulan hipotezler kabul edilmiştir.

Erkek katılımcıların iş tecrübelerine göre kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları boyutunda vermiş oldukları cevaplar istatistikî olarak anlamlı bir fark oluşturduğu için oluşturulan hipotez kabul edilmemiştir. Ancak diğer boyutlarda iş erkek ve kadın katılımcıların vermiş oldukları cevaplar istatistikî olarak anlamlı bir fark olmadığı için oluşturulan hipotezler kabul edilmiştir.

5. SONUÇ

Kadın ve erkek katılımcıların görüşlerinin ayrıldığı çalışmada ifadeler tek tek ele alındığında yaklaşık olarak benzer katılımların olduğu görülmektedir. Kadınların cinsiyete dayalı kariyer engelleri ve stereotip inançlarla ilgili olarak ifadeler verilen katılımların yaş ve eğitim düzeylerine göre farklılık oluşturmadığı, böylelikle yaş ve eğitim düzeylerinin katılımcıların algılarını etkileyen bir faktör olmadığı anlaşılmaktadır.

Medeni durumları, iş pozisyonları ve iş tecrübelerine bakıldığında ise bazı boyutlarda anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Kadın katılımcıların medeni durumlarına göre “kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumları” arasında farklılık bulunmaktadır. Bekâr kadınların evli kadınlara göre daha yüksek oranda katılımda bulunması, bekâr ve evli kadın çalışanların kariyer hedeflerinden kaynaklanabileceği gibi bekârların hayattaki rollerinin azlığından da kaynaklanabilir.

Kadın katılımcıların iş pozisyonlarına göre, yönetici olmayan kadın çalışanların, yönetici olan kadınlara göre daha fazla “cinsiyet rollerine ilişkin algılama” sergilediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda yönetici olanların kariyer hedeflerine ulaşmalarından dolayı cinsiyetin bir engel olmadığını düşünmeleri olabilir bu durumu açıklayabilir. Ayrıca yönetici olmayan erkek çalışanlar, yönetici olan erkeklere göre daha fazla “çalışanların kadın yöneticilere yönelik tutumlar” gösterildiğini algılamaktadırlar.

İş tecrübeline göre kadın katılımcıların “kadın yöneticilere yönelik stereotip inançları” arasında oluşan bu farklılıklar ise, 1-5 yıllık çalışanların iş tecrübesinin az olması, 11-15 yıllık çalışanların iş tecrübelerinden dolayı kariyer hedeflerinde yönetici olma beklentilerinin bulunabilmesi ve 16 yıldan fazla çalışanların kariyer hedeflerinin azalması gibi kadın bireylerin algılarına göre değişebilir.

Genel sonuç bağlamında araştırma sonuçları, sağlık sektöründe kadın çalışanların günümüz şartlarının iyiye doğru gittiğini göstermektedir. Burdur Devlet Hastanesinde çalışan katılımcılardan elde edilen bu sonuçlara göre cinsiyet rollerine ilişkin olumsuz ifadeler katılım azdır, kadınların kariyer gelişimlerine yönelik tutumlarıyla ilgili olumlu ifadeler katılım yüksektir, çalışma yaşamında kadınların kadınsı davranışlarıyla ilgili ifadelerde hamilelik durumu ve duygusallık durumu orta derece katılım varken; kadınsal özelliklerden taviz vermek zorunda kalmaya yüksek derecede katılım söz konusudur. Bunların dışında çalışanların kadın yöneticilere yönelik olumsuz ifadeler düşük katılım olduğu gibi stereotip inançlar hususunda da olumsuz ifadeler katılım yine düşüktür.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2000). Cinsiyete dayalı ayrımcılık: Türkiye’de eğitim sektörü örneği. Ankara: T.C.Başbakanlık KSGM Yayını.
- Acar, R, ve Özdaşlı, K. (2017). Bireysel kariyer planlama yapmanın öğrenci başarısı üzerindeki etkisi: Sbmyo öğrenci üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 301-314.
- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma, Avrupa komisyonu, sosyal dışlanma ile mücadelede mahalli topluluk eylem programı 2002-2006 raporu. http://ec.europa.eu/employment_social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf, (04.08.2019).
- Aksu B., (2008). *Sivil toplum kuruluşları için toplumsal cinsiyet rehberi*. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Ayaz, N. (1993). Türkiye’de çalışan kadınların sorunlarına yönelik bir inceleme tekstil işkolundan örnekler, *D.E.Ü. İ. İ.B.F. Dergisi*, 8(1), 175-191.
- Ayoğul, H. (2017). Kadın çalışanların kariyer engelleri: Eskişehir’de bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Aytaç, B.G. (2019). Kadın çalışanların kariyer geliştirme sorunları: Sakarya barosu kadın avukatlar örneği, Mart, XI. IBANESS Kongreler Serisi, Tekirdağ/Türkiye, 9-10.
- Aytaç, S. (1997). *Bilgi yaşamında kariyer yönetimi, planlaması, geliştirilmesi, sorunları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Aytaç, S. (2005). *Çalışma yaşamında kariyer yönetimi planlaması, gelişimi ve sorunları*. Bursa:Ezgi Kitabevi.
- Bayraktaroğlu, S. (2003). İnsan kaynakları yönetimi. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Bernardin, J. (2003). *Human resource management: an experiential approach*. Boston: McGraw-HillIrwin.
- Çakıcı, A. (2003). Mersin’deki kadın girişimcilerin iş kurma öyküsü ve iş kuracak kadınlara öneriler, 11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Afyon.
- Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de kadının çalışma yaşamından dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31, 25-47.
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). *Kadın girişimcilerin demografik özellikleri ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin nevşehir ilinde bir araştırma*, 1. Orta Anadolu Kongresi Kitabı, Nevşehir, 487-498.
- Çiçeklioğlu, H. ve Taşlıyan, M. (2017). *Cinsiyet Ayrımcılığı algılamasının kadın kariyeri üzerine etkileri: bir alan araştırması*. 4. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi Kitabı, 03-14/03/2017, Gaziantep.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığın sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44(511), 45-9.
- Dinç Kahraman, S. (2010). Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *DEUHYO ED*, 3(1), 30- 35.
- Ergöl, Ş., Koç, G., Eroğlu, K., Taşkın, L. (2012). Türkiye'de kadın araştırma görevlilerinin ev ve iş yaşamlarında karşılaştıkları güçlükler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 43-9.
- Etike, Ş. ve Demir, A.S. (2017). Toplumsal Eşitsizlikler ve Kadın Emegi: Medya Endüstrisi Üzerine Bir Araştırma, *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*, 8(12), 123-144.
- Gökakın, Z. (2000). *Doksanlı yılların yeni kahramanları: Türkiye’de girişimci kadın profili*. Erciyes Üniversitesi 8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Nevşehir, 109- 121.
- İnandı, Y., Özkan, S., Peker, S. ve Atik, Ü. (2009). Kadın öğretmenlerin kariyer geliştirme engelleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).
- Karcioğlu, F. ve Leblebici Y. (2014). Kadın yöneticilerde kariyer engelleri: “cam tavan sendromu” üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(4), 1-20.
- Kozak, M. (2001). *Konaklama işletmelerinde kariyer planlaması*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Lazoğlu, D. (1999). *Evde parça başına iş yapan kadınlar nelerle yüz yüze?*. İstanbul: Disk Birleşik Metal-İş Yayınları.
- Limon, S., Oral, N. ve Antalyalı, Ö. L. (2018). Yönetim literatüründe stereotip (kalıpyargı) kavramı: ulusal ve uluslararası alandaki yönetim araştırmaları üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(23), 195-211.
- Moore, S., Grunberg, L. ve Greenberg, E. (2004). Development and validation of a scale to measure beliefs about women managers. *Current Psychology*, 23(3), 245-256.
- Nayır D. Z. (2008). İşi ve ailesi arasındaki kadın: tekstil ve bilgi işlem girişimcilerinin rol çatışmasına getirdikleri çözüm stratejileri. *Ege Akademik Bakış*, 8(2), 631-650.
- Özçelik, M. K. (2017). Çalışma hayatında kadının yeri ve kariyer gelişim engelleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(52), 49-70.
- Papatya, G. (2013). *Yeni iş/işletmecilik dünyasında kadın liderliği: girişimci kadınlar için genişletilmiş okumalar ve notlar*. E. Kaygın ve B. Güven (Ed.), Farklı boyutlarıyla kadın girişimci içinde (213-239), İstanbul: Veritasakademi.
- Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi, *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230.
- Powell ,G.N. ve Greenhaus, J.H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family – work interface. *Journal of Management*, 36(4), 1011-39.
- Sabuncuoğlu, Z. (2005). *İnsan kaynakları yönetimi*. Bursa:Alfa Yayınları.
- Sancar, S. (2015). *Erkeklik*. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.), Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları içinde (168-191), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Soysal, A. (2010). Kadın girişimcilerin özellikleri, karşılaştıkları sorunlar ve iş kuracak kadınlara öneriler: Kahramanmaraş ilinde bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 71-95.
- Şimşek M., Ş., Çelik, A. ve Akatay, A. (2004). Kariyer yönetimi, Ankara:..Gazi Kitabevi.
- TDK, “Kariyer”, <http://www.tdk.gov.tr> (01.08.2019).
- Terzioğlu. F. ve Taşkın, L. (2008). Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2), 62-7.
- Toksöz, G. (2006). Uluslararası emek göçü, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını.
- Toksöz, G. (2007). *Türkiye’de kadın istihdamın durumu, uluslararası çalışma örgütü*, Ankara:..Uluslararası Çalışma Ofisi yayınları.
- Tunç, A. ve Uygur, A. (2001). Kariyer yönetimi planlaması ve geliştirme. Ankara: Gazi Kitabevi.
- TÜİK. (2018). İstatistiklerle Kadın, Sayı: 30707, <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30707>, (06.03.2019)
- Türkoğlu, M, Acar, O., (2019). Bireysel Kariyer Planlamanın Öğrenci Ders Başarısı Üzerindeki Etkisi: ISUBÜ Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(8), 14-25. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/49602/637453>.
- Villiers, C. (2000). Addressing systemic sex discrimination: employer defences to discrimination in canada and south africa. Yüksek Lisans Tezi. Toronto Üniversitesi, Kanada.
- Yetim, N. (2002). Sosyal sermaye olarak kadın girişimciler: mersin örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(2), 79-92.

Geliş Tarihi / Received : 30.01.2021/ 01.30.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 19.06.2021/ 06.19.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

ORTAÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRENCİLERİNİN TMS/TFRS FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ: BİR ARAŞTIRMA *

TMS / TFRS AWARENESS LEVEL OF ACCOUNTING AND FINANCE STUDENTS AT SECONDARY EDUCATION: A RESEARCH

Ufuk CAMCI^a, Ferhat BİTLİSLİ^b

ÖZ: Günümüzde ticari ve sınai işletmeler ile diğer kurumlarda parasal işlemleri takip etmek amacıyla kullanılan muhasebe sisteminde Tek Düzen Hesap Planı ve Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) bir arada kullanılabilirken, mesleki eğitimi veren ortaöğretim kurumlarında muhasebe alanında verilen eğitimde kullanılan kitap ve modüllerde sadece Tek Düzen Hesap Planı esas alınmaktadır. Bu durum uygulamadaki muhasebe ile eğitimdeki muhasebe arasında farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Öğrenciler iş hayatına hazırlanırken eksik bilgilerle hazırlanmak durumunda kalmıştır. Bu çalışmanın amacı; mevcut eğitim sistemi içerisinde Türkiye Muhasebe Standartlarının (TMS/TFRS) yerini belirlemek ve öğrencilerin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) ile ilgili farkındalık düzeylerini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye Muhasebe Standartlarının (TMS/TFRS) mesleki eğitim veren liselerde nasıl ve ne şekilde ele alındığı öne çıkmaktadır. Bu çalışmada Afyonkarahisar'da mesleki eğitim veren ortaöğretim kurumlarında mevcut muhasebe eğitimine ilişkin bilgilerin tespiti için MEGEP Modüllerinden, Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili öğrenci farkındalığı için anket çalışmasından yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS), Tek Düzen Hesap Planı, MEGEP Modülleri, Ortaöğretim, Mesleki Eğitim.

ABSTRACT: In present, The Uniform Chart Of Accounts and accounting standards (TMS/TFRS) are used together in accounting system within the purpose of following financial processes in commercial and industry corporations with other companies, while there is only The Uniform Chart Of Accounts be taken as a basis on the area of based vocational secondary education institutions. This case reveals difference of accounting in practice within education. As a result of this case, students had to prepare themselves for business life within missing knowledge. The purpose of this study is to establish the standards of the Turkish Accounting Standards (TMS/TFRS) in the current education system and to determine the level of awareness on the Turkish Accounting Standards (TMS/TFRS). In accordance with this purpose, it reveals how Turkish Accounting Standards(TMS/TFRS) are handled in vocational high schools. This study has been realized from current accounting MEGEP Modules which were used in secondary education institutions providing vocational education in Afyonkarahisar and student awareness survey regarding to Turkish Accounting System.

Keywords: Turkey Accounting Standards (TAS), Turkey Financial Reporting Standards (TFRS), The Uniform Chart Of Accounts , MEGEP Modules, Secondary

* Bu çalışma Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansal Yönetim Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Ferhat BİTLİSLİ danışmanlığında Ufuk CAMCI tarafından "Ortaöğretim Düzeyindeki Muhasebe ve Finansman Öğrencilerinin TMS/TFRS Farkındalık düzeylerinin Ölçülmesi: Bir Araştırma" ismiyle tamamlanarak 27.06.2019 tarihinde savunulan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

^a Yüksek Lisans Öğrenci, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ufukcamci@hotmail.com

^b Dr. Öğr. Üyesi, Nurdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Bucak Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, fbitlisli@mehmetkif.edu.tr

1. GİRİŞ

Muhasebe, kaydetme fonksiyonu ile işletmelerle ilgili geçmişe yönelik olarak finansal bilgi kullanıcılarına bilgi sunmakta aynı zamanda geleceğe yönelik planların hazırlanmasında doğru ve etkin karar alma sürecinde de yol göstermektedir. Diğer bir ifade ile muhasebe, işletmelerin içinde bulunduğu mevcut duruma ilişkin bilgiler sunarken aynı zamanda geleceğe ilişkin doğru kararların alınması, risklerin ve fırsatların tespit edilmesinde de yol gösterici olmaktadır. Şüphesiz muhasebenin fonksiyonlarını tam anlamıyla ve başarılı bir şekilde yerine getirebilmesi “muhasebe mesleğini tercih eden kişilerin iyi bir eğitim almasına bağlıdır. Eğitimin kalitesi ise birçok faktörün etkisi altındadır. Bu faktörlerin tespit edilmesi, reel ekonominin taleplerinin göz önünde bulundurulması ve öğretici, öğrenci ve ortam (kişisel ve fiziksel imkânlar) ile öğrenme tekniklerinin geliştirilmesi ile “eğitim kalitesi” artırılabilir. Bu noktada küreselleşme olgusu ile birlikte artan ekonomik faaliyet yapısı ve çeşitliliği muhasebenin dinamik bir sistem olarak sürekli değişen ve gelişen bir yapı içerisinde bulunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu değişim ve gelişime muhasebe eğitiminin uyumunun sağlanması büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de gerek orta öğretim düzeyinde gerek yükseköğretim düzeyinde muhasebe eğitimi verilmekle birlikte değişen koşulların muhasebe eğitimine de adaptasyonunun sağlanması noktasında çalışmalar yürütülmektedir. Orta öğretim düzeyinde verilen muhasebe eğitimi muhasebe meslek mensubu yetiştirilmesi noktasında önemli bir yere sahiptir. Ortaöğretim kurumları içerisinde meslek eğitimi veren okullarda muhasebe eğitimi MEGEP modülleri üzerinden sağlanmaktadır. Bu modüllerde, muhasebe ile ilgili müfredat tek düzen hesap planı esas alınarak hazırlanmıştır. Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili bilgiler bu modüllerde yer almamaktadır. Bu nedenle öğrenciler Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili bilgileri öğretmen ve diğer kaynaklar aracılığı elde etmektedir. Bu çalışmanın amacı Afyonkarahisar’da ortaöğretim kurumlarında muhasebe eğitimi gören öğrencilerin Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili farkındalıklarını tespit etmektir.

Çalışmamızda muhasebe, muhasebe eğitimi, TMS/TFRS ve Türkiye’de Orta öğretim kurumlarında muhasebe eğitimi hakkında kısaca bilgi verildikten sonra ortaöğretim kurumlarında mesleki eğitim gören öğrenciler üzerinde Türkiye Muhasebe Standartlarının farkındalığını tespit etmek amacıyla uygulanan anket çalışması ile ilgili bilgilere, analiz ve yorumlara yer verilmiştir.

Sonuç ve öneriler kısmında ise ortaöğretim kurumlarında mesleki eğitim gören öğrencilerin Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili farkındalıklarının tespitine, bu konu ile ilgili zorluklara ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Muhasebe Eğitimi

Muhasebe, bir kuruluşun kaynaklarının temini, bu kaynakların kullanılma şekli, kuruluşun işlemleri neticesinde bu kaynaklarda ortaya çıkan artış veya azalışları ve kuruluşun mali açıdan durumunu sergileyen bilgileri oluşturan ve bunları ilgili kişi ve kurumlara sunan bir bilgi sistemi olarak açıklanmaktadır (Sevilengül, 1998: 9).

Diğer bir tanımda ise muhasebe, işletmenin mali ve finansal yapısına etkide bulunan ve para ile ölçülebilen durumları tespit etme, kaydetme, sınıflandırma, özetleme ve sonuçları analiz ederek yorumlama bilim ve sanatıdır, şeklinde tanımlanmaktadır (Dursun, 2006: 13).

Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere muhasebe; parasal olayları bir takım işlemlere tabi tutarak mali tablolar ve diğer belgeler aracılığı ile bilgilere gereksinim duyan kişi ve kurumların bu bilgilere erişimine imkân sağlayan bir sistemdir.

Muhasebe eğitimi ise; işletme kararlarına faydalı bilgilerin tespiti, toplanması, ölçülmesi, işlenmesi, denetlenmesi, rapor olarak özetlenmesi ve raporlanan bilgilerin karar alma süreçlerinde kullanılma şekli konusunda öğrencilere bilgi verilmesi ve bu bilgilerin uygulanması hususunda öğrenci kabiliyetinin geliştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Daştan, 2008:35).

Muhasebenin en önemli amacı, işletme ile ilgili kişi ve kuruluşların gereksinim duydukları bilgileri oluşturmak ve rapor haline getirmektir. Raporlanan bilgilerin anlamlı olabilmesi, mali tabloları

kullanan kişi ve kurumların ekonomik işlemlere bağlı olarak sürekli değişen gereksinimlerine karşılık verebilmesine bağlıdır (Tokay vd., 2005: 1).

Dünya ekonomisinde meydana gelen değişimler ticaret ve üretim yapan işletme sayı ve yapılarının değişmesine neden olmaktadır. Buna bağlı olarak açık bir sistem olan muhasebe de işletmenin önemli bir fonksiyonu olarak sürekli bir değişime ve gelişime uğramaktadır. Küreselleşme, işletmelerin halka açılması, devlet otoritesinin işletmeler üzerinde uyguladığı politikalar, yasal düzenlemeler, muhasebenin önemini arttırmış ve gelişmesine katkı sağlamıştır (Şensoy 2008: 6)

Günümüz işletmelerinin rekabetin artması ve küreselleşme olgusunun da etkisiyle muhasebe verilerini kullanma ihtiyacı artmıştır. İşletmelerin muhasebe dışındaki fonksiyonlarının planlanması ve analiz edilmesinde muhasebenin sağlayacağı verilerden yararlanmak bir zorunluluk haline gelmiştir.

Muhasebeden elde edilen bilginin sürekli değişiklik arz etmesi ve muhasebe alanında artan insan kaynağı ihtiyacı muhasebe eğitiminin önemini arttırmıştır. Muhasebede meydana gelen hızlı değişimler, muhasebe eğitiminin de bu hızlı değişime ayak uydurmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye de muhasebe eğitimi ortaöğretim düzeyinde ve yükseköğretim düzeyinde sağlanmaktadır. Ortaöğretim kurumlarında muhasebe eğitimi, mesleki eğitim veren mesleki ve teknik Anadolu lisesi, Çok programlı Anadolu lisesi ve mesleki açık öğretim liselerinin ilgili bölümlerinde verilmektedir. Ülkelerin ilerlemesini sağlayan faktörler doğal kaynaklar ve insan gücüdür. Ayrıca para ve bu parayı yöneten girişimci de eklenebilir. Doğal kaynakların istenilen düzeyde kullanılması ülkenin gelişmişliği için çok önemlidir. Bunun için yetişmiş insan gücüne ihtiyaç vardır. Bu, ancak eğitim ile başarılabilir. Bu noktada meslek eğitimi devreye girmektedir.

Mesleki eğitim, toplumdaki bireylerin meslek sahibi olmalarını hedefleyen ve yeteneklerinin gelişmesini destekler. Türkiye’de muhasebe alanında insan kaynağının alt yapısı orta öğretim düzeyinde mesleki eğitim veren çeşitli düzeylerdeki eğitim kurumları ile sağlanmaktadır.

2.2. Türkiye Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Muhasebe Eğitimi Standartları

Türkiye de muhasebe ile ilgili çalışmalara bakıldığında, mali ve siyasi gelişmeler doğrultusunda birtakım çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir. Muhasebenin gelişimi genel olarak kamu sektörü sayesinde ilerleme sağlamıştır. Muhasebe ile ilgili çalışmalara bakıldığında ilk olarak Fransız, ardından Alman, son olarak da Amerikan muhasebe sisteminden etkilenmiştir (Kocamaz, 2012: 110).

Türkiye de muhasebe standartlarının oluşturulması sürecinde birçok kurum ve kuruluş çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Bu kuruluşlar; İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu, Sermaye Piyasası Kurulu, Türk Standartları Enstitüsü, Türkiye Bankalar Birliği ve Maliye Bakanlığı çatısında kurulmuş ilgili kuruluşlardır. 1989 yılında, 3568 sayılı kanun ile muhasebe mesleği özel bir statüye kavuşmuş ve muhasebe mesleğinin en üst kurumu olan, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), muhasebe kurallarının belirlenmesi için Maliye Bakanlığı ile birtakım çalışmalar başlatmıştır. 1994 yılında TÜRMOB tarafından “Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu” (TMUDES) kurulmuştur. Kurulun amacı, ülkede faaliyet gösteren şirketlerin ve diğer kuruluşların ekonomik tablolarının düzenlenmesini baz almak, muhasebe ilkelerinde tek düzeni oluşturmaktır (Yılmaz, 2007: 142).

Ülkemizde muhasebe standartlarının oluşturulması için TÜRMOB tarafından TMUDES oluşturulmuştur. TMUDES, uluslararası muhasebe standartlarının ülkemize uyum sağlayabilmesi için 19 Türkiye Muhasebe Standardı oluşturmuştur. Oluşturulan bu standartlar kanuni bir düzenlemeye tabi olmadığından geçerlilik kazanamamıştır (Gençoğlu, 2007: 5).

Sermaye Piyasası Kanunu’na eklenen bir madde ile idari ve ekonomik bağımsızlığı olan Başbakanlığa bağlı olarak Muhasebe Standartları Kurulu kurulmuştur. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, mali tabloların sunumunda güven veren, ihtiyacı karşılayan, doğru karşılaştırma olanağı sağlayan ulusal muhasebe ilkelerinin özümsemesini ve revize edilmesini sağlayacak muhasebe standartlarını belirlemek ve yayınlamak için oluşturulmuş ve 2002 senesinde faaliyete başlamıştır. Muhasebe uygulamalarında birlikteliği sağlamak hedef edinilmiştir. Kurul TMUDES’in yayınladığı Türkiye Muhasebe Standartlarını taslak metin halinde kabul etmiştir. 2004 senesinde ise Uluslararası muhasebe standartlarında meydana gelen değişimleri de temel alarak yeni çevrilen metinleri kamuoyuna servis etmiştir. 02.11.2011 tarih ve 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim

Standartları Kurumunun Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur (Sağlar ve Yüce, 2015: 47).

Kamu Gözetimi, Muhasebe Ve Denetim Standartları Kurumu'nun ana amacı, yatırım yapan kişilerin menfaatlerini korumak ve denetim raporlarının tarafsız, güvenilir olarak hazırlayıp kamu menfaatlerini gözeterek geçerli, karşılaştırılabilir finansal bilgileri sunmaktır. Bunun için borsada işlem gören şirketler, bankalar ile sigorta şirketleri gibi büyük ölçekli işletmeleri izlemek ve denetim kontrolünü yapmak amacıyla kurulmuştur.

Küresel düzeyde uluslararası muhasebe standartlarının kullanımının hızla artmasının ardından muhasebe eğitiminde de küresel düzeyde standartlar oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu sebeple Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC: International Federation of Accountants) bünyesinde Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartları Kurulu (IAESB: International Accounting Education Standard Board) oluşturulmuştur (www.ifac.org, Erişim Tarihi:14.04.2016). IAESB, standart oluşturmak için bağımsız olarak oluşturulmuş bir kuruluştur. Kuruluş profesyonel muhasebe eğitimi için teknik yetenek, profesyonel yetenekler, değerler, etik ve davranışlar hakkında standartlar oluşturmaktadır. Böylelikle dünya genelinde Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartlarının kullanımını yaygınlaştırmak amaçlanmıştır (www.iaesb.org, Erişim Tarihi:14.04.2016). Kurul faaliyetlerine başladıktan sonra farklı ülkelerde çeşitli kongreler düzenlemiş, bu kongrelerde katılımcılar ile standartların gelişimine yön vermişlerdir. IAESB tarafından 2005 yılında standartlar yayınlanmaya başlamıştır. Standartlar 2008 yılının sonuna kadar yayınlanmıştır ve yürürlüğe girmiştir. Standartlar taslak metin olarak hazırlanmış, ilerleyen yıllarda yapılan çalışmalar neticesinde standartlar tamamlanmıştır. 2015 yılı itibarıyla 8 standart uygulamaya konulmuştur. Standartların ilk dördü meslek mensup adaylarının eğitimleri ile ilgilidir, Beş, altı ve yedinci standartlar eğitim sonrası için hazırlanan standartlardır. Son standart ise denetim ile ilgili hazırlanmıştır. Oluşturulan standartlar ve kısa açıklamalarına aşağıda kısaca değinilmiştir (IES 2015 Edition, 2015).

IES 1: Muhasebe Eğitim Programına Giriş İçin Gereken Şartlar; standart profesyonel muhasebe eğitimi programlarına giriş için gerekli eğitimleri ve diğer standartların oluşumunda uyulması gereken ilkeleri açıklamaktadır.

IES 2: Muhasebe Eğitim Programlarının İçeriği: bu standart profesyonel muhasebecilik mesleğini icra edecek adayların öğrenmesi gereken dersleri ve teknik bileşenlerini açıklamaktadır.

IES 3: Mesleki Beceriler: standart profesyonel muhasebe mesleğini icra edebilmek için gerekli olan mesleki becerileri açıklamaktadır.

IES 4: Mesleki Değerler, Etik ve Davranışlar: standart profesyonel muhasebe mesleğini icra ederken uygulanması gereken profesyonel değerler, etik ve davranışları açıklamaktadır. IES 5: Staj Şartları: standart profesyonel muhasebecilerin alması gereken pratik eğitim ile ilgili bilgileri içermektedir.

IES 6: Mesleki Yetenek ve Yeterliliğin Ölçülmesi: staj sonrasında profesyonel muhasebeci mesleğine giriş için gerekli yeterliliğin ölçülmesi ile ilgili bilgileri içermektedir.

IES 7: Sürekli Mesleki Gelişim: standart meslek mensubunun müşterileri, çalışanları ve mesleğin kamuoyu karşısındaki tutumunu güçlendirmek ve daha iyi hizmet verebilmek için kendisini sürekli geliştirmesi için yapması gerekenleri açıklamaktadır.

IES 8: Profesyonel Denetçiler İçin Gerekli Yeterlilik Şartları: Standartta denetçinin sahip olması gereken yetenekler ve denetçinin yeterliliği ile ilgili olması gereken şartları içermektedir.

2.3. Ortaöğretim Kurumlarında Türkiye Muhasebe Standartları Eğitimi

Mevcut muhasebe sisteminde Tek Düzen Hesap Planı'nın kullanılmasının daha yeni kavranmaya başlandığı ülkemizde mevcut sisteme Türkiye Muhasebe Standartlarının da eklenmesi mevcut muhasebe sisteminin öğrenilmesini ve uygulanmasını zorlaştırmıştır. Mevcut eğitim sisteminde muhasebe eğitimi ortaöğretim kurumlarında alan dersleri olarak 10. Sınıfta gösterilmeye başlanmakta ve öğrencilerin bilgi seviyeleri göz önüne alındığında Tek Düzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Planı' nı öğrenme düzeyleri bakımından Türkiye Muhasebe Standartları gibi karmaşık ve ağır bir konunun ders müfredatına eklenip, işlenmesi var olan sistemin öğrenilmesini güçleştirmektedir. Nitekim öğrencilere muhasebede kullanılan mevcut sistemin öğretilmesinde kolaydan zora, basitten karmaşığa öğretim

uygulanmaktadır. 10. Sınıfta meslek dersleri ile karşılaşan birçok öğrenci ders konusunda zorlanmakta ve başarı kaygısı yaşamaktadır. Mevcut muhasebe eğitiminde Tek Düzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Planı temel alınarak muhasebe dersleri işlenmekte, kaynak olarak kullanılan MEGEP modüllerinde Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili bilgiler yer almamaktadır. Eğitim döneminde kullanılan yıllık planlarda hedeflenen ders içeriklerinde Türkiye Muhasebe Standartları konularına yer verilmemektedir.

3.METODOLOJİ VE BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, Mesleki Ve Teknik Anadolu Lise öğrencilerinin orta öğretim kurumlarında almış oldukları muhasebe eğitime ve Türkiye Muhasebe Standartlarına ilişkin görüşlerini ve farkındalıklarını belirlemek amacı ile elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırmanın Kapsamı ve Amacı

Bu araştırmanın amacı, Afyonkarahisar'da Mesleki ve Teknik Anadolu Lise öğrencilerinin orta öğretim kurumlarında almış oldukları muhasebe eğitime ve Türkiye Muhasebe standartlarına ilişkin görüşlerini ve konu hakkındaki farkındalıklarını belirlemektir. Bu çalışma ile:

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin muhasebe standartları ile yeterli bilgi düzeyine sahip olup olmadıkları hakkındaki düşüncelerini,

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin muhasebe eğitiminin iş hayatına uyumu hakkındaki görüşlerini,

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin muhasebe standartları ile ilgili bakış açılarını tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda çalışma, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin almış oldukları muhasebe eğitimi içerisinde muhasebe standartlarının yeri noktasında yaşadıkları sorunların tespiti ve getirilecek çözüm önerileri önemlidir.

3.2. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Yöntemi

Bu çalışmada Afyonkarahisar'da Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerine anket uygulanmıştır. Ankete Afyonkarahisar ilinde bulunan 160 Ortaöğretim öğrencisi katılmıştır.

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniği seçilmiştir. 5' li likert tipinde olan anket formu için muhasebe öğrencilerinin sorulara, kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermesi istenmiştir. Araştırmada kullanılan anket soruları Sakallı (2019)'nın yayımlanan çalışmasından yararlanılmıştır. Ankette ilk olarak katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular (cinsiyet, yaş, sınıf) sorulmuştur. Daha sonra öğrencilerin muhasebe standartları alanında bilgi düzeylerini ve algılarını tespit etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket uygulamaları sonrası elde edilen veriler SPSS 20.00 istatistik programında değerlendirilmiştir. Güvenilirlik analizi olarak Cronbach's Alpha testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğe ait güvenilirlik analizleri yapılmış olup, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Tüm boyutların güvenilirliği 0,70'in üzerinde olduğu için boyutlar hakkında oldukça güvenilir yorumu yapılabilmektedir. Öğrencilerin gerek demografik bilgileri açısından gerekse muhasebe dersine ilgilerine ilişkin bilgilerinin muhasebe standartlarına bakış açıları yönünden It-testi (Independent-Samples T Test) ve tek yönlü varyans (One-Way ANOVA) testine tabi tutulmuştur

Araştırmada kullanılan Ölçekler 5'li Likert tipinde olup; 1:kesinlikle katılmıyorum 5:kesinlikle katılıyorum, ölçek aralığında değerlendirilmiştir. Verilerin daha kolay yorumlanabilmesi açısından ölçek aralığı ters çevrilerek ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda uygulamaya yönelik oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir;

H1: Öğrencilerin cinsiyetine göre muhasebe standartlarına bakış açısı farklılaşmaktadır.

H2: Öğrencilerin yaşına göre muhasebe standartlarına bakış açısı farklılaşmaktadır.

- H3: Öğrencilerin sınıfına göre muhasebe standartlarına bakış açısı farklılaşmaktadır.
H4: Öğrencilerin muhasebe dersine ilgi düzeyine göre muhasebe standartlarına bakış açısı farklılaşmaktadır.
H5: Öğrencilerin muhasebe dersini yeterli görme durumuna göre muhasebe standartlarına bakış açısı farklılaşmaktadır.
H6: Öğrencilerin muhasebe kurs veya seminere katılma durumuna göre muhasebe standartlarına bakış açısı farklılaşmaktadır.
H7: Öğrencilerin cinsiyetine göre muhasebe standartları ile ilgili bilgi düzeyi farklılaşmaktadır.
H8: Öğrencilerin yaşına göre muhasebe standartları ile ilgili bilgidüzeyi farklılaşmaktadır.
H9: Öğrencilerin sınıfına göre muhasebe standartları ile ilgili bilgi düzeyi farklılaşmaktadır.
H10: Öğrencilerin muhasebe dersine ilgi düzeyine göre muhasebe standartları ile ilgili bilgi düzeyi farklılaşmaktadır.
H11: Öğrencilerin muhasebe dersini yeterli görme durumuna göre muhasebe standartları ile ilgili bilgi düzeyi farklılaşmaktadır.
H12: Öğrencilerin muhasebe kurs veya seminere katılma durumuna göre muhasebe standartları ile ilgili bilgi düzeyi farklılaşmaktadır.

3.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan muhasebe öğrencileri ile ilgili demografik bulgulara yönelik verilerin yüzdesel dağılımları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

	Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Kadın	70	43,8
	Erkek	90	56,3
Yaş	16 yaş ve altı	31	19,4
	16 yaş üzeri	129	80,6
Sınıf	10.sınıf	56	35,0
	11.sınıf	63	39,4
	12.sınıf	41	25,6

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgileri gösterilmiştir. Ankete katılanların %56,3’ü erkektir. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğu 16 yaş ve üzerindedir. Ankete katılan öğrencilerin %39,4’ü 11. sınıfta öğrenim görmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Muhasebe Dersi ile İlgili Bilgileri

	Değişkenler	N	%
Haftada kaç saat muhasebe dersi görüyorsunuz?	1-3	22	13,8
	4-6	19	11,9
	7-10	56	35,0
	15-18	63	39,4
Öğrenim gördüğünüz lisede aldığınız muhasebe eğitimini yeterli buluyor musunuz?	Evet	104	65,0
	Hayır	56	35,0
Muhasebe alanına ilgi düzeyiniz?	Düşük	56	35,0
	Orta	59	36,9
	Yüksek	21	13,1
	Çok yüksek	24	15,0
Muhasebe ve Finansman bölümü öğrencisi olarak	Evet	102	63,7

muhasabe eğitimi hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?	Hayır	58	36,3
Muhasebe ve Finansman bölümü öğrencisi olarak muhasabe bölüm derslerini yeterli buluyor musunuz?	Evet, buluyorum	99	61,9
	Kararsızım.	61	38,1
Muhasebe ile ilgili başka bir kurs veya seminere katıldınız mı?	Evet	37	23,1
	Hayır	123	76,9
Muhasebe alanındaki değişiklikleri takip ediyor musunuz?	Evet Ediyorum	90	56,3
	Hayır Etmiyorum	70	43,8
Muhasebe derslerinde yer alan bilgilerin güncel olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	37	23,1
	Kararsızım.	24	15,0
	Hayır	99	61,9
Okulunuzda almış olduğunuz muhasabe eğitiminin ileriki iş hayatınızda faydalı olacağını düşünüyor musunuz?	Evet	107	66,9
	Kararsızım.	32	20,0
	Hayır	21	13,1
İş hayatında kullanılan muhasabe ile derslerde gördüğünüz muhasabe eğitimi arasında fark olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	91	56,9
	Kararsızım	36	22,5
	Hayır	33	20,6

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin muhasabe dersi ile ilgili bilgileri gösterilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin büyük bir bölümü öğrenim gördüğü lisede aldığı muhasabe eğitimini yeterli bulduğu, muhasabe eğitimi hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olduğunu ve okulda almış olduğu muhasabe eğitiminin gelecekteki iş hayatında faydalı olacağını düşündüğü, muhasabe ile ilgili başka bir kurs veya seminere katılmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin muhasabe standartlarına karşı ilgi düzeyi orta ve daha düşük seviyedir. Son olarak araştırmaya katılan öğrencilerin %39,4’ü haftada 15-18 saat muhasabe dersi görmektedir.

Tablo 3. Muhasebe Standartları Ölçeğinin Tanımlayıcı İstatistikleri

İFADELER	1	2	3	4	5
	%	%	%	%	%
Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) kavramını daha önce duydum.	9,6	4,4	34,4	23,8	27,8
Öğrenim gördüğüm lisede aldığım muhasabe derslerinin içerisinde Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) hakkında bilgiler yer alıyor.	10,2	11,0	15,8	27,2	35,8
Türkiye Muhasebe Standartları hakkında bilgi düzeyim iyidir.	11,4	25,2	42	17,2	4,2
Türkiye Muhasebe Standartları hakkında bilgim yok.	11,4	25,4	23,6	27,6	12
Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) hakkında kurs ve ya seminere katılmayı isterim.	12,6	43,2	29,2	11,6	3,4
Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) hakkında araştırmayı kendim yapıyorum.	12,8	26,6	31,4	23,6	5,6
Okulumuzda Türkiye Muhasebe Standartları konuları ile ilgili ödev, sunum vb. çalışmalar yapıyoruz.	15	42,6	28,8	11,4	2,2
Türkiye Muhasebe Standartları üzerinde yapılan değişiklik ve yorumları takip ediyorum.	15,2	42,6	28,4	11,6	2,2
Türkiye Muhasebe Standartları hakkında sahip olduğum bilgi birikiminin mesleki açıdan yeterli olduğunu düşünüyorum.	15,4	29,6	37,6	12,2	5,2

Türkiye Muhasebe Standartlarını anlama açısından başarılı olduğumu düşünüyorum.	15,8	35,6	27,4	16,2	5
Tek düzen muhasebe sistemi ve TMS/IFRS arasındaki benzerlik ve farklar hakkında bilgi sahibiyim.	16,6	40	30,8	10,6	2
TMS/IFRS konuları ve Tek Düzen Muhasebe Sistemini karşılaştırabilirim.	17,4	44,8	23,8	10	4
TMS/IFRS konuları açık ve anlaşılabilir.	18,2	37	32,4	9,4	3
TMS/IFRS konularının karmaşık ve zor olduğunu düşünüyorum.	18,2	7,4	22,2	49,0	3,2
TMS/IFRS konuları ile ilgili makale, resmi yazı, kitap vb. kaynaklara sahibim.	18,8	33,6	25,4	16	6,2
TMS/IFRS konularının muhasebe ders modüllerinde yeterince açıklandığını düşünüyorum.	20	46,4	22,8	8	2,8
TMS/IFRS ler ülkemizdeki muhasebe uygulamalarını dünya ile uyumlu hale getirmiştir.	20,8	49,4	22	5,2	2,6
Okulumuzda TMS/IFRS ile ilgili bilgilendirici, örnekendirici kitap, modül vb. yayınların yeterli olduğunu düşünüyorum.	25	35,2	29,2	7	3,4
TMS/IFRS eğitimi okullarda ayrı bir ders olarak verilmelidir.	25,6	45,2	20,6	6,2	2,4
Okulumuzda TMS/IFRS eğitimi aldığım öğretmenlerimin alanında yeterli olduğunu düşünüyorum.	5,8	43	19,2	18,6	23,4
Ortaöğretim ders kitaplarının (MEGEP Modülleri) güncel olduğunu ve yenilikleri takip etmemizi kolaylaştırdığını düşünüyorum.	29,1	40,5	21,6	7,4	1,4
Ortaöğretim ders kitaplarında (MEGEP Modülleri) TMS/IFRS ile ilgili yeterli bilgi olduğunu düşünüyorum.	5,0	34,8	45,2	6,6	13,4
Ortaöğretim kurumlarına TMS/IFRS ili ilgili süreli yayınların ulaşması sağlanmalıdır.	31,9	46,9	13,2	7	1
TMS/IFRS konularının muhasebe derslerinde işlenmesi ders verimliliğini ve kalitesini artıracaktır.	1,8	5,6	12,5	42,5	37,5
TMS/IFRS konuları zor ve karmaşık olduğu için ortaöğretim kurumlarındaki muhasebe derslerinde yer verilmemelidir.	34,4	45,2	13	5,4	2
Ders öğretmenlerimiz tarafından TMS/IFRS konuları hakkında bilgilendiriliyoruz.	9,8	40,6	21,6	25,2	2,8

Tablo 3’de muhasebe standartları ölçeğinin tanımlayıcı istatistiklerine yer verilmiştir. Tablo 3’de görüldüğü gibi “Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/IFRS) kavramını daha önce duydum.” ve “Öğrenim gördüğüm lisede aldığım muhasebe derslerinin içerisinde Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/IFRS) hakkında bilgiler yer alıyor.” ifadesine katılım düzeyi en yüksektir. Buna karşılık, ankete cevap verenlerin %69,6’sının “TMS/IFRS konuları zor ve karmaşık olduğu için ortaöğretim kurumlarındaki muhasebe derslerinde yer verilmemelidir.” ifadesine katılmamaktadır.

Tablo 4. Muhasebe Standartları Ölçeğinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Boyutlar	N	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	160	2,2712	,58022	1,227	,192

Muhasebe Standartları Tutum	160	2,6469	,34061	1,262	1,343
------------------------------------	-----	--------	--------	-------	-------

Tablo 4’de araştırmaya katılan öğrencilerin standartları ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerlerine yer verilmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013); George ve Mallery (2010) göre; çarpıklık ve basıklık değerleri +2,0 ile -2,0 arasında olması durumunda ölçeğin normal dağılıma sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu yüzden araştırmada parametrik testler olan t-testi ve anova testi kullanılmıştır.

Tablo 5. Muhasebe Standartları Ölçeğinin Güvenirlikleri Analizleri

Boyutlar ve Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	10	.734
Muhasebe Standartları Tutum	16	.771

Tablo 5’de araştırmada kullanılan muhasebe standartları ölçeğinin güvenirlikleri gösterilmiştir. Güvenirlik test sonuçları incelendiğinde araştırmada kullanılan muhasebe standartlarına karşı tutum ve bilgi düzeyi ölçeğinin “güvenilir” (>.70) olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Cinsiyete Göre Muhasebe Standartlarına Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Cinsiyet)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Kadın	70	2,2786	,59488	,889
	Erkek	90	2,2656	,57184	
Muhasebe Standartları Tutum	Kadın	70	2,6464	,30431	,988
	Erkek	90	2,6472	,36807	

Tablo 6’da cinsiyete göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. T- testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Başka bir ifade ile kız ve erkek öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi birbiri ile benzerdir.

Tablo 7. Yaşa Göre Muhasebe Standartlarına Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Yaş)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	16 yaş ve altı	31	2,2677	,51922	,970
	16 yaş üzeri	129	2,2721	,59582	
Muhasebe Standartları Tutum	16 yaş ve altı	31	2,5847	,25594	,279
	16 yaş üzeri	31	2,2677	,51922	

Tablo 7’de yaşa göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. T- testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Başka bir ifade ile farklı yaş

grubunda yer alan öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi birbiri ile benzerdir.

Tablo 8. Eğitim Yeterliliğine Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Eğitim Yeterliliği)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Evet	104	2,2510	,59903	,549
	Hayır	56	2,3089	,54682	
Muhasebe Standartları Tutum	Evet	104	2,6370	,37217	,619
	Hayır	56	2,6652	,27475	

Tablo 8'de öğrenim görülen lisede alınan muhasebe eğitimini yeterli bulma durumuna göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. T- testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin öğrenim görülen lisede alınan muhasebe eğitimini yeterli bulma durumuna göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Başka bir ifade ile aldığı eğitimi yeterli bulan ve bulmayan öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi birbiri ile benzerdir.

Tablo 9. Muhasebe Alanına İlgili Düzeyine Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (İlgi)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Düşük	56	2,3446	,36973	,000
	Orta	59	2,0085	,49070	
	Yüksek	46	2,7667	,84518	
Muhasebe Standartları Tutum	Düşük	56	2,5379	,20459	,000
	Orta	59	2,6896	,26286	
	Yüksek	46	2,8845	,60804	

Tablo 9'da muhasebe alanına ilgi düzeyine göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. Anova testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin muhasebe alanına ilgi düzeyine göre farklılaştığı anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Başka bir ifade ile muhasebe alanına ilgi düzeyi yüksek olanların düşük ve orta seviyede olanlara göre muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi daha yüksektir.

Tablo 10. Öğrencilerin Yeterli Bilgi Birikime Sahip Olduğunu Düşünme Durumuna Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Bilgi)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Evet	104	2,2510	,59903	,548
	Hayır	56	2,3089	,54682	
Muhasebe Standartları Tutum	Evet	104	2,6370	,37217	,543
	Hayır	56	2,6652	,27475	

Tablo 13'te öğrencilerin yeterli bilgi birikime sahip olduğunu düşünme durumuna göre muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. T- testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin öğrencilerin yeterli bilgi birikime sahip olduğunu düşünme durumuna göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Başka bir ifade ile muhasebe alanında yeterli bilgisi olduğunu düşünen ve düşünmeyen öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi birbiri ile benzerdir.

Tablo 11. Muhasebe Alanında Kurs veya Seminare Katılma Durumuna Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Kurs ve Seminer Katılma Durumu)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Evet	37	2,5459	,25560	,001
	Hayır	123	2,1886	,62426	
Muhasebe Standartları Tutum	Evet	37	2,6743	,18798	,044
	Hayır	123	2,5287	,37242	

Tablo 11'de muhasebe alanında kurs veya seminare katılma durumuna göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. T- testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin muhasebe alanında kurs veya seminare katılma durumuna göre farklılaştığı anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Başka bir ifade ile muhasebe alanında kurs veya seminare katılanların katılmayanlara göre muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi daha yüksektir.

Tablo 12. Muhasebe Alanında Değişiklikleri Takip Etme Durumuna Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Değişiklikleri Takip Etme Durumu)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Evet Ediyorum	90	2,3789	,65024	,001
	Hayır Etmeyorum	70	2,1329	,44256	
Muhasebe Standartları Tutum	Evet Ediyorum	90	2,7326	,38945	,048
	Hayır Etmeyorum	70	2,5652	,26666	

Tablo 12’de muhasebe alanında değişiklikleri takip etme durumuna göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. T- testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin muhasebe alanında değişiklikleri takip etme durumuna göre farklılaştığı anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Başka bir ifade ile muhasebe alanında değişiklikleri takip edenlerin etmeyenlere göre muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi daha yüksektir.

Tablo 13. Alınan Muhasebe Eğitiminin İleriki İş Hayatında Faydalı Olacağını Düşünme Durumuna Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (Faydalı Olduğunu Düşünme)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Evet	107	2,409	,59783	,048
	Kararsızım	32	2,1594	,64701	
	Hayır	21	1,9905	,17862	
Muhasebe Standartları Tutum	Evet	107	2,8032	,36458	,007
	Kararsızım	32	2,6427	,31754	
	Hayır	21	2,5298	,07294	

Tablo 13’de alınan muhasebe eğitiminin gelecekteki iş hayatında faydalı olacağını düşünme durumuna göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. Anova testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin alınan muhasebe eğitiminin ileriki iş hayatında faydalı olacağını düşünme durumuna göre farklılaştığı anlaşılmaktadır ($p<0,05$). Başka bir ifade ile alınan muhasebe eğitiminin ileriki iş hayatında faydalı olacağını düşünenler düşünmeyenlere göre muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi daha yüksektir.

Tablo 14. Alınan Muhasebe Eğitimin İş Hayatına Uyumlu Olduğunu Düşünme Durumuna Göre Muhasebe Standartları'na Karşı Tutumun ve Bilgi Düzeyinin Karşılaştırılması

Ölçekler	Gruplar (İş hayatına Uyum)	N	\bar{X}	Ss	P
Muhasebe Standartları Bilgi Düzeyi	Evet	91	2,0549	,44429	,123
	Kararsızım.	36	2,6111	,62782	
	Hayır	33	2,4970	,60904	
Muhasebe Standartları Tutum	Evet	91	2,6999	,27439	,103
	Kararsızım.	36	2,5840	,37588	
	Hayır	33	2,7083	,44816	

Tablo 14'te alınan muhasebe eğitimin iş hayatına uyumlu olduğunu düşünme durumuna göre öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi karşılaştırılmıştır. Anova testi sonuçları incelendiğinde öğrencilerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyinin alınan muhasebe eğitimin iş hayatına uyumlu olduğunu düşünme durumuna göre farklılaşmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Başka bir ifade ile alınan muhasebe eğitimin iş hayatına uyumlu olduğunu düşünenler ve düşünmeyenlerin muhasebe standartlarına karşı tutumu ve bilgi düzeyi birbiri ile benzerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya çapında gelişme gösteren Muhasebe Standartları ülkemizde de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Muhasebe standartları, dünyadaki diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de muhasebe sistemini uluslararası düzeyde uyumlu hale getirmektedir. Bu durumun sonucu olarak muhasebe eğitiminin başladığı ortaöğretim kurumlarında muhasebe standartları ile ilgili bilgilere yer verilmesi gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Bununla ilgili olarak ortaöğretim kurumlarında muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe standartları konusundaki farkındalığının tespit edilmesi, bu konudaki eksikliklerin ve çözüm önerilerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırma ve analizler sonucunda ortaöğretim kurumlarında muhasebe eğitimi alan öğrencilerin Türkiye Muhasebe Standartları hakkında bilgi düzeylerinin düşük olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin Türkiye Muhasebe Standartları hakkında mesleki açıdan yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları ve standartları anlama açısından başarılı olamadıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin TMS/TFRS konularını karmaşık ve zor buldukları da görülmüştür. Bunun sebebi olarak ders içeriklerinde ve modüller de Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili bilgilerin yer almaması, TMS/TFRS konuları ile ilgili okullarda herhangi bir ödev, sunum ve benzeri çalışmaların yaptırılmaması, muhasebe ile ilgili güncel bilgilerin takip edilmemesi, ayrıca okullardaki TMS/TFRS ile ilgili bilgilendirici ve örneklendirici kitap, modül ve benzeri yayınların yeterli olmaması gösterilebilir. Özellikle muhasebe derslerinde kullanılan ders modüllerinin içerisindeki bilgilerin güncel olmaması, Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili bilgilere yer verilmemesi en büyük eksikliklerdir. Eski bilgilere dayanan modüller öğrencilerin güncel bilgiyi takip etmesindeki en büyük engeldir. Diğer bir engel ise alan öğretmenlerinin Türkiye Muhasebe Standartları ile ilgili bilgilendirme ve aktarımlarının yeterli olmamasıdır. Bunun sebebi olarak da alan öğretmenlerinin güncel bilgileri takip etme konusunda geri kaldığı düşünülebilir.

Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin algı ve kapasite düzeyi göz önünde bulundurulduğunda TMS/TFRS konularının içerik olarak karmaşık bir yapıda olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak ortaöğretim kurumlarında eğitim gören muhasebe öğrencilerinin Türkiye Muhasebe Standartları farkındalığı konusunda yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin farkındalık

düzeylerinin düşük olduğu ve mevcut muhasebe eğitiminde muhasebe standartlarına yer verilmediği saptanmıştır. Bu sorunlarla ilgili bazı çözüm önerileri aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır:

TMS/TFRS konuları ile ilgili bilgiler muhasebe ders modüllerine eklenebilir. Muhasebe ders modüllerinde yer alan bilgiler her yıl güncellenerek yeni bilgiler öğrencilere sunulabilir.

Muhasebe ve muhasebe standartları ile ilgili güncel bilgilerin öğretmen ve öğrenciler tarafından daha kolay takip edilebilmesi için süreli yayınlar, kitap vb. yazılı kaynakların Mesleki Ve Teknik Anadolu Liseleri' ne gönderilmesi sağlanabilir.

TMS/TFRS ile ilgili konuların daha iyi anlaşılabilmesi için mesleğinde uzman kişiler tarafından öğrencilerle seminer çalışmaları yapılabilir.

TMS/TFRS hakkında öğrenilen bilgileri pekiştirmek amacıyla öğrencilere bu konularla ilgili ödev, proje, sunum vb. çalışmalar yaptırılabilir.

Alan öğretmenlerinin öğrencilere daha güvenilir ve güncel bilgiler sunabilmesi için TMS/TFRS konuları ile ilgili seminer verilebilir.

TMS/TFRS konularının öğrenciler tarafından daha kolay anlaşılabilmesi için konular basite indirgenip, ders içeriklerinde yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş R., (2013), “Muhasebe Politikaları Tahminler ve Hatalar”, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Başpınar A., (2004), “Türkiye’ de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış”, Maliye Dergisi, (35-62).
- Çetiner, E., (2006), “Genel Muhasebe Teori ve Uygulama”, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Daştan, A.,(2008) “Bilgi ve Eğitim Teknolojilerinde Yaşanan Gelişmelerin Muhasebe Eğitimine Etkisi: “Türkiye Değerlendirmesi”, Baskı Sıramat LTD. ŞTİ Ankara.
- Dursun A., (2006) “Muhasebe Eğitiminde Kalite Arayışı”, Seçkin Yayıncılık AŞ. Ankara.
- Elitaş C., (2012), “Muhasebe Uygulamaları Açısından TMS-TFRS’ ye Geçiş Rehberi”, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Gençoğlu Ü., (2007), “Türkiye Muhasebe Standartları ve Uygulamalar”, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
http://vaneml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/65/01/960137/dosyalar/2015_02/18122728_uygulama_klavuzu.pdf, 2019, (11.04.2019).
- http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Tan%C4%B1t%C4%B1m/Public_Oversight_Authority_TR.pdf, (08.05.2019).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>, ikinci kısım, birinci bölüm, madde 29, (19.04.2019).
- <https://dergipark.org.tr/download/article-file/31988>, (10.02.2019)
- <https://maol.meb.gov.tr/www/okulumuz/icerik/12>, (03.05.2019).
- <https://slideplayer.biz.tr/slide/3158868/>,(27.05.2019).
- https://www.meb.gov.tr/earged/earged/tic_mes_ana_tic_mes_lis_kur_amac_hiz_derece_deg.pdf, (12.05.2019).
- Kocamaz H., (2012), “Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye’ de Oluşum ve Gelişim Süreci”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.2, S.2, (105-120).
- MEB, (2006), “Öğretim Programları Ve Modüller Öğretim Uygulama Kılavuzu”, Ankara.
- MEB, (2011), “Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) Muhasebe Ve Finansman Alanı Bilgisayarda Ofis Programları”, Ankara.
- MEB, (2012), “Muhasebe Ve Finansman Alanı Mesleki Matematik”, Anadolu Okul Yayınları, Ankara.
- Okutan, M., (1997), “Genel Öğretim Metotları-Öğretim İlk ve Yöntemleri”, Trabzon. Sağır, M., (2002), “İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi”, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Sakallı Ü., (2019), “Mesleki Ve Teknik Anadolu Liselerinde Verilen Muhasebe Eğitiminin Türkiye Muhasebe Standartları (TMS/TFRS) İle Uyumluluğunun Sağlanması Ve Bu Lise Türünde Görev Yapan Muhasebe Ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma”.

- Sevilengül O., (1998), *“Genel Muhasebe”*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Tokay S.H. - Deran A. - Aktaş R., (2005), *“Uluslararası Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı Ve Muhasebe Uygulamalarına Etkisi”*, XXIV. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu, (3- 32).
- Şensoy, H, B., *Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi ile Muhasebe Standartlarının Türkiye’deki Durumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2008, s.6
- Yılmaz B., (2007), *“Muhasebe Standartlarının Oluşumu Ve Uygulanma Alanı”*, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, C.7, S.13, (139-155).

Geliş Tarihi / Received : 30.03.2021/ 03.30.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 26.06.2021/ 06.26.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

TÜRK MAGAZİN BASININDA ETİK SORUNLAR

ETHICAL PROBLEMS IN TURKISH TABLOID PRESS

Mustafa Eren AKPINAR^a

ÖZ: Günümüz gazetecilik uygulamaları bağlamında incelemeler yapıldığında, Türk magazin basınının etik kodlara yönelik tutumunun yapıcı olmadığı ve etik kurallara riayet edilmediği görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma boyunca Türk magazin basınındaki makyajsız kadın ünlülerin üzerinden yapılan haberler incelenmektedir. Bu haberler Basın Konseyi'nin "Basın Meslek İlkeleri" ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi"ndeki kurallar çerçevesinde bazı etik kodlar gözetilerek detaylandırılmaktadır. Türk magazin basını ve magazin basındaki etik sorunlar incelenerek, Türk magazin basınında etik geçerliklere karşı tutumları literatür taraması, göstergebilimsel analiz ve zaman zaman da içerik analizi ile incelenmektedir. Bu analizler sonucunda da magazin basını hakkında açıklamalar üretilmektedir. Bu kapsamda da magazin basınındaki haberlerin etik kodlara karşı duyarlılığı incelenerek örneklem dahilinde haberlerin etik kodlarla uyumluluğu ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : *Türk Magazin Basını, Etik Sorunlar, Basın Konseyi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Kadın Üzerinden Yapılan Etik Dışı Haberler.*

ABSTRACT: When examining the context of today's journalism practices, it is seen that the attitude of the Turkish tabloid press towards ethical codes is not constructive and ethical rules are not followed. Therefore, throughout this study, the news about the female celebrities without make-up in the Turkish tabloid press are examined. These news are detailed within the framework of the "Professional Principles of the Press" of the Press Council and the "Declaration of the Rights and Responsibilities of Journalists of Turkey" of the Turkish Journalists Association, by considering some ethical codes. By examining the Turkish tabloid press and the ethical problems in the magazine press, their attitudes towards ethical validity in the Turkish magazine press are examined by literature review, semiotic analysis and sometimes content analysis. As a result of these analyzes, explanations about the tabloid press are produced. In this context, the sensitivity of the news in the tabloid press to ethical codes is examined and the compatibility of the news with the ethical codes within the sample is tried to be revealed.

Keywords: *Turkish Tabloid Press, Ethical Issues, Press Council, Journalists Association of Turkey, Unethical News on Women.*

^a Yüksek Lisans Öğrenci, İstanbul Aydın Üniversitesi, merenakpinar@stu.aydin.edu.tr

1. GİRİŞ

Günümüz değişen medya yapısı çerçevesinde etik ilkelere riayet her geçen gün azalmaktadır. Bunların başında da şüphesiz gelişen teknolojilerin çerçevesinde dönüşen medya mecralarının etik ilkelere karşı tutumları gelmektedir. Çünkü, günümüzde etik algı değer kaybetmekte ve medya patronluğunun yanı sıra, daha çok okunma, daha çok tık alma gayesi güden medya yapılanmalarının çoğalmasıyla birlikte medya etikten uzaklaşmakta ve aslında olması gereken ile olan arasındaki fark açılmaktadır.

Bu paradigmlar ışığında da medyanın, gazeteciliğin yapısal değişimleri söz konusu olmakta ve Basın Konseyi “Basın Meslek İlkeleri” ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” kapsamında gelişen, dönüşen teknolojilerin, medya patronlarının getirdiği yeni gazetecilik pratiklerini tam anlamıyla karşılayamamaktadır. Aynı zamanda etik ilkelere uyması gereken kurumlardan bağımsız olarak sadece gazeteciler gibi bir düşünce yapısına sahip olunmaktadır. Bundan kaynaklı olarak da günümüzdeki medya patronluğu, mülkiyet kavramlarının göz önüne alınmaması etik kodların uygulanabilirlikleri konusunda sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca, günümüzde etik kodlar ile ilişkisi olmayan basın kurumlarının ve gazetecilerin olduğu da bilinmektedir.

Ancak, etik gazetecilik yapmak içinde tüm değişkenlere hâkim olunması, tüm değerlendirmelerin doğru yapılması ve bu parametreler sonucunda daha net ama aynı zamanda da mevcut durumu en iyi analiz eden etik kodların oluşturulması gerekmektedir. Fakat bu çalışma da mevcut durum göz önüne alınarak Basın Konseyi’nin belirlediği “Basın Meslek İlkeleri” ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’nin belirlediği “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” üzerinden haberlerin etiklik düzeyinin tespiti ve yorumlanması gerçekleştirilerek magazin haberlerindeki etik sorunlardan bazıları üzerine bir inceleme gerçekleştirilmektedir.

Bu nedenle de çalışmanın ilk bölümünde magazin basınının tanımlamaları üzerinde durularak magazin basınının yakından tanınması sağlanmakta ve magazin basını dendiği zamana nasıl bir kavramdan bahsedildiği anlatılmaya çalışılarak ülkemizdeki magazin basınının ne olduğu tanımlanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise etik kavramı üzerinde durularak, etiğin ne olduğu, etik ile ahlak arasındaki ilişkinin ne olduğu ve etik denildiğinde kastedilen olgunun ne olduğu açıklanmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise gazetecilik etiğinin ne olduğu, etik kodların neler olduğu, gazetecilik etik kodlarının Avrupa ve Amerika’daki etik ile nasıl bir ilişki içerisinde olduğu ve Türkiye’deki etik kodların üreticisinin kim olduğu üzerinde durularak gazeteciliğin etik kodları ve değerleri anlatılmaya çalışılmaktadır.

2. MAGAZİN BASINININ TANIMLAMALARI

Magazin basınına veya bir diğer söylem ile magazin gazeteciliğini anlamak için öncelikle magazin ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Çünkü, magazin ile magazin haberciliği belirli bir ilişki içindedir ve birini anlatmadan diğerini anlatmak eksiklik yaratacaktır. Bu nedenle öncelikle magazini tanımlamak gerekmektedir. Magazin, “halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın” (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1602) olarak tanımlanmaktadır.

Magazin basını ise “yazısı az, resmi bol, genellikle eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerin yaşantılarıyla ilgili haber ve yorumlara yer veren yayın” (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1602) olarak tanımlanmaktadır. Tokgöz’e göre ise, bulvar gazeteciliği veya magazin gazeteciliği olarak da anılmakta olan magazin haberciliği, günümüz basınında da oldukça yaygın olan bir türdür (Tokgöz, 1981, s. 138). Çünkü, temelde magazin haberleri renkli, okunması kolay haberler olarak karşımıza çıkmaktadır ve aslında temelde halkın eğlencesi amacıyla tasarlanan bir yapıları vardır.

Ancak, günümüz magazin gazeteciliği, basını algısı halkın eğlenceli vakit geçirmesinden ziyade ünlülerin, ekran yüzlerinin özel hayatlarını ihlal edici, sadece dedikodu, spekülasyon çevresinde üretilen, bol görsel ya da video ile desteklenen daha çok kimin kiminle ne yaptığı üzerine kafa yoran bir sistematiğe dönüşmüştür. Bu da doğal olarak tanımlamalarda bahsedilen magazin basını kavramının günümüz magazin dünyasında belirli noktalarda göz ardı edildiğinin göstergesi olmaktadır.

Bu nedenle de magazin basını, Kaya'nın tanımlamasına göre, "Türkiye'de magazin haberleri olarak nitelenenler, magazin haberciliğinin sadece özel ve belirli bir kısmını, genellikle "paparazzi" diye isimlendirilen kesimini oluşturmaktadır" (Akt. Aydoğdu ve İlhan, 2018, s. 688). Paparazziyi tanımlamak gerekirse de ünlü kimselerin kendilerinden habersizce çekilmiş, onları güç durumda bırakacak özellikteki fotoğraflar ve/veya bu fotoğrafları çeken kimse (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 1882) olarak tanımlanabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında günümüz magazin basınında ünlü kimseleri zor durumda bırakacak içeriklerin olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle de ülkemizde yapılan magazin basını başlığı altındaki sürdürülen gazeteciliğin aslında paparazzilik ile ilişki içerisinde olduğu söylenebilmektedir. Bu ilişkinin ise magazin basınına olumsuz etkilediği söylenebilmektedir. Bunun göstergesi olarak ise magazin basınına genel kabul dahilindeki eğlendirici, renkli içeriklerinin yerini daha çok ünlülerin özel hayatlarını konu eden bir biçime büründüğü düşünülmektedir.

3. ETİK KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ VE GAZETECİLİĞİN ETİK KODLARI

Türkoğlu'nun söylemine göre, "etik" sözcüğü Yunancadan Latinceye geçen "ethos" sözcüğünden gelmektedir ve halkın, uygarlığın düşüncesinin kültüre yansması (Akt. Gülsünler, 2010, s. 159) olarak tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre ise, "çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü" (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 829) olarak tanımlanmaktadır.

Aynı zamanda etik denildiğinde akla ilk gelen şeylerden biri de ahlak olmaktadır. Çünkü, etik ile ahlak arasında bir ilişki söz konusudur ve etik davranmak aynı zamanda ahlaklı davranmak anlamına gelebilmektedir. Ancak, etik bireysel ahlak ile birebir bir benzeşme göstermemektedir. Çünkü, etik tümüyle bireylere yüklenebilecek ya da tamamıyla bireylere yüklenmesi gereken bir sorumluluk veya görev olmamaktadır. Bu yüzden de bireylerin etik davranışlar sergileyebilmesi adına öncelikle uygun ortamların ve platformların sağlanması gerekmektedir.

Buna en iyi örneklerden biri de gazetecilik etiği ile ilişkilidir. Yani bir gazetecinin etik davranması isteniyorsa o kişiye bu olanakların tanınması gerekmektedir. Özgürlüğün, demokrasinin olmadığı, medyanın patronların elinde olduğu ve gazetecilerin mesleki olarak bir güvenceleri olmadığı sürece etik, yetersiz kurallar bütünü dışında, bireyleri suçlayan yapılar dışında bir anlama sahip olmamaktadır. Bu nedenle toplumsal etik algısı ile bireysel ahlak algısının birbirinden farklı yapılanmalara sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özetle, etik ile ahlak birbiriyle bağlantılı kavramlar olsa da aslında bir bütün içerisinde birbirlerini ikame edemeyen kavramlar olmaktadır ve etik, bireysel ahlaktan tümüyle bağımsız olmasa da bağımsız olmaktadır.

Gazetecilik etiği ile ilgili öncü tartışmalara gelindiğinde ise gazetecilik etiğinin 1940'ların ortalarına kadar dayandığı söylenebilmektedir. Ancak, 1940'lı yıllara bakıldığında yapılan araştırmaların genellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin finanse ettiği basın komisyonları tarafından yapıldığı gözlemlenmektedir (Taş, 2012, s. 83). Hemen hemen aynı zamanlarda da İngiltere kraliyet basın komisyonlarını kurmuştur (Taş, 2012, s. 83). Bu sayede de gazetecilik bağlamında öncül etik tartışmalar gündeme gelmeye ve araştırılmaya başlanmıştır.

Bu bağlamda da gazetecilik mesleğinin sınırlılıklarına dair verilerde elde edilmiştir. Bu verilerin ışığında da etik kodlar gündeme gelmeye başlamıştır. Çünkü, artık etik konusunda araştırmalar derinleşmekte, veriler yavaş yavaş elde edilmektedir. Bundan kaynaklı olarak da etik kodlar belirlenmeye başlamaktadır.

Ancak, bu araştırmalardan sonra etik kodlar bakımından magazin gazeteciliğinde iki önemli yaklaşım gündeme gelmiştir. Bunlar deontolojik ve teleolojik yaklaşımlardır (Durna, Binark, ve Bayraktutan, 2019, s. 126). Deontoloji etiği Breit'e göre, "bir karar ilgili görevlere, ilkelere, kanunlara, kodlara uyuyorsa doğrudur" (Akt. Durna, Binark, ve Bayraktutan, 2019, s. 126) şeklinde ifade edilir. Teleoloji etiği Ferrier'e göre, eylemlerin sonucuna odaklanan ve eylemin etkisini ölçümleyen (Akt. Durna, Binark, ve Bayraktutan, 2019, s. 127) bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu etik kodlar, genel olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık yani İngiltere'de gerçekleşen

Mustafa Eren AKPINAR

yaklaşımlar ve araştırmalar olmaktadır ve tam olarak Türkiye'deki etik kurallarıyla birebir benzeşme göstermemektedir.

Türkiye'nin günümüzdeki etik kurallarının temeli Basın Konseyi'nin "Basın Meslek İlkeleri" (Basın Konseyi, 1988) ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi"nden (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) gelmektedir ve bir gazetecinin işini yaparken bu etik ilkelere uygun davranması gerekmektedir. Ancak, günümüz gazetecilik pratikleri ve özellikle magazin basını özelinde bu ilkelerin uygulanmadığı ya da bu kodların uygulanması konusunda sorunların yaşandığı bilinmektedir. Bu nedenle de bu çalışma özelinde bu etik ilkelerden bazıları üzerinden bir yorumlama yapılarak Türk magazin basınının eksik yönleri üzerinde durulmaktadır.

Özetle, etik ile ilgili öncül çalışmaların Avrupa ve Amerika'dan çıkmasına rağmen Türkiye'de kendi etik ilkelerini Basın Konseyi'nin "Basın Meslek İlkeleri" ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi" aracılığıyla oluşturulmuş ve benimsemiştir.

4. TÜRKİYE'DE MAGAZİN BASINININ KISACA TARİHİ

Magazin basını ülkemizde ilk olarak dergi türü içerisinde varlık göstermiştir ve ilk magazin dergisi olarak kabul edilebilecek olan Cüzdan da bu yıl içerisinde yayın hayatına başlamıştır. Ancak Cumhuriyet yıllarına göz atıldığında ilk yayımlanan magazin dergisinin Sedat Simavi tarafından çıkarılan "İnci" olduğunu söylemek gerekmektedir. Simavi'nin yayımladığı bir diğer dergi ise "Yedigün" dergisi olmaktadır (Arberkli, 2011: 101). 1950'li yıllara kadar yayın hayatına devam eden dergi, bol fotoğraf kullanımı, roman, edebiyat ve magazin yazıları gibi içerikleriyle tirajını 50 bine kadar çıkarmıştır (Duran, 1998: 191). Cumhuriyet'in ilanından 1950'lere kadar olan sürede magazin basını, sosyal yaşamda yapılan inkılapların destekçisi olmuştur (Çetinkaya, 2020: 111-112).

5. MAGAZİN BASINI VE MAHREMİYET

Ülkemizde magazin gazeteciliği sıklıkla yanlış anlaşılmakta ve bu yanlış anlamalarının kurumsallaşması ile birlikte de yanlış olan şeyler günlük pratikte doğru kabul edilebilir hale gelmektedir. Bu durumun en net göstergesi de şüphesiz mahremiyetin magazin haberciliği adı altında ihlal edilmesi sorunudur. Örneğin bireylerin gizlice evlerine girmek, eşyalarını karıştırmak ya da konuşmalarını dinlemek (Yüksel, 2003: 184) apaçık mahremiyet ihlali olmaktadır. Ancak günümüzdeki birçok magazin gazetecisinin haber adı altında bu ihlalleri yaptığını ve bu ihlallerin kamu yararına dayanmadığı ortadadır.

Bu nedenle de magazin haberciliğinin tam anlamıyla etik ilkeler çerçevesinde icra edildiğini söylemek doğru olmamaktadır. Çünkü magazin haberciliği yapılırken genellikle kişilik hakları, iletişim özgürlüğü ve özel hayata saygı (Akt. Korkmaz, 2013: 116) gibi kavramların yok sayıldığı durumlarla karşılaşmaktadır. Mahremiyet olgusunu aynı zamanda da "*kişilerin yalnız başlarına kalabildikleri, başkalarıyla hangi koşullarda ilişki içerisine gireceklerine kendilerinin karar verebildikleri bir alan*" (Çelikoğlu, 2008: 12) olarak gösterilmektedir.

6. YÖNTEM

Bu çalışmada Basın Konseyi "Basın Meslek İlkeleri" ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi" çerçevesinde Türk magazin basınındaki kadın üzerinden yapılan etik dışı haberler, haberlerin ekran görüntüleri üzerinden literatür taraması ve göstergebilimsel analiz yöntemleri ile birlikte yorumlanmış ve gerekli noktalarda eleştirilmiştir.

Çalışma kullanılan yöntemlerden biri olan ve bu konuda yapılmış eski çalışmalara atıf yapılabilmesi adına literatür taraması kullanılmıştır. Literatür taramasıyla birlikte araştırmanın temel dayanağı oluşturulmaktadır (Yengin, 2017, s. 48). Çünkü, birbirinin devamı şeklinde ilerleyen akademik çalışmalarda önceki çalışmalarda konuyla ilgili neler dendiği (Demirci, 2014, s. 73) konusu çok önemli bir konu olmaktadır. Çünkü, Gurbetoğlu'na göre literatür taraması, araştırmacının bilim insanlığı

seviyesinin ölçümü, niteliği ve düzeyinin güvenilirlik çerçevesinde bir göstergesi olmaktadır (Akt. Akpınar, 2021: 65). Bu nedenle de çalışmanın güvenilirliği açısından literatür taraması yapılarak üretilen söylemlerin geçmiş bilimsel çalışmalardan desteği alınmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan bir diğer yöntem ise göstergebilimsel analiz yöntemi olmaktadır. Göstergebilimsel analiz yöntemi, göstergelere ve göstergeler dizgesine atfedilen anlamların incelenmesi (Çakır, Gazi, Çakı, ve Gülada, 2020, s. 669) üzerine kurulu nitel bir araştırma yöntemidir. Barthes'a göre göstergebilim dört başlıkta incelenmelidir. Bunlar dil ve söz, gösterilen ve gösteren, dizim ve dizge, düz anlam ve yan anlam (Akt. Küçükşen, 2020, s. 42) olarak değerlendirilmektedir. Düz anlam en temel ifade edile görünen şeyde akla ilk gelen anlam olarak tanımlanabilmektedir. Yan anlam ise düz anlamın dışında kalan ve aslında içsel açıdan farklı bir alt metne sahip olan anlamlar olarak ifade edilebilmektedir. Özetle, göstergebilimsel analiz sanılanın aksine sadece görsel incelemesini değil aynı zamanda da sözlerin, dilin incelenmesini de içerisinde barındıran çok yönlü bir araştırma yöntemi olmaktadır. Bu açıdan da aslında çalışmada göstergebilimsel analiz ve içerik analizi yöntemlerinin bir arada harmanlandığını söylemek gerekmektedir.

6.1. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu çalışmada evren olarak magazin gazeteciliği yapan tüm çevrimiçi ulusal gazeteler ve haber portalları kabul edilmiştir. Ancak, örneklem olarak amaçlı örneklem (çalışmanın hipotezi olarak kabul edilen “ülkemizdeki magazin basını etik dışı habercilik yapıyordur” sonucuna ulaşılabilmesi amacıyla seçilmiş örnekler) ile Sabah ve En Son Haber sitelerindeki ünlü kadınların makyajsız fotoğrafları üzerinden yapılan 2020 yılının son üç ayında attıkları magazin haberleri incelenmekte ve bu incelenen haberler arasından ise iki haber seçilerek çalışma bu haberler üzerinden şekillendirilmektedir. Bunun temel sebebi ise incelenmek istenen durumun göstergesi olan haberlerin yazılı basın ve internet basını aracılığıyla iki bakış açısından yorumlanmak istenmesidir. Aynı zamanda da hem basılı hem de internet yayıncılığı yapan haber kuruluşlarının magazin gazeteciliği bağlamındaki dikkatlilik ve duyarlılık düzeyleri ölçümlenmek istenmektedir.

6.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu araştırmanın problemi olarak Türk magazin basınında kadınlar üzerinden uygulanan etik dışı sunumlar kabul edilmiştir. Bu sunumlar incelenerek problemin çözümü hakkında neler yapılabileceği düşünülmüş ve ideal magazin basınının nasıl olması gerektiği konusunda çalışma temellendirilmiştir.

6.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu başlık altında “*Türk Magazin Basınında Etik Sorunlar*” başlıklı çalışmanın bulgularına yer verilmektedir.

6.3.1. SABAH GAZETESİ'NDEKİ ADRIANA LİMA HABERİ

Sabah Gazetesi'nin 16 Aralık 2020 tarihli ve “*Eski Victoria's Secret Modeli Adriana Lima'yı Hiç Böyle Görmediniz. Adriana Lima Makyajsız Hali ile Hayal Kırıklığı Oldu!*” başlıklı haberinde hem Basın Meslek İlkeleri'ni hem de Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ndeki “kişileri küçük düşürücü yayın yapamaz” ilkesini karşılamamaktadır ve etik ilkelere uymamaktadır. Bu nedenle de bu çalışmada etik ilkeler ile uyumsuzluklar Barthes'in göstergebilim anlayışı kapsamında incelenmektedir.

Görsel-1 (Sabah Gazetesi, 2020)

Sabah Gazetesinin internet sitesindeki habere tıklanıldığında ilk olarak karşınıza Görsel-1'deki gibi bir ekran çıkmaktadır ve başlığına bakıldığında "...Adriana Lima Makyajsız Hali ile Hayal Kırıklığı Oldu!" yazısı gözükmemektedir ve aslında bu kişiyi küçük düşürücü bir ifade olduğu için Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi'ndeki "Gazeteciliğin Temel Görevleri" başlığındaki kişilik haklarına saldırı ve nefret söylemi karşıtlığı ilkesi ile çelişmektedir. Aynı zamanda da Basın Meslek İlkeleri'ndeki 4. madde olan kişileri küçük düşürücü yayın yapılamaz maddesi ile örtüşmediği gözlemlenmektedir ve tamamıyla etik dışı bir habercilik anlayışı sergilemektedir.

Görsel-1 Barthes'ın göstergebilim anlayışına göre incelendiğinde ise düz anlam bakımından makyajsız haliyle çirkin gözükken bir kadından bahsedildiği gözükmemektedir. Ancak, görsel ve metin arasındaki anlamsal uyumsuzluğa bakıldığında yan anlam bakımından güzel bir kadın kullanarak dikkatleri haberin üzerine çekmek için haberin metinsel içeriğinden farklı olarak görsel içeriğinin daha güzel bir kadın ile kurgulandığı böylelikle okuyucuyu kendine çekebileceği düşüncesiyle hareket edildiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra güzel bir kadın görseli kullanarak çirkinliğe gönderme yapması nedeniyle de içerik ile görselin bir tezat yarattığı söylenebilmektedir.

Görsel-2 (Sabah Gazetesi, 2020)

Haberin devamında Görsel-2'deki gibi bir fotoğraf görünmektedir ve aslında oldukça şık, güzel ve makyajlı haliyle Adriana Lima gözükmemektedir. Görselden anlaşılacağı üzere siyah beyaz ve renkli olmak üzere iki fotoğraf gözükmemektedir. Her iki fotoğrafında aynı mekânda çekilmiş olma ihtimali çok yüksek olmaktadır ve gerçekten bir gala gecesine hazırlanmış gibi bir görüntü oluşmaktadır. Ancak, fotoğrafın üstünde "Ne Yaptın Adriana?" şeklinde bir yazı görülmektedir. Burada ise aslında güzel fotoğraflar ile okuyucunun dikkatini çekmeye çalışılmakta ve şaşırtıcı söylemler ile okuyucuları merak içinde bırakma gayesi güdülmektedir. Fakat, genel olarak Görsel-2 incelendiğinde yine "makyajsız hali

hayal kırıklığı oldu...” yazılarak Görsel-1’de değinilen Basın Meslek İlkeleri’ndeki ve Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ndeki aynı maddelerin ihlal edildiği gözlemlenmektedir.

Barthes’ın göstergebilim anlayışına göre incelendiğinde Görsel-2’de de güzel bir kadın siyah-beyaz ve renkli fotoğraflarda iki görüntüsü yer almaktadır ve yine Görsel-1’deki gibi merak duygusu ateşlenerek güzel bir kadın görsel obje olarak kullanılmaktadır. Buna rağmen eleştirel sayılamayacak kadar sert bir üslupla bir “ne yaptın Adriana” ibaresi yer almaktadır. Bu da aslında düz anlam açısından şaşırtıcı bir olaydan bahsedildiğini göstermektedir. Ancak yan anlam bağlamında yine güzel bir kadının konulması da kadının aslında dikkat çekici bir öge olarak kullanıldığı ifade edilebilmektedir.

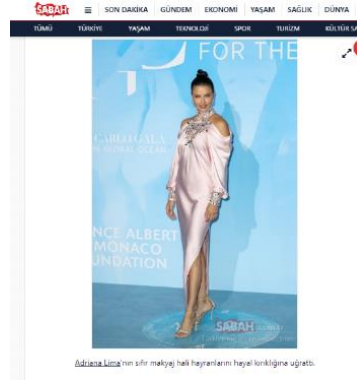
Görsel-3 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-3’de ise yine Görsel-2’deki fotoğraflarından biri kullanılarak Adriana Lima’nın özel hayatı ve ilişkileri ile ilgili yersiz bir yorum yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu yersiz yorum ise özel hayatın ihlali ilkesi yani Basın Meslek İlkeleri’nin 5. maddesi olan “kişilerin özel yaşamı, kamu çıkarlarının gerektirdiği durumlar dışında, yayın konusu olamaz” (Basın Konseyi, 1988) ilkesinin yok sayıldığına bir gösterge olmaktadır.

Barthes’ın göstergebilim anlayışına göre Görsel-3 ise yine düz anlam bakımından özel hayatın gizliliğini ihlal eden bir yorumun bulunduğu söz edilebilmektedir. Ancak yan anlam bakımından ise yerici birtakım dil ve söz öğelerini içeren yoruma karşın güzelliği ön planda olan bir kadın görselinin kullanılması da aslında okunmaya devam edilmesi için yapılan bir hareket olduğu söylenebilmektedir.

Görsel-4 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-4’de de yine Adriana Lima’nın güzel bir fotoğrafı kullanılarak fotoğraftan bağımsız “Adriana Lima’nın sıfır makyaj hali hayranlarını hayal kırıklığına uğrattı.” yazılmıştır ve küçük düşürücü, hedef gösterici bir ima da bulunulmuştur. Bu da Basın Meslek ilkeleri’nin 4. maddesi olan “Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelerle yer verilemez.” (Basın Konseyi, 1988) ilkesi ve Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi’ndeki Kadın başlığı altında yer alan “Kadınlara karşı ayrımcılığa neden olacak, ruhsal ve bedensel açıdan kadını ötekileştirecek veya rencide edecek haberlere yer verilmemelidir” (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) ilkesi çiğnenerek etik dışı bir magazin haberi üretimine neden olmaktadır.

Mustafa Eren AKPINAR

Barthes'ın göstergebilim anlayışı bazından bakıldığında bu durum ise yan anlam bakımından güzel bir kadın olduğu ancak dil ve söz açısından bu güzelliği eleştirici, yerici söylemlerin üretildiği bir veri sunmaktadır. Bu veri ışığında da gösterge bilimsel olarak haber sitesinin dikkat çekici öge, her zaman tıklanabilecek bir içerik üretmek adına adımlar attığı ve bunu etik ilkeleri ihlal ederek yaptığı gözlemlenmektedir.

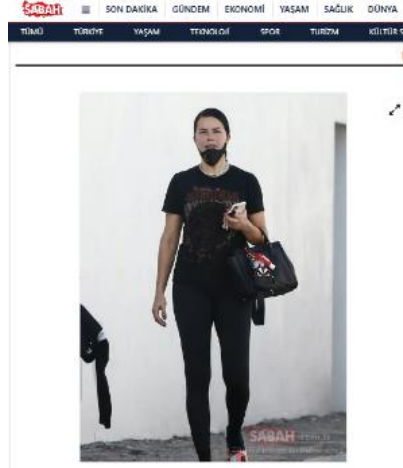
Görsel-5 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-5'te "Makyajsız hali ile olay olan Adriana Lima sosyal medyanın diline düştü." ibaresi bulunan fotoğrafta yine güzel bir fotoğrafı ile Adriana Lima bulunmaktadır ve hala haberin başlığında değinildiği gibi bir fotoğrafa yer verilmemekte, üstelik hala etik dışı söylemlerin üretilmesinin önüne geçildiği görünmemektedir. Aynı zamanda da görselin altındaki yazı Basın Meslek İlkeleri'nin 4. maddesi olan "küçük düşürücü, aşağılayıcı söylemler üretilemez" (Basın Konseyi, 1988) ilkesi ile çelişmektedir.

Barthes'ın dil ve söz açısından gösterge bilimsel bakış açısına göre incelenebilecek olan Görsel-5'te aslında haber sitesinin düz anlam bağlamında dil ve sözü kullanarak etik ilkeleri ihlal ettiği ve bunu da yan anlam bağlamında güzel bir kadın gösteren ile birlikte yapmaya çalıştığı gözlemlenerek incelenebilmektedir.

Görsel-6 (Sabah Gazetesi, 2020)

Görsel-6 ise haberin başlığında değinilen sıfır makyajlı Adriana Lima fotoğrafı olmaktadır. Ancak, görsele bakıldığı takdirde normal bir kadın görüntüsü oraya çıkmaktadır. Yani haberde değinildiği gibi korkutucu bir yan yoktur ve zaten her kadın istediği gibi makyajlı veya makyajsız olarak dolaşma hakkına sahip olmaktadır. Makyajsız birini hiçbir gazeteci eleştiremez veya küçük düşürücü söylemler üretmez. Bu tamamıyla kişilik hak ve özgürlüğü çerçevesinde bir durumdur ve etik ilkelere uyan bir gazeteci bu ya da bunun gibi herhangi bir konu hakkında haber üretimi yapamaz.

Gösterge bilimsel olarak ise gösteren ve gösterilenin belirli oranlarda benzerlik taşıdığı ve bu benzerlikten yola çıkılarak da dil ve söz ile gösteren ve gösterilenin yanı sıra düz anlam ve yan anlam bakımından da Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımına daha uygun bir duruş sergilendiğine ulaşılmaktadır. Ancak, göstergebilimsel olarak uyumlu verilerle yorumlanabilen bu görselin yine de gazetecilik etiği dışı bir içerik olduğunu söylemek gerekmektedir.

6.3.2. EN SON HABER SİTESİNİN MAKYAJISIZ KADIN ÜNLÜLER HABERİ

En Son Haber adlı sitenin “Ünlülerin bakımsız halleri korkuttu” başlıklı haberinde hem Basın Meslek İlkeleri’ni (Basın Konseyi, 1988) hem de Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ndeki “kişileri küçük düşürücü yayın yapılamaz” ilkesi ile aynı bildirgenin kadın başlığı altında bulunan “kadınlara karşı ayrımcılığa neden olacak, ruhsal ve bedensel açıdan kadını ötekileştirecek veya rencide edecek haberlere yer verilmemelidir” (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) ilkesi ihlal edilmektedir. Bu nedenle de bu çalışmada etik ilkeler ile uyumsuzluklar Barthes'in göstergebilim anlayışı kapsamında incelenmektedir.

Görsel-7 (En Son Haber, 2020)

“ABD'li oyuncu ve eski manken Cameron Diaz, bakımsız hali korkuttu.” şeklinde ifade edilen yazı ile Görsel-7’de sunulan içerikte sağda makyajlı ve özel olarak hazırlandığı belli olan Cameron Diaz’ın fotoğrafı bulunmaktadır. Görselin solunda ise büyük ihtimalle habersiz çekilen ve makyajsız haliyle yakalanan aynı kişi görünmektedir. Ancak bu iki karşılaştırmada hem Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi’ndeki kadın başlıklı maddeyi (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 2019) hem de belirli noktalarda Basın Meslek İlkeleri’nin 4. maddesindeki “eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren ifadelere yer verilemez” (Basın Konseyi, 1988) ilkeleri ihlal edilmiştir.

Barthes'in gösterge bilimsel yaklaşımına göre ise Görsel-7 gösteren ve gösterilenin bir arada verilmektedir ve bunun üzerinden bir karşılaştırma yapılmaktadır. Sağ görselde bakımlı olduğu gözükken kadının sol görselde bakımsız haline yer verilerek de bakımlı ve bakımsız kadın göstergelerin bir arada verildiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda da gösterge bilimsel olarak doğru kabul edilebilecek olan bu görselin gazetecilik bakımından etik ihlal olduğu yadsınmamaktadır.

Görsel-8 (En Son Haber, 2020)

Mustafa Eren AKPINAR

“ABD’li oyuncu. AnnaLynne McCord, aldığı bir çok rolde akıllara kazınan karakterleri oynadı fakat onu gündelik yaşamda görenler hayal kırıklığı yaşıyor.” şeklinde bir cümlemin geçtiği Görsel-8’de yine Görsel-7’de olduğu gibi belli ki özel bir etkinlik için hazırlanmış olan AnnaLynne McCord’un makyajlı bir hali varken sol tarafta ise makyajsız doğal hali bulunmaktadır ve görsellerin üzerinde yazan yazı aslında Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirisi’ndeki kadın başlığı altındaki ilkelerin aleni olarak ihlalidir.

Gösterge bilimsel olarak bakımlı ve bakımsız kadın göstergeleri verilen bu görselde gazetecilik etiği ihlal edilmekte ama yine de gösterge bilimsel bir karşılaştırma sunabilmektedir.

Görsel-9 (En Son Haber, 2020)

Görsel-9’da “İngiliz süper model Kate Moss, makyajsız hali görenleri şok etti, ünlü modelin alkol bağımlısı olduğunu bilmeyen yok.” şeklinde bir ifade ile sunulan görsel de Basın Meslek İlkeleri’nin 13 maddesindeki “gazeteci ayrımcılığı özendirici yayın yapamaz” (Basın Konseyi, 1988) ilkesinin ihlalidir ve etik dışı bir habercilik yöntemidir.

Gösterge bilimsel olarak incelendiğinde düz anlam bağlamında kişinin alkol bağımlısı olduğunu belirtebilecek herhangi bir gösterenin olmadığı ancak yan anlam kapsamında dil ve söz bakımından böyle bir bağımlılığının olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle de gösteren ve sözün birbiri ile uyumlu olmadığı ifade edilebilmektedir.

Görsel-10 (En Son Haber, 2020)

Görsel-10’da haber daha da çirkin bir hal alarak “Pamela Anderson, yaptırdığı botoksların etkisi ile çok bakımsız ve çirkin görünüyor.” denilerek etik ilkelerin birçoğunun ihlal edildiği özellikle Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi’nin kadın başlığı altındaki ilkelerini ihlal edici bir tutum sergilenerek bireyin kişilik haklarına saldırı yapılmış, kınanmış, aşağılanmış ve bu durum hiçbir etik kural ile örtüşmemektedir.

Gösterge bilimsel açıdan da yine bir gösteren ve söz açısından uyumsuzluğun olduğu gözlemlenmektedir. Çünkü, görsel incelenirken düz anlam bağlamında botoks yaptırdığına dair kesin

verilere ulaşılamamakta ve bu durumda gösterge bilimsel açıdan bir uyumsuzluğun meydana çıkmasına neden olmaktadır.

Görsel-11 (En Son Haber, 2020)

Görsel-11’de aleni olarak “çirkin” ithamında bulunulması içerikte adı geçen hem de görselde güzükken kişinin haklarına direkt bir saldırıdır ve gazeteci hiçbir haberinde hiç kimseye bir saldırı yapmamalıdır. Bu aleni olarak etik ilkelerin hepsine ters düşen ve hiçbir geçerli açıklaması olmayan bir ihlaldir.

Gösterge bilimsel olarak ise dil ve söz olarak sert bir ifadeye yer verildiği ama gösteren ve gösterilen bakımından göreceli olan “çirkin” ithamının direkt bir karşılığının bulunmadığı gözlemlenmektedir.

7. SONUÇ

“Türk Magazin Basınında Etik Sorunlar” başlıklı bu çalışmada Türk magazin basınının yaptığı ihlaller üzerinde literatür taraması ve ardından da gösterge bilimsel analiz ile durulmuştur ve araştırmanın sonucunda örneklem dahilinde seçilen iki haber dahilinde magazin gazeteciliğinin, magazin basınının özellikle kadınlarla ilgili olan etik ilkelere uymadığı tespit edilmiştir. İncelenen gazetelerin okunma, tıklanma gibi bazı talepleri doğrultusunda etik kuralları hiçe saydığı sadece okunmak ya da daha fazla tıklanma için spekülasyon başlıklar kullandığı, kadınları aşağılayıcı, kırıcı, özel hayatın gizliliği gibi ilkelerin çok fazla ihlal edildiği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda da Barthes’ın düz anlam ve yan anlam anlayışına göre haberlerin içeriksel ve görsel bağlamda her zaman uyumlu veriler sunmadığı aksine genellikle uyumsuz veriler sunduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ayrıca incelenen gazetelerin, gazeteciliğin etik kurallarını uygulaması gereken birincil kademelerden biri olan basının farklı hedefler, amaçlar doğrultusunda etik ilkeleri görmezden geldiği, daha çok dikkat çekmek adına birilerini aşağılamayı, kırmayı veya etik kodları yok saymaya hazır olduğu görülmektedir. Aynı zamanda da örneklem dahilinde incelenen magazin medyasının etik konusunda yeterli ağırlığa sahip olmadığı incelenen gazetelerdeki günümüz magazin basınının paparazzilik dışında, özel hayatı ihlal etmek dışında aktif bir görevinin olmadığı ve olması gereken gazeteciliğin magazin basınında gözlemlenmediği tespit edilmiştir.

Bu tespitlerin ışığında magazin basınının etik ilkelere daha çok uyması gerekliliği, etik ilkelerin daha yaptırım gücü yüksek olan ilkeler olması gerektiği sonuçlarına erişilerek magazin basınının etik ilkeler konusunda yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Bu kapsamda da gerek Basın Konseyi gerek Türkiye Gazeteciler Cemiyeti gerekse de gazetecinin çalıştığı kurumların etik ilkeler konusunda daha dikkatli kurallar koyması, daha kapsayıcı ilkeleri benimsemesi gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle de bu kurumların bir arada istişare etmesi gerektiği ve bunu arabulucu bir yöntem ile yapmaları gerektiği öneri olarak sunulabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M. E. (2021). Televizyon ve İnternet Haberciliğinin Karşılaştırmalı Analizi. *Medya ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 61- 70.
- Arberkli, Selma, B. (2011). Feminist Kuram Çerçevesinde Magazin Dergilerinde Kadının Sunumu, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Aydoğdu, A. G., ve İlhan, E. (2018). Etik Kavramı Çerçevesinde İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Magazin Medyasına Yaklaşımı. *Electronic Turkish Studies*, 13(18), 683-703.
- Basın Konseyi. (1988). Basın Meslek İlkeleri. İstanbul. Aralık 17, 2020 tarihinde <https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/> adresinden alındı
- Çakır, C., Gazi, M. A., Çakı, G., ve Gülada, O. (2020). Likbez Kampanyası Dönemindeki Propaganda Posterleri Üzerine Gösterebilimsel Bir İnceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 34(4), 663-692.
- Çelikoğlu, Nalan; (2008), 'Mahremiyet' Kişiyeye Ait Özel Alanlar Tartışması, İskenderiye Yayınları, İstanbul.
- Çetinkaya, A. (2020). MAGAZİN HABERCİLİĞİNİN YENİ PLATFORMU: INSTAGRAM. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(1)
- Demirci, A. (2014). Literatür Taraması. Y. Arı, ve İ. Kaya (Dü) içinde, *Coğrafya Araştırma Yöntemleri* (s. 73-107). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- Duran, Oktay. (1998). Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayi. İstanbul: Cem Ofset.
- Durna, T., Binark, M., ve Bayraktutan, G. (Dü). (2019). İletişim Hakkı ve Yeni Medya Tehditleri ve Olanaklar. Ankara: Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı.
- En Son Haber. (2020). En Son Haber. Aralık 16, 2020 tarihinde Ünlülerin Bakımsız Halleri Korkuttu: <https://www.ensonhaber.com/galeri/unlulerin-bakimsiz-halleri-korkuttu> adresinden alındı
- Gülsünler, M. E. (2010). İletişim Etiği ve Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Etik Kurallarına Bakışı. *Selçuk İletişim Dergisi*, 6(2), 158-173.
- Korkmaz, İ. (2013). Facebook ve Mahremiyet: Görmek ve Gözetle(n)mek. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 107- 122.
- Küçükşen, K. (2020). Covid-19 Günlerinde "Ev Halleri"nin Karikatürlere Yansıması Gösterebilimsel Bir Analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 38-57.
- Sabah Gazetesi. (2020, Aralık 16). Sabah Gazetesi. Aralık 16, 2020 tarihinde Eski Victoria's Secret Modeli Adriana Lima'yı Hiç Böyle Görmediniz. Adriana Lima Makyajsız Hali ile Hayal Kırıklığı Oldu!: <https://www.sabah.com.tr/galeri/magazin/eski-victorias-secret-modeli-adriana-limayi-hic-boyle-gormediniz-adriana-lima-makyajsiz-hali-ile-hayal-kirikligi-oldu> adresinden alındı
- Taş, O. (2012). Gazetecilik Etiğinin Mesleki Sınırları: Profesyonellik, Piyasa ve Sorumluluk. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tokgöz, O. (1981). Temel Gazetecilik. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük (5. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (2019, Nisan 17). Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. Ocak 17, 2021 tarihinde Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi: <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html> adresinden alındı
- Yengin, D. (2017). İletişim Çalışmalarında Araştırma Yöntemleri ve Uygulamaları. İstanbul: Der Yayınları.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo - Tarihsel Gelişimi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58(1), 181- 213.

Geliş Tarihi / Received : 16.03.2021 / 03.16.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 21.05.2021 / 05.21.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

YEŞİL GİRİŞİMCİLİK VE YEŞİL KATMA DEĞER OLUŞTURMAK, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN BİR ÇÖZÜM OLABİLİR Mİ?

CAN CREATING GREEN ENTREPRENEURSHIP AND GREEN ADDED VALUE CAN BE A SOLUTION FOR SUSTAINABILITY?

İsmail GÖKDAYI^a

ÖZ: Dünya nüfusunun katlanarak arttığı yüzyılımızda insanlığın kaynakları da tersine bir biçimde azalmakta ve çoğu hayati değeri olan kaynakların erişimi, üretimi ve kullanımında ciddi sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Hatta geleceğin en önemli çatışma alanının gıda ve kaynaklar üzerinden olacağına dair çok sayıda bilimsel çalışma ve stratejik çalışmaların olduğu da görülmektedir. İhtiyaçların sonsuz ama kaynakların sınırlı olduğu ve giderek artan tüketim baskısı ile birlikte kaynakların sürdürülebilir kullanımı insanlığın geleceği adına oldukça kritik bir öneme sahiptir. Sürdürülebilir kullanım kapsamında; geri dönüşüm önemli bir yere sahipken, sürdürülebilir teknolojiler ve yeşil girişimcilik çağlar boyunca insanlığa daha rahat nefes aldirabilecek çözümler sunabilmektedir. Bu çalışmada; yeşil girişimciliğin ekonominin ve kaynakların sürdürülebilirliği noktasında, günümüz kapitalist anlayışına nasıl yön verdiği, yeni bir konsept olarak yeşil ekonominin gelişmesine ve yeni girişimlere yapılan yatırımlar açısından yeşil girişimciliğin konumu ve geleceği irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler : Yeşil Girişim, Sürdürülebilirlik, Yeşil Ekonomi.

ABSTRACT: In the century when the world's population exponentially increases, human resources are reversed and serious problems arise in access, production and use of most vital resources. In fact, it is seen that there are many scientific studies and strategic studies that the most important conflict area of the future will be through food and resources. Sustainable use of resources is critical for the future of humanity, as needs are endless but resources are limited and with increasing consumption pressure. Within the scope of sustainable use; While recycling has an important place, sustainable technologies and green entrepreneurship can offer solutions that allow people to breathe more comfort through the ages. In this study; how green entrepreneurship leads to today's capitalist understanding in terms of sustainability of economy and resources, and the position and future of green entrepreneurship in terms of development of green economy and investments in new enterprises will be examined.

Keywords: Green Enterprise, Sustainability, Green Economy.

^a Dr. Öğretim Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Atabey MYO, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Bölümü, ismailgokdayi@isparta.edu.tr

1. EKO/YEŞİL/SÜRDÜRÜLEBİLİR GİRİŞİMCİLİK

Günümüzde çevreye karşı duyarlılığın gelişmesine bağlı olarak kapitalist sistemin daha önceleri ayak direndiği konularda bugünkü sistem bunu bir kapitalizmin bir kurtuluş reçetesi olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Hatta, yeni kapitalist ekonomi düzeninde ekolojik bakış açısı sistemin tıkanıklığını aşabilecek sürdürülebilir bir yaklaşım olarak «doğa kapitalizmi» kabul edilmektedir.

2. DOĞA KAPİTALİZMİ YAKLAŞIMI

Doğa kapitalizmi, işletmeleri tükenen doğal kaynaklar ve artan girdi maliyetleri karşısında sürdürülebilir stratejiler geliştirmeye teşvik edecek bir yaklaşım olarak Paul HAWKEN ve arkadaşları tarafından 1999 yılında yapılan ortak bir çalışmada geliştirilmiş bir stratejidir. İşletmeler için önerilen yaklaşımla sadece yerküreyi ve kaynakları korumakla kalmayıp karlılığı ve rekabet gücünü de arttırabilme olanağı sağlanmaktadır. Bu amaçla işletme faaliyetlerinde birbiriyle bağıntılı dört konuda değişim sağlanmasının zorunluluğuna dikkat çekilmektedir (Hawken Lovins, ve Lovins, 1999). Bu konular;

- Doğal kaynak üretkenliğini arttırmak,
- Kapalı devre üretim sistemleri kullanmak,
- Çözüm temelli is modellerini benimsemek ve
- Doga sermayesine yeniden yatırım yapmak olarak sıralanmıştır.

Amory B. Lovins ve arkadaşları (2007) işletmelerin ilk olarak üretim sistemlerinde ve işlemlerde her türlü enerji, su ve malzeme kayıplarından kurtulması gerektiğini savunmuşlardır (Yavuz; 2010:71).

3. YEŞİL EKONOMİ

UNEP, yeşil ekonomiyi "insan refahı ve sosyal eşitlikle sonuçlanan, aynı zamanda çevresel riskleri ve ekolojik kısıtları önemli ölçüde azaltan bir ekonomi olarak tanımlamıştır. Düşük karbonlu, kaynak verimli ve sosyal olarak kapsayıcıdır" (UNEP, 2011). "Yeşil bir ekonomi, ekonomik büyümenin, azalan karbon emisyonları ve kirliliği, gelişmiş enerji ve kaynak verimliliği ve biyoçeşitlilik dahil ekosistem hizmetlerinin eşlik ettiği bir ekonomidir. Böyle bir ekonomi önemli küresel ekonomik ve kalkınma sorunlarını ele alabilir. Bunlar;

- Doğal kaynak kullanımının arttırılmasından ayrılırken ekonomik büyümenin desteklenmesi;
- İklim değişikliğinin azaltılması ve adaptasyonu;
- İstihdamın yaratılması,
- Binyıl Kalkınma Hedeflerinin teşviki ve yoksulluğun ortadan kaldırılması.

"Yeşil ekonomi" kavramı, politika yapımcıları, ekonomistleri ve işletmeleri, kalkınmanın alternatif yollarını karşılaştırmak için diğer paydaşlarla kritik diyaloga dahil ettiği ölçüde yararlıdır. Karşılaştırma daha sonra sosyal, politik, kültürel ve ekolojik kriterlerin yanı sıra ekonomik kriterleri ve "olağan iş" gelişimi ve daha sürdürülebilir alternatiflerin nasıl değiş tokuş ettiğini dikkate almalıdır. "Yeşil ekonomi" yi kim tanımlıyor, nasıl tanımlanıyor ve çok paydaşlı bir bütünleyici bileşen olarak nasıl uygulanıyor, çok kriterli karar verme onun yararlılığını belirleyecektir. Kötüye kullanıldığında, halkın duyarlılıklarına hitap eden çevre idaresi ve sosyal adalet konusunda "yeşil yıkama" politikaları oluşur. (SHENG ve diğerleri, 2011:63)

Yeşil ekonomi kavramı tartışılmaz. Bunun bir nedeni, sanayileşmiş, geçiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınma gündemlerinin önemli ölçüde farklılık göstermesidir. Sanayileşmiş ülkeler temel olarak ekonomik krizin üstesinden gelmek, iş yaratmak ve iklim değişikliğini ele almakla ilgileniyorlar. Geçiş yapan ülkeler enerji tasarruflu ekonomilere yatırımlarını arttırdılar, ancak büyüme hedefleri bu çabalardan ağır basabilir. Gelişmekte olan ülkelerde yeşil ekonomi temel olarak yoksulluk, sosyal güvenlik ve gıda güvenliği ile bağlantılıdır. Küresel bir yeşil ekonomiye ulaşmak, bu gündemlerin ve kavramın kendisinin uyumlaştırılmasını gerektirecektir." (NCCR; 2012)

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR GİRİŞİMCİLİK

Sürdürülebilir Girişimcilik (SE), sosyal ve çevresel sorunları ele almayı amaçlayan girişimcilik araştırmaları alanında yeni bir burs alanı olarak ortaya çıktı. Sürdürülebilir Girişimcilik hem sosyal yönleri hem de çevresel etkileri hesaba katar ve ayrıca yeni girişim fırsatlarının uzun vadeli ekonomik ve ticari sonuçlarını dikkate alır. "Sürdürülebilir girişimcilik" terimi iki kelimeyi, sürdürülebilirlik ve girişimciliği birleştirir. Bununla birlikte, sürdürülebilir kalkınma ve girişimciliği birleştiren araştırmalar nispeten yenidir. Alanın yeniliği, sürdürülebilir girişimcilik alanında yeni zemin ve ilişkiler keşfetmek için muazzam bir fırsat sunmaktadır (RAJASEKARAN;2013:20).

Genel anlamda, sürdürülebilir girişimcilğe ilişkin iki temel perspektif vardır. Bir yandan, herhangi bir girişimcilik faaliyetinin sürdürülebilir girişimcilik ile üçlü sonuç arasındaki ilişkiye tabi kılınması gerektiğine inanan akademisyenler var. Araştırmaları esas olarak sürdürülebilir yönetim dergilerinde yayınlanmaktadır. "Yenilikçiler ve girişimciler, sürdürülebilir kalkınmayı ticaret tarihindeki en büyük iş fırsatlarından biri olarak değerlendirecekler" (Sarango-Lalangui, Santos ve Hormiga; 2018:2)

4.1.YEŞİL GİRİŞİMCİLİK

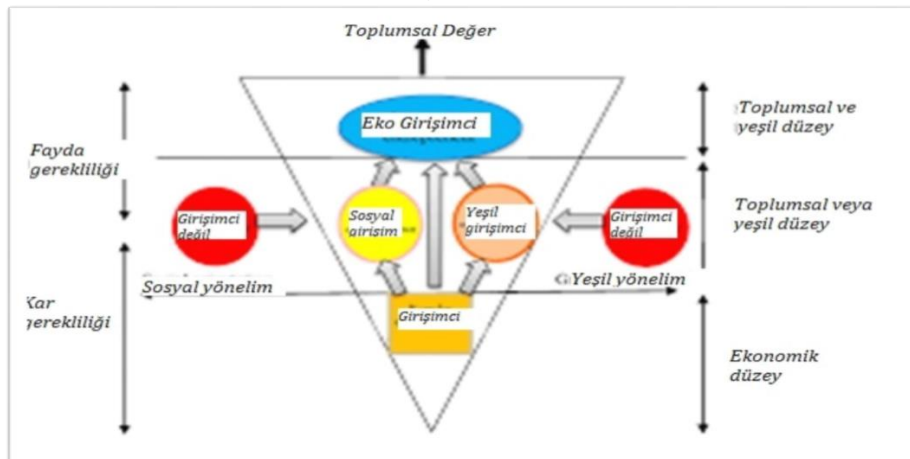
"Yeşil girişimcilik, doğal çevre üzerinde net bir etkiye sahip olan ve aynı zamanda finansal olarak sürdürülebilir olan yüksek risk seviyesine sahip girişimcilik fikirlerinin gerçekleştirilmesi yoluyla çevresel / sosyal bir soruna / ihtiyaca bilinçli olarak hitap etme aktivitesidir." (GREENT Project, <https://greentproject.eu/greent-project/>)

Eko girişimci/sürdürülebilir girişimci/yeşil girişimci; "yeşil bir tasarımla, yeşil süreçlerle ve söylenen ve yapılan her şeyde sürdürülebilirliğe ömür boyu bağlılık ile bu sektörde iş kurarak ekonominin bir sektörünü sürdürülebilirliğe dönüştürmeyi amaçlayan bir kişidir" (Isaak; 2005).

'Yeşil girişimciliğin' yaygın olarak kabul edilebilir bir tanımı, doğayı ve çevreyi bir iş stratejisi ve uygulamasının kalbine yerleştiren bir tür ekonomik faaliyet olduğudur. Yeşil girişimcilik, iş biriminin ekonomik işleyişine odaklanmaktadır (Esty ve Winston, 2006).

Ekonomik işlem terimi, enerjinin, işçiliğin, doğal kaynakların ve hammaddelerin dikkatli bir şekilde kullanıldığı ve israf edilmediği ticari faaliyetleri gösterir. Konaklama endüstrisinde faaliyet gösteren ve yeşil girişimcilik ilkeleri doğrultusunda çalışmayı başaran bir işletme, alternatif enerji kaynaklarını kullanarak tüketilen enerjiyi koruyarak doğrudan finansal faydaların keyfini çıkarabilir ve bu da enerji tasarrufu yaparak işletme maliyetlerinde düşüşe yol açabilir ve uzun vadeli kârlarını artırarak alternatif kaynakları kullanmak. (Katis; 2013:63)

Şekil 1.

Kaynak; Panagiotis KATİS; Green Entrepreneurship, as an innovative tool for enhancement of Hospitality SMEs Competitiveness, Viability and Profitability Strategies, Journal of Regional Socio-Economic Issues, Volume 3, Issue 3, September 2013, p:63

4.1.1. YEŞİL GİRİŞİMCİLİK TÜRLERİ

Bundan iki eksene dayanan bir tipoloji oluştururlar: yapısal etkiler ve kişisel yönelim / motivasyon. Bunların her birinin “zor” (düzenlemeler, ekonomik teşvikler, vb.) ve “yumuşak” (geçmiş deneyimler, aile ve arkadaşlar, vb.) yapısal etkilerinden ve ekonomiden sürdürülebilirlik yönelimine kadar bir yelpazesi vardır. Bu dört ideal eko-girişimci türü üretir: (Gibbs; 2015:72)

- *Yenilikçi oportünistler. Ekonomik sömürü için yeşil bir niş tanımlayanlar ve çoğunlukla düzenleme gibi sert yapısal faktörlerden etkilenenler*
- *Vizyoner şampiyonlar. Dünyayı dönüştürmeyi amaçlayan ve işletmesi sürdürülebilirlik temelinde kurulan sürdürülebilirlik şampiyonları,*
- *Etik etkiler. Yumuşak yapısal sürücülerden etkilenmiş (geçmiş deneyimler gibi, ağlar veya arkadaşlar) ve bir sürdürülebilirlik yönelimi. Bunlar alternatif tarz işletmeler olabilir. Bunlar alternatif tarz işletmeler olabilir,*
- *Özel ortamlar. Bunlar finansal olarak yönlendirilmektedir, ancak yumuşak yapısal sürücülerden etkilenmektedir. 'Yanlışlıkla yeşil girişimciler' olabilirler.*

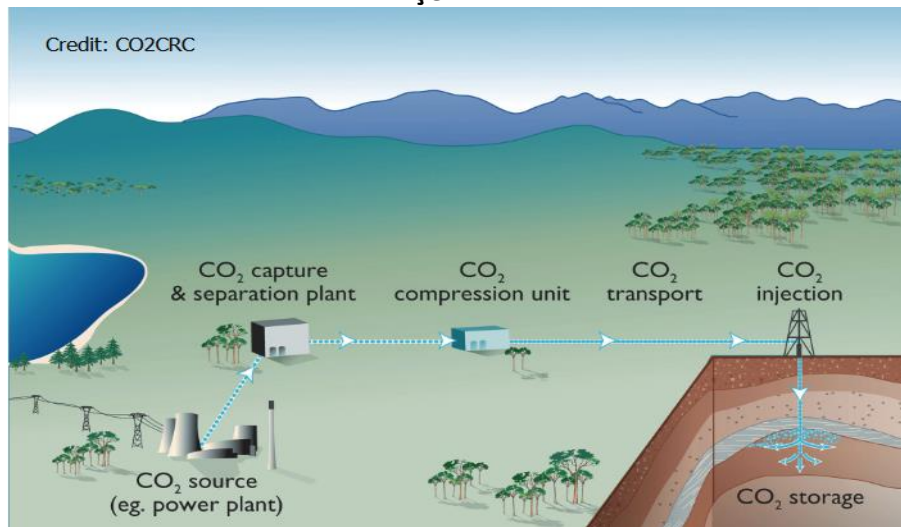
4.1.1.1. YEŞİL GİRİŞİMCİLİK SEKTÖRLERİ

- Yenilenebilir enerji,
- Enerji verimliliği,
- Kirliliğin önlenmesi,
- Karbon mühendisliği;
- Ürün atıklarının değerlendirilmesi,
- Çevre dostu hammaddeler,
- Katı atık ve atık su geri kazanımı,
- Çevre dostu ürünler,
- Yeşil bankacılık,
- Sürdürülebilir ulaşım ve taşımacılık,
- Yapay iklimlendirme teknolojileri
- Yenilenebilir fosil enerji
- Elektrikli araçlar üretimi ve dönüşümü,

Bunlardan ; karbon mühendisliği, katı atık geri kazanımı ve yenilenebilir fosil enerji konularında detaylı bilgi verilmesi yararlı olacaktır.

4.2. KARBON MÜHENDİSLİĞİ;

Şekil 2.

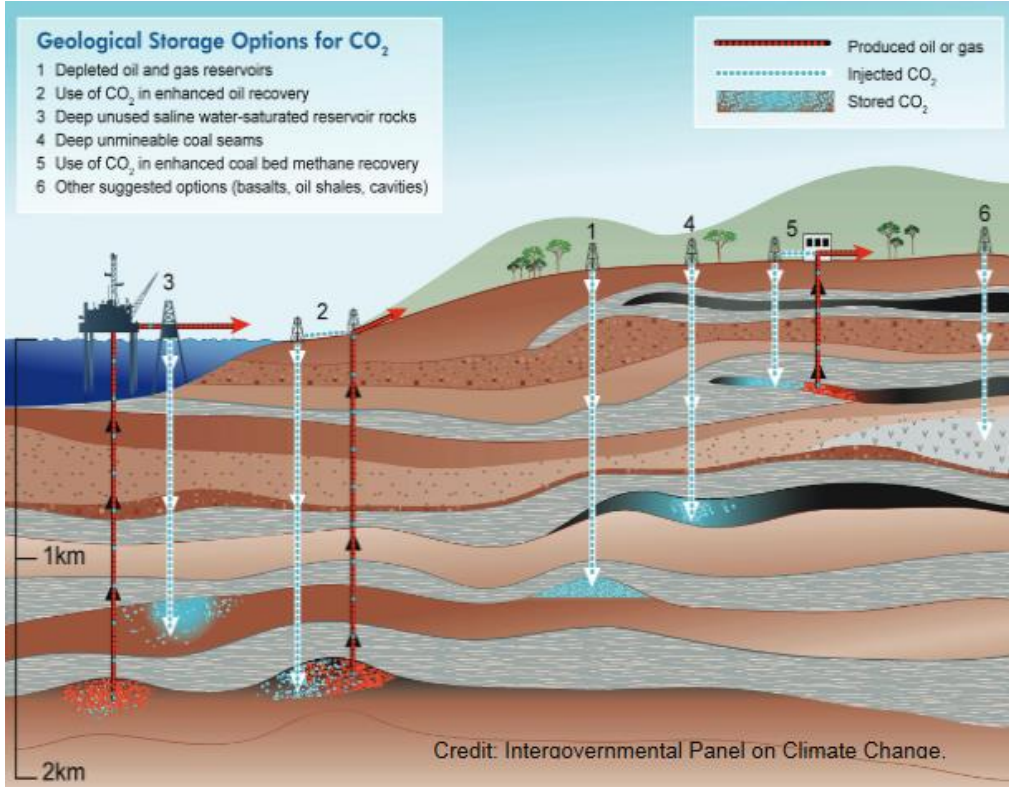

Kaynak; https://www.dec.ny.gov/docs/lands_forests_pdf/ccspamphlet.pdf

Karbon mühendisliği, endüstriyel ve kentsel yoğunluk nedeniyle havanın bileşenlerinin olumsuz yönde değişmesi sonucu ortaya çıkan karbon emisyonlarının çeşitli kimyasal ve teknolojik tekniklerle havadan yakalanarak süzülmesi ve enerji amaçlı olarak üretilmesi sürecidir. Oldukça yeni bir süreçtir ve karbon emisyonlarının yok edilmesi için oldukça etkili bir yöntemdir. Bu yöntemle, hem havanın CO₂ emisyonlarından temizlenmesi, hem de yer altında depolanarak enerjiye dönüşmesi mümkün kılınmaktadır.

Karbon yakalama ve depolama sistemleri kimyasal bir süreç olmasına rağmen, kirlenen havanın yeniden kullanımına uygun olarak temizlenmesi ve enerji dönüşümü için etkin bir kaynak maddesi olması anlamına da gelmektedir (Azapagiç ve M.Cuéllar-Franca, 2020:1).

Şekil 3.

Kaynak; https://www.dec.ny.gov/docs/lands_forests_pdf/ccspamphlet.pdf

Fosil yakıt kıtlığı tartışması sırasında asıl önemli sorun olarak; yerel ve bölgesel hava kirliliği, esas olarak fosil yakıt kullanımından kaynaklanan sülfür dioksit (SO₂) ve nitrojenoksit (NO_x) görevlerinden kaynaklanıyordu. Bu sorun temel olarak fosil yakıt emisyonlarının baca gazı kükürt giderme (FGD), katalizörler vb. kullanılarak temizlenmesiyle çözülmüştür. Bu ekonomik olarak anlamlıdır, çünkü fosil yakıtları temizlemek, onuz yapmaktan daha az maliyetli olmuştur. Bazı enerji, çevre ve ekonomi bilim adamları, bunu derin bir sürecin bir adımı olarak görmüşler; ekonomi büyüdükçe, enerji talebi arttıkça, daha da büyük uzay ve zaman ölçeklerinde hareket eden çevresel sorunlara yol açmıştır. Fosil yakıtlar, bu çevre sorunlarına yol açan tercih edilen enerji olmaya devam ettiğinden, görev fosil yakıtları temizleyerek karşılık gelen emisyonları azaltmaktır. Bu açıdan bakıldığında, fosil yakıt emisyonlarının karbonsuzlaştırılması, baca gazı kükürt gidermeden (FGD) önce gelen doğal bir adımdır. CO₂'yi atmosfere yaymak yerine uzaklaştırmaya karbon tutma denir. Karbon tutma, yakalanan CO₂'nin, atmosfere sızmadığı bir yere, bir işlemle uzaklaştırılması gerektiği anlamına gelir. Bu, karbon yakalama ve ayırma (CCS) terimine yol açar. Karbon tutma, önemli miktarda sermaye ve enerji gerektiren teknik bir süreçtir. Hâlihazırda birkaç yaklaşım tartışılmıştır. CO₂'nin derinlerde yatan jeolojik oluşumlarda veya derin okyanusta tutulması alternatifler tartışılmıştır. Okyanuslar eşitliği sızdıran bir alternatif olarak kabul edilir ve kendisi çevresel zararlara yol açabilir. Önlenebilir CO₂

emisyonlarının bir şekilde hesaba katılması gerektiğinden, jeolojik oluşumlarda tutulması daha az riskli ve idari açıdan ele alınması daha kolay görünmektedir (Bauer, Bauer:3-4).

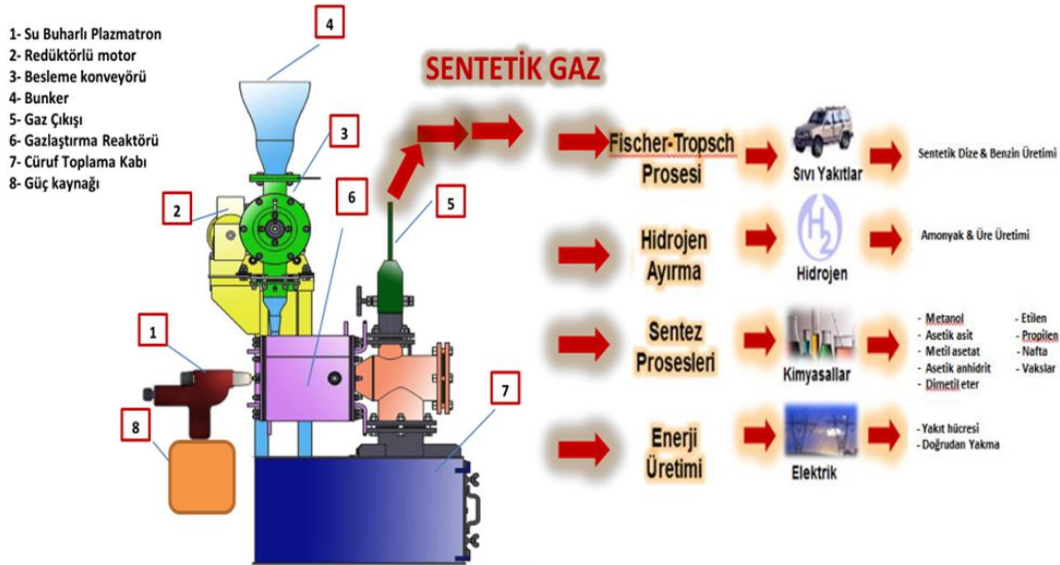
4.3. KATI ATIK GERİ KAZANIMI

Çevresel kirlilik deyince ilk akla gelen katı atıklar sorunudur. Hem toplanması hem taşınması hem de depolanması sırasında ortaya çok ciddi sağlık sorunları ve tehlikeler ortaya koyar (Gökdayı; 1997:111). Nitekim, 28 Nisan 1993 tarihinde İstanbul'un Ümraniye ilçesi Hekimbaşı çöplüğünde biriken metan gazının patlaması sonucu meydana gelen facia. Olayda 27 kişi öldü, 12 kişi kayboldu. Kaybolan 12 kişinin cesedi ise bulunamamıştır (Milliyet, 29.04.1993).

Katı atıklar aynı zamanda çok önemli bir ekonomik girdidir. Az gelişmiş ülkelerde çöp konteynerleri ve çöp deponi alanlarından elle toplanarak, gelişmiş ülkelerde ise tamamı geri kazanılarak hem hammadde geri kazanımı hem de enerji üretiminde kullanılmakta ve katı atıkların tamamen geri dönüşümü sağlanmaktadır. Bunu sağlayan en önemli yöntem plazma gazlaştırma yöntemidir.

Plazma gazlaştırma, özellikle katı kalıntılar için atık akışlarına başarıyla uygulanan bir ısıl işlemdir. Yakma veya gazlaştırma gibi daha yaygın atıktan enerji (WtE) tekniklerine yükseltme yaparak, daha düşük seviyelerde kirlenmiş emisyonlar, daha az depolanmış malzeme ve daha yüksek dönüştürme verimliliği ve üretici gaz kalitesi sağlar. Bir ton tanımlanmış katı atık akışı için plazma gazlaştırma yaşam döngüsü değerlendirmesi (LCA) sunulmakta ve yakmanın varsayımsal sonuçlarıyla karşılaştırılarak, daha fazla kirlenmiş teknikler yerine bu tür sürdürülebilir tekniklerin uygulanması ihtiyacının altını çizmektedir. (Ramos, Teixeira ve Rouboa; 2019:1)

Şekil 4.

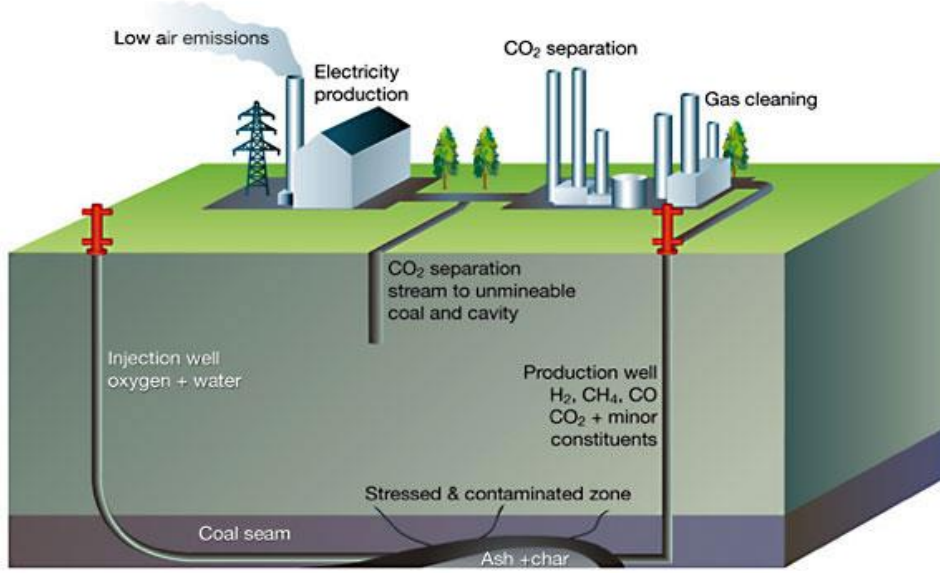
Kaynak: <https://wteinternational.com/plasma-gasification-waste-to-energy-plant-to-demo-fuel-cells-in-uk/>

Plazma, elektronlar, iyonlar ve nötr parçacıkların bir karışımından oluşan ve maddenin dördüncü hali olarak tanımlanan iyonize bir gazdır. Bir plazma "yarı-nötr" olarak tanımlanabilir, bu da elektron yoğunluğunun neredeyse iyon yoğunluğuna eşit olduğu kadar nötr olduğu, ancak tüm ilginç elektromanyetik kuvvetlerin kaybolacağı kadar nötr olmadığı anlamına gelir. Plazmalar, iyonlaşma seviyeleri ve ağır partiküller ile elektronlar arasındaki sıcaklık farklılıklarına göre termal ve termal olmayan plazmalar olarak sınıflandırılabilir. Termal plazma, yüksek enerji yoğunluğu, yüksek sıcaklık ve yüksek entalpi (toplu ısı) açısından birçok avantaja sahiptir. Bu nedenle metalurji, kesme, kaynak, dağlama, bilimsel araştırma ve farklı türdeki atıklardan, biyokütleden ve özellikle düşük kaliteli kömürden plazma destekli yanma, plazma gazlaştırma ve piroliz yoluyla daha verimli enerji üretimi gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır (Yazıcıoğlu ve Katırcıoğlu; 2017: 20)

4.4. YENİLENEBİLİR FOSİL ENERJİ

Toplumda genel olarak fosil enerji kaynaklarının yenilenemeyen kaynaklar olduğu algısı oldukça yüksektir. Hemen hemen herkes, fosil yakıtların (özellikle kömür) sadece yakılmasıyla bacadan çıkan karbon ve sülfür atıklarını görmekte ve bu haliyle kömür havayı kirleten en büyük etmenlerden birisi olmaktadır.

Şekil 5.

Kaynak: <https://www.globalsyngas.org/syngas-production/alternative-technologies/underground-coal-gasification/>

Kömür kaynaklarının yer altında galeriler açılarak veya yüzeyden kazınarak çıkartıldığı yöntem ciddi sorunlar yaratmaktadır. Grizu sıkışması sonucu çok sayıda işçi yeraltında ölmekte, çıkan kömürlerin taşınması, kullanımı ve bertarafı hem ekonomik, hem de çevresel sorunlara neden olmaktadır.

Oysa, kömür gibi tüm fosil yakıtlar yeni bir yöntem olan UCG (Underground Coal Gasification) yeraltı kömür gazlaştırma yöntemiyle, yeryüzüne çıkarılmadan yer altında gaz haline dönüştürülmekte ve yüzeye metan gazı olarak çıkarılabilmektedir. Çıkarılan metan gazı (SYNGAS-Sentetik Gaz), doğal gaz gibi doğrudan ısınma amaçlı olarak kullanılabilceği gibi, gaz çevrim ünitesi ile doğrudan elektrik enerjisi üretiminde de kullanılabilir.

Yeraltında kömür gazlaştırma (UCG) ile gerçek süreç yer altında, genellikle 1.200 feet (366 mt)'in altında gerçekleşir. Yeraltı ayarı, hem hammadde kaynağı hem de yer üstündeki gazlaştırıcılara benzer basınçlar sağlar. Çoğu UCG tesisinde, bir yeraltı kömür damarının her iki tarafında iki kuyu açılır. Bir kuyu, gazlaştırma reaksiyonlarını başlatmak için kömür damarına hava veya oksijen (ve bazen buhar) enjekte etmek için kullanılır. İkinci kuyu, gazlaştırma reaksiyonlarından oluşan sentez gazının (sentez gazı) toplanması ve ilave işlem ve kullanım için yüzeye çıkarılması için kullanılır. Bir çift kuyu 8-10 yıl dayanabilir. İşlem tamamlandıktan sonra, gazlaşan alana havadan toplanan CO2 pompalanarak süreç tamamlanmaktadır. (<https://www.globalsyngas.org/syngas-production/alternative-technologies/underground-coal-gasification/>)

UCG'den üretilen sentez gazı, yer üstü gazlaştırma işlemlerinde üretilenlerle aynıdır. Elektrik üretmek için bir gaz türbininde yakılabilir veya kimyasallar, ulaşım yakıtları veya gübre üretmek için daha fazla işlenebilir. UCG ile ilişkili aşağıdakileri içeren bir dizi önemli ekonomik fayda vardır: (<https://www.globalsyngas.org/syngas-production/alternative-technologies/underground-coal-gasification/>)

- Kömürün çıkarılmasına gerek yok

- Kömür işlemeye gerek yok
- Kömürü taşımaya gerek yok
- Bir reaktöre beslenecek kömürü hazırlamaya gerek yok
- Kül veya cüruf atılmasına gerek yoktur
- Yer üstü gazlaştırma tesisine gerek yok

Proje geliştirme için yer üstü tesislere göre önemli ölçüde daha düşük sermaye maliyeti UCG'nin bir dizi çevresel faydası da vardır: (<https://www.globalsyngas.org/syngas-production/alternative-technologies/underground-coal-gasification/>)

- Minimum arazi kullanımı ,
- Yeraltı suyu veya tatlı su kullanımının önemli ölçüde azaltılması, Yeraltı tuzlu su kullanılır,
- Geleneksel olarak kömür madenciliği ve işleme ile ilişkili hiçbir çevresel etki yoktur,
- Gazlaştırılan kömür damarları, taze içme suyu kaynaklarının altında;
- Önemli ölçüde azaltılmış hava kirleticileri kriterleri;
 - Kömürde bulunan kükürt, cıva, arsenik, katran, kül ve partiküllerin tamamı veya önemli bir kısmı yeraltında kalır.
 - Yüzeyle ulaşan herhangi bir kükürt veya metal, bunu kimyasal olarak azaltılmış bir durumda yapar ve bu da çıkarılmasını kolaylaştırır.
- Kül veya cüruf için herhangi bir depolama sahasının atılmasına gerek yoktur.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'deki yeşil girişimcilik algısı oldukça yeni ve sınırlıdır. Yeşil girişimcilik için çoğu paydaş temsilcisinin bahsettiği iki ana sektör “yenilenebilir / temiz enerji” ve “atık yönetimi ve geri kazanımı”dır. Bunlar, dünyadaki gıda, konut ve ulaştırma olmak üzere üç ana öncelikli sektör de dahil olmak üzere pek çok sektör için “çapraz kesim” olarak kabul edilebilir. Türkiye'de birbirleriyle ilişkili olan yeşil işletmeler için mevcut ve potansiyel sektörlere dayanmaktadır. (Green Entrepreneurship in Turkey, Regional Activity Center For Cleaner Production Report 2012: 44-45)

Bu kısıtlı algının yanı sıra; çoğu gelişmiş ve kapitalist ülkede uygulanan sürdürülebilir girişimcilik faaliyetlerinden birçoğunun ülkemizde de rahatlıkla uygulanabileceğini ve bundan da en çok mali açıdan kamu finansmanına kaynaklar yaratacağını rahatlıkla söyleyebiliriz. Sadece; evsel, endüstriyel ve tarımsal atıkların geri kazanımı, karbon yakalama ve depolama, elektrikli araçlara dönüşüm ve sürdürülebilir ulaşım sektörleri geleceğin en önemli sektörleri arasında yer alacaktır.

Farklı sektörlerden farklı görüşmelerin belirttiği bazı yeni teknolojiler ve ürünler ve farklı bakış açıları aşağıda kısaca açıklanmıştır:

- Düşük karbonlu ürünlerin ve ters lojistik uygulamalarının, özellikle yüksek teknoloji elektroniği için, yeşil girişimcilik açısından önemli bir potansiyele sahip olduğuna inanılmaktadır.
- Dünyada çok sıcak bir konu olan karbon yakalama ve depolamanın Türkiye'deki yeşil girişimciler için de potansiyeli var. Dört başarılı yatırımcının girişimci yeni gelenlere yaptığı en son yatırım, “kömürle çalışan bir elektrik santralinden yosun yoluyla karbon dioksitin yakalanması ve sonuçta gübre üretimi” idi. Girişimciler / yatırımcılar bu alanı Türkiye için oldukça umut verici buluyor.
- Son olarak, özellikle “ürün ufkunu genişletmede” özellikle yararlı olan karbon nano parçacıklar gibi yeni malzemeler, çok yeni bir alanın bir parçası ve bu nedenle üzerinde çalışan az sayıda şirket vardır.
- Ülkemizin potansiyel yenilenebilir ve sürdürülebilir kaynaklarının varlığı olağanüstü boyutlardadır. Ancak, bu potansiyel kaynakların kullanımı ise oldukça düşük seviyede yer almakta ve özellikle enerjide dışa bağımlılıktan dolayı bundan en çok ta mali açıdan zarar görülmektedir.
- Yaygın olarak bilinen geri dönüşüm, atıkların geri kazanımı ve yenilenebilir enerjideki potansiyelin ne yazık ki çok küçük bir kısmı değerlendirilmektedir.

- Yeşil girişimcilik alanları ülkemizde henüz ütopya olarak değerlendirilmekte ve yüksek potansiyeli olan «yeşil girişimcilik» alanlarındaki yatırımların yapılmasında bürokratik engeller ile birlikte finans sektörünün yüksek maliyetleri yüzünden yeteri kadar ilgi oluşturulamamaktadır.
- Yeşil girişimcilik konusundaki en büyük altyapı sorunlarından birisi de, akademik olarak böyle bir vizyonu verecek bir üniversite ya da program henüz yoktur. Ancak teknokentlerde bazı girişimler vardır, ne yazık ki bu girişimlerin hayata katılması konusunda siyasal ve ekonomik destekler yetersizdir.
- «Yeşil» kavramı ülkemizde marjinal grupların söylem alanı olarak algılanmakta ve yeşil düşüncenin sürdürülebilir ve kaliteli bir yaşamın olmazsa olmaz koşulu olduğu kabul edilmemektedir.
- Yeşil girişimcilik; ülkemizin enerji, ulaşım, tarım, madencilik, eğitim, sağlık ve sağlıklı gıda üretimi konularında en önemli çıkış noktalarından birisi olmak zorundadır.
- Mevcut ekonomik sistemin yarattığı her sorun, doğru ve sürdürülebilir yaklaşımlar sayesinde sorun olmaktan çıkıp, fırsat haline gelmektedir.
- Son olarak; yeşil düşünce ve girişimcilik yaşamın kaynağıdır. Oysa kaynaklar sonsuz değildir, sadece «yeşil bakış açısı» sonsuzdur.

KAYNAKÇA

- Isaak, R. (2005), “The making of the ecopreneur” in Schaper, M. (ed.), “Making ecopreneurs: developing sustainable entrepreneurship”, Corporate Social Responsibility, London.
- Hawken P., Lovins A. and Lovins L.H., (1999); *Natural Capitalism: Creating the New Industrial Revolution*, Boston: Little, Brown and Company,
- Lovins, A., Lovins, H. ve Hawken, P. (2007). “A Roadmap for Natural Capitalism”. *Harvard Business Review*, July-August, 172-183.
- Yavuz V. A. (2010); “Sürdürülebilirlik Kavramı Ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute*, Yıl/Year: 2010 Cilt/Volume: 7 Sayı/Issue: 14, s. 63 - 86.
- Sheng F., Flomenhoft G., Downs, Grande-Ortiz Á.; (2011), “Is the concept of a green economy a useful way of framing policy discussions and policymaking to promote sustainable development?”, *February 2011 Natural Resources Forum* 35(1) :63 – 72
- NCCR- National Centre of Competence in Research North-South; (2012); ‘Green economy’: *development opportunity or buzzword?* NCCR Policy Brief No.6 January 2012
- Rajasekaran B. (2013); “Sustainable Entrepreneurship: Past Researches and Future Directions”, *Journal of Entrepreneurship and Management*, Volume:2, Issue:1,20-27, February 2013;
- Sarango-Lalangui P., Santos J. L. S. and Hormiga E., (2018); “The Development of Sustainable Entrepreneurship Research Field” *Sustainability* 2018,
- Greent Project, <https://greentproject.eu/greent-project/> E.T.:25/11/2019
- Esty D. C. ve Winston A. S., (2006); *Green to Gold: How Smart Companies Use Environmental Strategy to Innovate, Create Value, and Build Competitive Advantage* Yale University Press, (1 Oca 2006): 366 sayfa
- Katis P. (2013); *Green Entrepreneurship, as an innovative tool for enhancement of Hospitality SMEs Competitiveness, Viability and Profitability Strategies*, *Journal of Regional Socio-Economic Issues*, Volume 3, Issue 3, September 2013, p:63
- Gibbs, D., 2009. *Sustainability entrepreneurs, ecopreneurs and the development of a sustainable economy*. *Greener Management International* 55, 63–78.
- https://www.dec.ny.gov/docs/lands_forests_pdf/ccspamphlet.pdf
- Azapagiç A., M.Cuéllar-Franca R.; (2020); “CO2 and Carbon Capturing, Utilization and Valuation”, *Journal of Fundamentals of Renewable Energy and Applications*, Vol.10, No.7, 2020
- Bauer N., (2005); *Carbon Capturing and Sequestration An Option to Buy Time*, University of Potsdam, 2005: pp: 360

İsmail GÖKDAYI

Gökdayı İ.; (1997) Çevrenin Geleceği, Yaklaşımlar ve Politikalar, Türkiye Çevre Vakfı yayını 115, Ankara: 1997.

Milliyet Gazetesi (1993) ; 29.04.1993

Ramos A., Teixeira C. A. ve Rouboa A.; (2019); “Environmental Assessment of Municipal Solid Waste by Two-Stage Plasma Gasification”, *Energies* 2019,12, 137;

<https://wteinternational.com/plasma-gasification-waste-to-energy-plant-to-demo-fuel-cells-in-uk/>

Yazıcıoğlu Ö. ve Katırcıoğlu T., (2017); “Applications of Plasma Technology in Energy Sector”, *Kirklareli University Journal of Engineering and Science* 3(2017), 18-44

<https://www.globalsyngas.org/syngas-production/alternative-technologies/underground-coal-gasification/>

(TTGV) Technology Development Foundation of Turkey Green Entrepreneurship in Turkey, Regional Activity Center For Cleaner Production Report 2011, Regional Activity Centre for Cleaner Production, May 2012, Ankara, Turkey; pp:104

Geliş Tarihi / Received : 04.05.2021/ 05.04.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 29.06.2021/ 06.29.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

ÖRGÜTSEL İLETİŞİMİN ÖRGÜTSEL SESSİZLİĞE ETKİSİ: BURDUR İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL COMMUNICATION ON ORGANIZATIONAL SILENCE: A RESEARCH IN BURDUR PROVINCE

Sefa CEYHAN^a, Gökhan KENAR^b, Merve NACAĞ^c, Meral BEKTAŞ^d, Hüseyin ÇİÇEK^e

ÖZ: Sosyal hayatın vazgeçilmez bir unsuru olan iletişim, örgütler için de vazgeçilmez bir kavramdır. Nitekim her örgüt yapısı içerisinde farklı şekillerde işleyen bir iletişim ağı bulunmaktadır. Çalışılan ortamdaki iletişim ağının kuvvetli olması, örgüt içerisindeki birçok durumu olumlu yani istenilen yönde etkilemektedir. Ancak bu istenilen durumu olumsuz yönde etkileyen kimi tutum ya da davranışlar da bulunmaktadır. Bunlardan birisi de örgütsel sessizliktir. Buradan hareketle örgütsel iletişimin örgütsel sessizlik üzerindeki etkisinin belirlenmesi, araştırma amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2019 yılının haziran ve kasım ayları arasında Burdur'da görev yapan kamu sektörü çalışanları üzerinde alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında yüz yüze anket yöntemi ile 250 katılımcıdan veri toplanmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre iletişim biçimlerinin kabullenici sessizlik üzerinde negatif ve anlamlı etkisi olduğu; eğitici iletişimin kabullenici sessizlik üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca iletişim biçimlerinin ve eğitici iletişimin, savunmacı ve prososyal sessizlik üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı araştırma sonuçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler : Örgüt, İletişim, Sessizlik, Örgütsel Sessizlik, Örgütsel İletişim.

ABSTRACT: Communication, which is an indispensable element of social life, is also an indispensable concept for organizations. As a matter of fact, there is a communication network operating in different ways within each organizational structure. If the communication network in the working environment is strong, it affects many situations in the organization in a positive way, in the desired direction. However, there are some attitudes or behaviors that negatively affect this desired situation. One of these is organizational silence. From this point of view, determining the effect of organizational communication on organizational silence constitutes the purpose of the research. For this purpose, a field study was conducted on public sector employees working in Burdur between June and November 2019. In the field study, data were collected from 250 participants using face-to-face questionnaire method. According to the results of the analysis, communication styles have a negative and significant effect on accepting silence; It has been found that educational communication has a positive and significant effect on accepting silence. In addition, it is among the research results that communication styles and educational communication do not have a significant effect on defensive and prosocial silence.

Keywords: Organization, Communication, Silence, Organizational Silence, Organizational Communication.

^a Doktora Öğrenci, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, ceyhansefa@hotmail.com

^b Doktora Öğrenci, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, gokhankenarr@gmail.com

^c Yüksek Lisans Öğrenci, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, nacakmerve@gmail.com

^d Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, mbektas@mehmetakif.edu.tr

^e Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Anabilim Dalı, hcicek@mehmetakif.edu.tr

1. GİRİŞ

İşletmelerin çalışmalarını sağlıklı biçimde sürdürebilmesi ve belirlediği örgütsel amaçlara ulaşabilmesi için yöneticilerinin çalışanları en verimli şekilde motive etmesi gerekmektedir. Bu motivasyon sağlandığında işletmelerin kendilerini sürekli yenilemeleri ve geliştirmesi söz konusu olmaktadır (Morrison ve Milliken, 2003, s. 1566; Ada ve Oymak, 2021, s. 442). Diğer taraftan iletişim becerilerinin önemi de yadsınmamalıdır. Nitekim iyi bir örgütsel iletişim olmadan yapılan en iyi planların bile başarısızlığa uğradığı bilinmektedir (Fidan ve Küçükali, 2014, s. 319).

Birbirlerini tanıyarak, birbirleriyle anlaşarak, paylaşarak ve birlikte çalışarak ilişki kuran insanlar, geçmişten günümüze farklı iletişim kurma şekilleri geliştirmiş ve sürekli iletişim halinde kalmışlardır. Söz konusu iletişim kurma şekilleri yazmak veya konuşmakla sınırlı kalmayıp, bir insanın fiziksel varlığını diğerine onaylatmasını kapsayan birçok farklı şekilde icra edilebilmektedir (Chang, 2006, s. 4; aktaran Gülnar, 2006, s. 4). Bu açıdan her örgüt yapısı içerisinde farklı şekillerde işleyen bir iletişim ağı bulunduğu ifade edilebilir. İletişim ağının güçlü olması örgüt içerisindeki performans gibi birçok durumu olumlu yönde etkilemektedir (Milliken vd., 2003, s. 4). Öte yandan söz konusu güçlü iletişim ağının ve gelişmelerin getirdiği avantajların yanı sıra dezavantajlar da bulunmaktadır. Bu noktada örgütsel sessizlik kavramının anlaşılması ve bu kavramın bir dezavantaj mı yoksa bir avantaj mı olduğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Öyle ki, bir örgüt ortamı içerisinde şartlar ne olursa olsun, iş görenlerin bilgi ve düşüncelerini kasıtlı olarak veya başka nedenlerden dolayı saklamaları örgütsel değişim ve gelişimin önündeki en büyük engellerden birisidir. Örgütsel sessizlik davranışı olarak adlandırılan bu durum örgütler tarafından istenmeyen bir davranış şeklidir (Tayfun ve Çatır, 2013, s. 115; Aslan, 2018, s. 168).

Örgütsel iletişimin bir örgütteki performansı etkilediği (Karaman, 2018, s. 68) gibi örgütsel sessizlik kavramı da örgütsel performansı etkileyen önemli bir unsurdur. Örgütsel sessizlik kavramı, örgütsel iletişim ile birlikte ele alındığında örgütte olumlu bir etki göstereceği düşünülmektedir. Bir örgütte bireyler arası iletişim ne kadar kuvvetli ise iş görenlerin üstlerine veya çalışma ortamlarına güvenleri de o kadar kuvvetli olacak ve çalışanlar sessizlik davranışından kaçınacaktır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, örgütsel iletişimin örgütsel sessizlik üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın, kamu sektöründeki beyaz yakalı çalışanların örgütlerinde sergilediği iletişim biçimleri ve eğitici iletişim davranışlarını ortaya koyması ve bu davranışların kabullenici sessizliğe olumsuz etkisinin vurgulanması bağlamında ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Latince “communis” sözcüğünden gelen ve topluluk anlamı taşıyan “communication” sözcüğünün Türkçedeki karşılığını ifade eden iletişim (Kavak ve Vatansever, 2007, s. 122), düşüncenin karşılıklı konuşma ile değiş tokuşudur. Diğer bir deyişle, iletişim duygu, düşünce, bilgi ve haberlerin akla gelebilecek her yolla kişiden kişiye aktarılmasıdır (Zıllıoğlu, 1993, s. 4).

İletişim şekilleri sözel iletişim ve sözsüz iletişim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Özbey vd., 2020, s. 95). Sözel iletişim yazılı ve sözlü olarak iki farklı şekilde ele alınmaktadır. Yazılı iletişim genel bilgilerin, geleceğe ilişkin faaliyetleri veya resmi mesajların iletilmesi için kullanılmaktayken, sözlü iletişim doğrudan kişilerarası ilişki ortamında oluşmaktadır. Sözsüz iletişim ise, sözlü veya yazılı olarak açıklanmayan diğer iletişimle ilgili tüm öğeleri kapsamaktadır (Vural ve Akıncı, 2003, s. 142).

İletişim, kişisel iç kaynaklardan başlamak üzere bireyler arası ve birey grup arası gibi birçok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bu durum örgütsel faaliyetlerin uygulanmasında önem taşımaktadır. Örgütsel faaliyetlerin uygulanması ise, çalışanın örgüte katılım sağlamasıyla gerçekleşmektedir (Yıldırım ve Ceyhan, 2020, s. 1176). Sessiz kalan çalışanların örgütsel faaliyetlere katılım sağlaması olanaksızdır (Eroğlu, 2011, s. 122). Dolayısıyla sistemli bir iletişim ağına sahip örgütlerde çalışan bireyler kendilerini açıkça ifade eden ve fikirlerini beyan eden bireylere dönüşecekler, iş performansı artacak ve örgüte olumlu yani istenilen bir geri dönüş olacaktır (Karcıoğlu vd., 2009, s. 65).

Örgütsel iletişim, örgüt çalışanlarını ve örgüt birimlerini birbirine bağlayan bir araçtır. (Tutar, 2009, s.161). Bu bağlantı iletişim süreci vasıtasıyla gerçekleşmektedir. İletişim süreci; gönderici, mesaj, kanal, gürültü, alıcı, değerlendirme ve geri bildirimden oluşmaktadır. Örgütsel iletişim sürecinin etkin ve verimli şekilde işlerlik kazanması için göndericinin mesajı iletmesi, sembollere dönüştürüp kodlaması, uygun iletim aracını seçmesi ve iletim kanalı vasıtasıyla alıcıya ulaştırması gerekir. Alıcının ise kodlanmış mesajı çözüp değerlendirmesi ve geribildirimde bulunması gerekir (Rachman, 1977, s. 241). Bu rol biçimsel iletişim (formal) ve biçimsel olmayan iletişim (informal) olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir. Biçimsel iletişim sadece kişiler arasında değil kişilerin hiyerarşi içerisinde sahip oldukları konumlar vasıtasıyla da gerçekleşmektedir (Karadal ve Hekimoğlu, 2020, s. 2638). Bu iletişim şekli kendi içinde dikey ve yatay olarak ikiye ayrılır. Dikey iletişim, örgüt içerisinde üst kademeden alt kademeye doğru prosedürlerin, iş emirlerinin, işletmenin amaçlarının akışını, alt kademeden üst kademeye doğru, görev ve sorumlulukları, durum raporlarını ve bilgi akışını ifade ederken, yatay iletişim, örgüt içerisinde aynı düzeydeki çalışanlar arasındaki iletişimi ifade eder (Kreeps, 1991, s. 92). Biçimsel olmayan iletişim ise, bilginin örgüt içerisinde resmi olmayan yollarla, örneğin dedikodu veya söylenti şeklinde yayılması olarak ifade edilmektedir (Koçel, 2011, s. 532).

Örgütsel iletişimde beklenen faydanın sağlanabilmesi için iletişim kanallarının etkileşime açık olması gerekmektedir (Demirel vd., 2011, s. 36). Bu gerekliliğin sağlanmasına engel teşkil eden kimi faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler arasında; kültürel farklılıklar, yetersiz geribildirim, statü farkı, motivasyon ve ilgi eksikliği, aşırı bilgi yüklemesi, elektronik iletişim sorunları, güvensizlik, örgütsel hatalar ve kişisel farklılıklar sıralanabilmektedir (Chruden ve Sherman, 1976, s. 303; Appleby, 1991, s. 184). Bu faktörlerden birisi de örgütsel sessizliktir. Örgütsel sessizlik, çalışanların iş ile ilgili belli konuları kasıtlı veya isteyerek gizlemesi, söylememesi, çekinmesi ya da saklaması durumudur (Morrison ve Milliken, 2000, s. 200). Diğer bir deyişle, iş görenlerin ortak olarak örgütsel konular veya problemler hakkında fikirlerini, düşüncelerini ve bilgilerini kendilerine saklaması durumudur (Tıktaş, 2012, s. 77).

Örgütsel sessizlik tıpkı iletişim gibi hem işletmeler hem de bireyler açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü bireyin sessiz kalması, fikirlerini ya da görüşlerini gizlemesi örgüt için sağlanabilecek olası faydaların göz ardı edilmesi anlamına gelmektedir (Premeaux, 2001). Bu faydaların göz ardı edilmesinden yola çıkan Hirschman (1970), örgütsel sessizlik kavramını bireysel ve pasif bir tepki olarak nitelendirilmiştir. Bu tepki tatmin olmayan ve örgütsel bağlamda değer görmeyen bireylerin ihmal edilmesi olarak değerlendirilmektedir (Pinder ve Harlos, 2001, s. 334). Bu noktada bireyin sessiz kalma davranışı hem yönetici davranışlarıyla hem de örgütün yapı ve politikalarıyla bütünleşerek sessiz kalmaya zemin oluşturan bir çevre oluşturmaktadır (Morrison ve Milliken, 2000, s. 712).

Sessizliğin çoğunlukla bireysel tercih sonucunda oluştuğu yadsınmamalıdır. Morrison ve Milliken (2000, s. 706)'e göre; çalışanlar problem veya sorunla karşılaştıklarında sıklıkla sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Bundan dolayıdır ki; birçok işletmedeki çalışanların belli konu ve problemler hakkında bildiklerini gizledikleri ve üstlerine bildirmedikleri açıktır. Çünkü çalışanlar üzerindeki sessizlik durumu kimi zaman genel bir algı, kimi zaman bireysel bir seçimin ürünü olmaktadır (Morrison ve Milliken 2000, s. 706). Fakat çoğunlukla çalışanların bireysel fikirlerini paylaşmasını riskli bulduğu söylenmektedir (Premeaux, 2001). Örgütsel sessizliğin açıklanmasında çeşitli teoriler bulunmaktadır. Örneğin beklenti (expectancy) teorisi bunlardan birisidir (Lee, 2007). Bu teoriye göre birey, duygu ve düşüncelerinin olumlu karşılanacağını beklentisine sahipse fikirlerini paylaşma konusunda istekli davranmaktadır. Aksi durumda ise, birey sessiz kalmayı tercih etmektedir (Göksel ve Güneş, 2017, s. 815). Sessizliğin açıklanmasındaki bir diğer teori ise sarmal teoridir (Hakobyan, 2020). Sarmal teorisine göre birey örgüt içinde sessiz kalan diğer bireylerin farkına vardığında kendisi de sessiz kalmayı tercih etmektedir (Greenberg ve Baron, 2003, s. 90). Dolayısıyla birey söz konusu sarmal içerisinde yer alır ve bu eylem bireyin sadece kendi seçimi ile değil aynı zamanda sessiz örgüt ikliminin bir sonucudur (Bowen ve Blackmon, 2003, s. 1396). Bu iklim, kendini uyarılma teorisiyle de desteklenmektedir. Kendini uyarılma teorisi bireyin örgüt içindeki diğer bireylerin tutum ve davranışlarıyla uyumlu olmasını sağlar. Bu uyum mevcut örgüt iklimini destekleyici nitelik taşır. Kendini örgüt iklimine uyarılma düzeyi yüksek olan bireyler sessiz kalmayı tercih ederken, düşük olan bireyler bunun aksini yani seslilik davranışını sergilerler (Premeaux ve Bedeian, 2003, s. 1541; Snyder, 1974).

Yukarıda açıklanan teorilerin yanı sıra sessizlik davranışı beş ayrı fonksiyon olarak değerlendirilmektedir (Pinder ve Harlos, 2001, s. 338; Jones vd., 2001, s. 60). Bu fonksiyonlardan ilki, örgütsel sessizliğin bireylerde hem uzlaşma sağlayan hem de bireylerarası uzaklaşmaya sebep olmasıdır. İkinci fonksiyon, örgütsel sessizliğin bireysel bağlamda hem faydalı hem de zararlı olarak görülmesidir. Üçüncü fonksiyon ise, örgütsel sessizliğin mevcut bilginin gizlenmesine neden olmasıdır. Bir diğer fonksiyona göre örgütsel sessizlik bireylerde hassas bir düşünce tarzı oluşturduğu gibi düşüncesizliğe de zemin hazırlaması yönünde yorumlanmaktadır. Son olarak örgütsel sessizlik birey mevcudiyetinin göstergesi olduğu gibi bireyin varlığının hissedilmemesine de sebep olabilir. Söz konusu sessizlik fonksiyonlarından hareketle sessizlik davranışının örgütsel bağlamda gelişim ve değişimin önünde önemli bir engel olduğu ifade edilebilir. Öyle ki, sessizlik davranışı örgütün her yönünü olumsuz yönde etkileyebilecek bir süreçtir (Deniz vd., 2013, s. 693). Bu süreç içerisinde gerçekleşen sessizlik davranışı üç boyut altında değerlendirilmektedir. Bu boyutlar sırasıyla; kabullenici sessizlik, savunmacı ve prososyal ya da örgüt yararına sessizliktir (Morrison ve Milliken, 2003; Pinder ve Harlos, 2001; Şehitoğlu ve Zehir, 2010; Ülker ve Kantan, 2009; Ceyhan vd., 2019). Kabullenici sessizlik davranışının temelinde itaatkârlık ve uysallık yatar. Bu davranışta kişi, fikirlerinin işyerinde bir etki yaratmayacağını ve düşüncelerinin yetersiz olduğunu düşünerek sessiz kalmayı tercih etmektedir. Savunmacı sessizlik davranışı, dış tehditlerden kendini proaktif bir şekilde korumaya, kendini izole etmek için kasıtlı olarak yapılan bir sessizlik davranışdır. Birey kişisel pozisyonunu korumak için bazı durumlarda sessiz kalmayı tercih eder. Prososyal sessizlik davranışının ise, temelinde iş birliği ve uzlaşma yatmaktadır.

Söz konusu boyutların yanı sıra sessizliğin bireysel ve örgütsel sonuçları da bulunmaktadır (Henriksen ve Dayton, 2006). Örneğin; bireysel davranışlar, kişinin yetiştirme biçimi ve yaşam içerisinde edindiği tecrübeler toplamı bireysel faktörler arasında yer alırken; algılanan yönetici davranışı, mevcut örgüt iklimi ya da üst yapıları örgütsel faktörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla örgütsel sessizliğin önlenmesinde paylaşımcı risk algısı, yapıcı ilişkiler ve güven önemli etkenler arasında değerlendirilmektedir (Morrison ve Milliken, 2003, s. 1566). Bu etkenler yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir. Örneğin örgütsel sessizlik ve lider üye etkileşimine yönelik olarak yapılan araştırmada, lider üye etkileşimi ile örgütsel sessizlik arasında pozitif psikolojik sermayenin kısmi aracı rolünün olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Koçak ve Çınar, 2020). Bir başka çalışmada ise örgütsel iletişim ve algılanan sosyal zekâ arasındaki ilişki incelenmiş söz konusu ilişkinin çok düşük düzeyde olduğu bulgulanmıştır (İrge vd., 2020). Organize sanayi çalışanları üzerine yapılan bir diğer araştırma sonucunda ise, iletişim düzeyleri yüksek olan çalışanların koruma amaçlı sessizlik düzeyinin de yüksek olduğu bulgulanmıştır (Cihan ve Alkaya, 2021). İletişim becerileri ve örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiye yönelik bir başka çalışma ise Uzman (2019) tarafından yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre ilköğretim yöneticilerinin algılanan iletişim becerileri ile öğretmenlerin örgütsel sessizlik düzeylerinin yüksek olduğu bulgulanmıştır. Bu durum ilköğretim yöneticilerinin iletişim becerilerinde gözlenen artışın örgütsel sessizliği azalttığı yönünde yorumlanabilmektedir. Örgütsel iletişimin örgütsel sessizlik üzerindeki etkisini inceleyen başka araştırma ise, Ankara'da faaliyet gösteren havacılık bakım merkezlerinde yapılmıştır. Söz konusu araştırma sonucunda çalışanların kabullenici sessizlik düzeyleri arttıkça savunma amaçlı sessizlik düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Kılıç ve Saygılı 2019).

Sessizlik davranışının örgütsel sonuçları arasında, iş görenlerin olumsuz geri bildirimden kaçındıkları için görüşlerini seçerek iletmeleri ve sorunlar karşısında tepki göstermeleri örnek gösterilebilir. Başka bir deyişle, sessizliğin çalışanlar üzerindeki etkilerine bakıldığında, bireyin işle ilgili sorunları açıkça konuşamaması, bağlılık, ait olma, takdir, destek gibi duyguların azalması ve işten ayrılma şeklinde yorumlanabilmektedir (Kılıçlar ve Harbalıoğlu, 2014, s. 330). Hatipoğlu ve Akduman (2019) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise, psikolojik sözleşme ihlali ile örgütsel sessizlik arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmış ve söz konusu iki değişken arasında kişilik özelliklerinin aracılık etkisi bulgulanmıştır. Örgütsel sessizliğin informal iletişim üzerindeki etkisine yönelik olarak yapılan bir başka araştırmada ise, örgütsel sessizliğin informal iletişim üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, çalışanların örgütsel sessizlik düzeyi arttıkça informal iletişimin de artacağı şeklinde yorumlanabilmektedir (Sarı, 2019).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Kavramsal çerçevede değişkenler arasındaki ilişkilerle ilgili açıklanan bilgiler ışığında araştırmanın hipotezleri şu şekilde ifade edilmiştir:

H₁. İletişim biçimlerinin, kabullenici sessizliğe olumsuz yönde ve anlamlı etkisi bulunmaktadır.

H₂. İletişim biçimlerinin, savunmacı sessizliğe olumsuz yönde ve anlamlı etkisi bulunmaktadır.

H₃. İletişim biçimlerinin, prososyal sessizliğe olumlu yönde ve anlamlı etkisi bulunmaktadır.

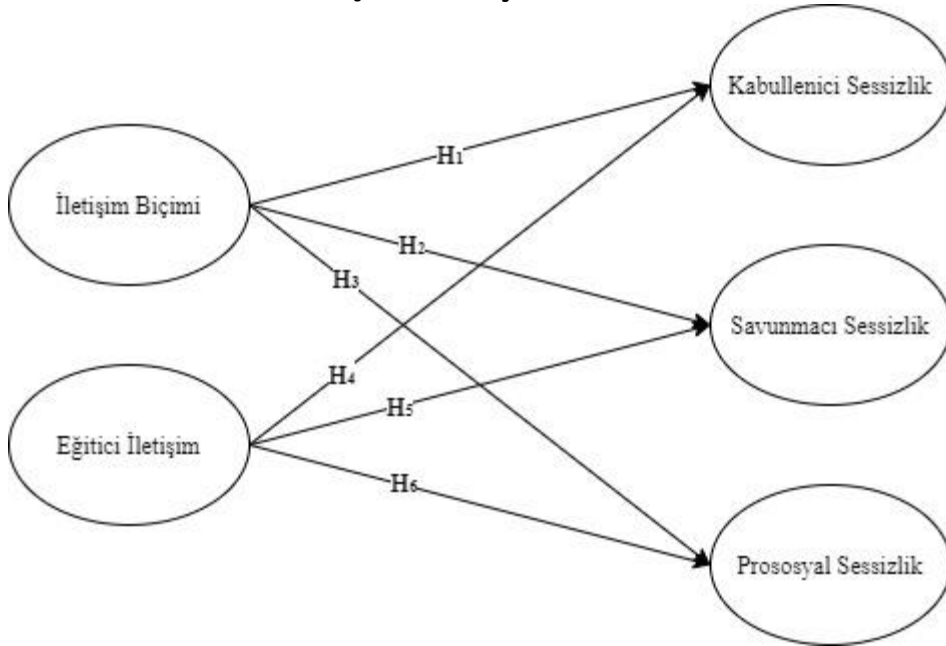
H₄. Eğitici iletişimin, kabullenici sessizliğe olumlu yönde ve anlamlı etkisi bulunmaktadır.

H₅. Eğitici iletişimin, savunmacı sessizliğe olumsuz yönde ve anlamlı etkisi bulunmaktadır.

H₆. Eğitici iletişimin, prososyal sessizliğe olumlu yönde ve anlamlı etkisi bulunmaktadır.

Araştırmada kullanılan hipotezlerin görünümünü belirginleştirmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi somutlaştırmak adına Şekil 1'deki araştırma modeli oluşturulmuştur:

Şekil 1. Araştırma Modeli

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2019 yılının haziran ve kasım ayları arasında Burdur'da görev yapan kamu sektörü çalışanlarından oluşmaktadır. Araştırmanın evrendeki kişilerin sayısı ile ilgili çeşitli kaynaklar incelenmiştir. Buna göre 2019 yılında Burdur ilinde 12.904 kamu personeli görev yaptığı görülmektedir (TEPAV, 2019). Araştırma örneklemini ise, bu evrenden seçilen belirli sayıda katılımcıdan oluşmaktadır. Ayrıca araştırma evrenindeki kişilerin her birinin kamu çalışanı olduğu ve bu evren içerisinde seçilen örneklemin homojen bir dağılım gösterdiği düşünülmektedir. Araştırma evreninin büyüklüğü dikkate alındığında ve araştırma örneklemini ± 5 kabul edilen hata payına göre seçildiğinde, örneklemin en az 245 katılımcıdan oluşması gerekmektedir (Can, 2016, s. 29-30). Araştırmaya dâhil edilen geçerli anket sayısı 250'dir. Bu sebeple yeterli katılımcıya ulaştığı ifade edilebilir.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesinde SPSS 23 ve AMOS 23 programları kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliklerini tespit etmek amacıyla Cronbach's Alfa güvenilirlik analizi ve geçerliliklerini tespit etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Bunun yanı sıra verilerin normal dağılımı incelenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerdeki faktörler arasındaki karşılıklı ilişkiyi ortaya koymak amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Hipotezlerin test edilmesi için ise, çoklu regresyon analizinden faydalanılmıştır.

2.4. Ölçüm Araçları

Araştırmada nicel araştırma yöntemi ve veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu ön bilgilendirme yazısı ile başlamakta ve üç temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde örgütsel iletişime, ikinci bölümde örgütsel sessizliğe ve üçüncü bölümde ise demografik özelliklere ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Araştırmada örgütsel iletişimi ölçmek amacıyla, Özkan (2016)'nın çeşitli araştırmacılarından yararlanarak oluşturduğu örgütsel iletişim ölçeği kullanılmıştır. Bu yazarın eserinde ölçek 16 ifade ve 3 boyuttan oluştuğu ifade edilmektedir. Ölçek; iletişim biçimleri, iletişim engelleri ve eğitici iletişim boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin yapılan analiz neticesinde Cronbach Alfa güvenilirlik katsayılarının iletişim biçimlerinde .774, eğitici iletişim biçimlerinde .703, iletişim engellerinde ise .502 olduğu tespit edilmiştir. İletişim engelleri boyutunun güvenilirliği düşük olması sebebiyle analiz dışı bırakılmıştır. Diğer maddelerin yeterli güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir (Can, 2016, s. 391).

Araştırmada örgütsel sessizliği ölçmek amacıyla, Van Dyne vd. (2003) tarafından geliştirilen ve Tiktaş (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanan örgütsel sessizlik ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 15 ifade ve 3 boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğe ilişkin boyutlar; kabullenici (uysal) sessizlik, savunmacı sessizlik ve prososyal (uzlaşmacı) sessizliktir. Boyutların Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla, .801, .879 ve .869'dur. Dolayısıyla ölçeğin yeterli güvenilirliğinin olduğu tespit edilmiştir. Her iki ölçekte, kesinlikle katılmıyorum (1) - kesinlikle katılıyorum (5) şeklinde beşli likert tipinde derecelendirilmektedir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerliliğini tespit etmek amacıyla DFA yapılmıştır. Örgütsel iletişim ölçeğinde uyum iyiliği değerlerini olumsuz etkileyen maddeler analiz dışı bırakılmıştır. Ayrıca, iletişim engelleri değişkeni yeterli güvenilirlik değerine ulaşamadığı için hipotez testine tabi tutulmamıştır. Söz konusu DFA analizine ilişkin değerler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Sonuçlar

Örgütsel İletişim Ölçeği		Örgütsel Sessizlik Ölçeği	
Değişkenler/Maddeler	Faktör Yüğü	Değişkenler/Maddeler	Faktör Yüğü
İletişim Biçimleri		Kabullenici Sessizlik	
Öi13	.409	ÖS1	.464
Öi10	.444	ÖS2	.472
Öi7	.723	ÖS3	.674
Öi6	.683	ÖS4	.774
Öi3	.735	ÖS5	.792
Öi2	.626		
İletişim Engelleri		Korumacı Sessizlik	
Öi_19	.635	ÖS6	.760
Öi_18	.375	ÖS7	.800
Öi_11	.523	ÖS8	.687
		ÖS9	.780
		ÖS10	.732
Eğitici İletişim		Prososyal Sessizlik	
Öi21	.460	ÖS11	.599
Öi20	.374	ÖS12	.680
Öi5	.665	ÖS13	.788
Öi4	.744	ÖS14	.955
		ÖS15	.709

Tablo 1'de örgütsel iletişim ölçeğinin faktör yüklerinin .374 ile .683 arasında değerler aldığı görülmektedir. Örgütsel sessizlik ölçeğinin ise, faktör yükleri .464 ile .955 arasında değerler aldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ölçeğin 15 madde ve 3 boyutlu yapısı doğrulanmıştır. Her iki ölçeğinde uyum iyiliği değerlerinin yeterli düzeyde olduğu tespit edilmiştir (CMIN= 626.034, df= 328, CMIN/ df= 1.909, RMSEA= .060, RMR= .076, CFI= .904, TLI= .890, IFI= .906). Her iki ölçekteki değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde normal dağılım sergiledikleri tespit edilmiştir (iletişim biçimleri -

.596 ve -.596, eğitici iletişim -.344 ve .051, kabullenici sessizlik .468 ve -.139, savunmacı sessizlik .903 ve .738, prososyal sessizlik -1.316 ve 1.264) (Tabachnick ve Fidell, 2013).

3. BULGULAR

3.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Araştırmada yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre cinsiyet dağılımı incelendiğinde; %34’ünün kadın, %66’sının erkek olduğu görülmektedir. Bu katılımcıların medeni durumu incelendiğinde; %80 gibi büyük bir kısmının evli, %20’sinin ise bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 39’dur. Yaş dağılımı incelendiğinde; %25,6’sının 18-30 yaş, %40,8’inin 31-43 yaş, %30,8’inin 44-56 yaş, %2,8’inin ise 57 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların mevcut kurumlarındaki iş tecrübeleri incelendiğinde, %20,4’ünün 0-3 yıl, %20’sinin 4-6 yıl, %13,6’sının 7-10 yıl, %9,2’sinin 11-15 yıl, %10,4’ünün 16-20 yıl, %26,4’ünün ise 21 yıl ve üzerinde tecrübeye sahip oldukları tespit edilmiştir. Son olarak katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; %1,6’sının ortaokul, %10,8’inin lise, %17,6’sının ön lisans, %56,8’inin lisans, %12’sinin yüksek lisans ve %1,2’sinin doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu lisans mezunudur.

Tablo 2. Demografik Bulgular

Cinsiyet	Sayı	%	Yaş	Sayı	%
Kadın	85	34,0	18-30 yaş	64	25,6
Erkek	165	66,0	31-43 yaş	102	40,8
Medeni Durum	Sayı	%	44-56 yaş	77	30,8
Evli	200	80,0	57 yaş ve üstü	7	2,8
Bekâr	50	20,0	İş Tecrübesi	Sayı	%
İş Tecrübesi	Sayı	%	Eğitim Durumu	Sayı	%
0-3 yıl	51	20,4	Ortaokul	4	1,6
4-6 yıl	50	20,0	Lise	27	10,8
7-10 yıl	34	13,6	Önlisans	44	17,6
11-15 yıl	23	9,2	Lisans	142	56,8
16-20 yıl	26	10,4	Yüksek Lisans	30	12,0
21 yıl ve üstü	66	26,4	Doktora	3	1,2

3.2. Korelasyon Analizi Bulguları

Araştırmadaki değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma ve korelasyon değerleri Tablo 3’te gösterilmiştir. Buna göre iletişim biçimleri kabullenici sessizlik ($r=-.135$, $p<.01$) ile savunmacı sessizlik ($-.126$, $p<.05$) olumsuz ve anlamlı olarak ilişkilidir. Diğer taraftan iletişim biçimleri ile prososyal sessizlik arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki vardır ($r=-.144$, $p<.01$). Eğitici iletişimin ise, örgütsel sessizliğe ilişkin tüm değişkenlerle anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Tablo 3. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Ort.	S.S.	1.	2.	3.	4.	5.
1. İletişim biçimleri	3.67	0.77	(.774)				
2. Eğitici İletişim	3.41	0.83	.748**	(.703)			
3. Kabullenici Sessizlik	2.32	0.85	-.135*	-.016	(.801)		
4. Savunmacı Sessizlik	2.09	0.91	-.126*	-.100	.653**	(.879)	
5. Prososyal Sessizlik	4.57	0.57	.144*	.123	-.202**	-.282**	(.869)

** $p<.01$ * $p<.05$

3.3. Hipotez Testlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi bulguları Tablo 4’te gösterilmiştir. Bu analizden önce çoklu bağlantı problemine ilişkin değerler incelenmiştir. $VIF<10$ Tolerance $>.2$ olduğundan çoklu bağlantı problemi bulunmamaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2016, s. 273).

Araştırmanın bulgularına göre, örgütsel iletişime ait iletişim biçimleri ve eğitici iletişim değişkenleri, kabullenici sessizliği %3,4 oranında açıklamaktadır ($F_{2,247}=4.402$, $p<.05$). Hipotez testi sonuçlarına göre; iletişim biçimlerinin, kabullenici sessizliğe olumsuz ve anlamlı etkisi bulunmaktadır ($\beta=-.278$, $p<.05$). Ayrıca eğitici iletişimin, kabullenici sessizliğe olumlu ve anlamlı etkisi bulunmaktadır ($\beta=.192$, $p<.05$). Bu sebeple H_1 ve H_4 hipotezleri kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra iletişim biçimlerinin ve eğitici iletişimin, savunmacı ve prososyal sessizlik üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı görülmektedir ($F_{2,247}=2.007$, $p>.05$, $F_{2,247}=2.667$, $p>.05$). Dolayısıyla H_2 , H_3 , H_5 ve H_6 hipotezleri reddedilmiştir.

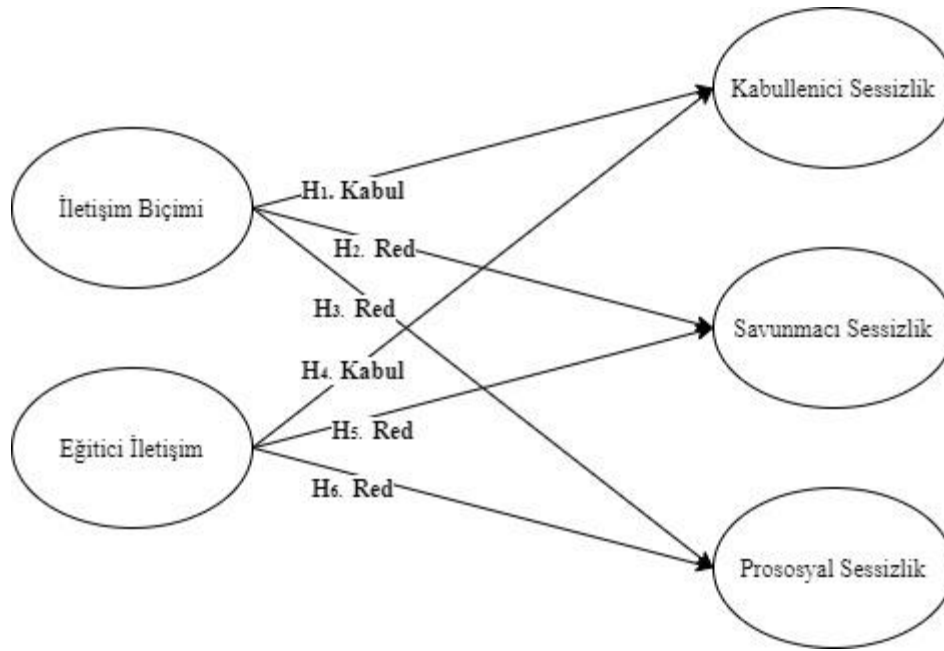
Tablo 4. Çoklu Regresyon Analizi

	Örgütsel İletişim	β	t	R	R ²	R ² Değ.	F
Kabullenici Sessizlik	İletişim biçimleri	-.278	-2.956*	.186	.034	.027	4.402*
	Eğitici İletişim	.192	2.037*				
Savunmacı Sessizlik	İletişim biçimleri	-.117	-1.235	.126	.016	.008	2.007
	Eğitici İletişim	-.012	-.124				
Prososyal Sessizlik	İletişim biçimleri	.118	1.252	.146	.021	.013	2.667
	Eğitici İletişim	.035	.371				

* $p<.05$

Araştırmanın hipotezlerinin kabul/ret durumuna ilişkin sonuç modeli Tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5. Sonuç Modeli

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Örgütlerde başarı elde edebilmek ve bu başarıyı sürdürebilmek için çalışanların belirli bir düzen ve uyum içerisinde çalışmaları gerekmektedir (Çavuşoğlu ve Köse, 2016, s. 122). Bu düzen ve uyum ise çalışanların mutluluğu ve işyerine yabancılaşmada düşüş ile sonuçlanmaktadır (Akın ve Aktar, 2019). Ancak yoğun insan ilişkileri sonucunda bu uyum, düzen ve çalışan mutluluğuna olumsuz etki eden kimi davranışlarla karşılaşabilmektedir (Bektaş ve Kenar, 2018, s. 154). Bu davranışlardan biri de örgütsel sessizliktir (Morrison ve Milliken, 2000). Nitekim örgütsel sessizliğin bireysel ve örgütsel düzeydeki olumsuz sonuçlar doğurduğu ve performans üzerindeki azaltıcı etkisi yapılan literatür taramalarıyla da desteklenmektedir (Alparslan ve Kayalar, 2012, s. 145). Bu performans azaltıcı etki çoğunlukla bireysel özelliklerden kaynaklansa da bireyin çalıştığı örgüt de kişiyi sessizlik davranışına yönltebilmektedir. Haliyle her iki durumda da istenmeyen sonuç ve sorunlar oluşmaktadır (Çavuşoğlu ve Köse, 2016, s. 122). Bu sorunsaldan hareketle bu çalışmada, örgütsel iletişimin örgütsel sessizlik üzerindeki etkisini incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; kamu çalışanlarının iletişim biçimlerinin kabullenici sessizlik üzerinde olumsuz yönde anlamlı etkisinin olduğu bulgulanmıştır. Kamu çalışanlarının örgütlerinde karşılaştığı problemleri çözmede sessiz davranabilirler. Sorunları kabullenerek çözmeye çalışmak bu davranışı gösterme yollarından biridir. Ancak çalışanın benimsediği ya da maruz kaldığı iletişim biçiminin kişiye olumlu yansımaları sessizlik davranışını azaltabilir. Bu sebeple iletişim biçimi arttıkça kabullenici sessizlik düşmektedir. Literatürde örgütsel iletişimin artmasıyla çalışanların geri çekilme davranışlarının düştüğüne ilişkin bulgular mevcuttur (Basyir vd., 2020). Sessizlik davranışının geri çekilme davranışıyla benzer özellikleri düşünülürken bu bulgular çalışmamızı destekleyici nitelik taşımaktadır. Ancak literatürde iletişim biçimleri ile kabullenici sessizlik arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığına dair bulgular da mevcuttur (Kılıç ve Saygılı, 2019; Sarı, 2019). Bu sonuçlar araştırmamızla çelişmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre eğitici iletişimin, kabullenici sessizlik üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç; kamu çalışanlarında eğitici iletişim biçimi arttıkça kabullenici sessizlik düzeylerinin de artacağı şeklinde yorumlanabilmektedir. Öyle ki yapılan benzer çalışmalar bu durumu desteklemektedir. Örneğin, Cihan ve Alkaya (2021) tarafından yapılan bir araştırmada yüksek düzeyde iletişim becerisine sahip çalışanların koruma amaçlı sessizlik düzeyinin de yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uzman (2019) tarafından yapılan bir başka araştırma sonucunda ise iletişim becerileri ile sessizlik düzeyleri arasında yüksek düzeyde ilişki bulgulanmıştır. Bütün bu sonuçlar birlikte ele alındığında değerlendirildiğinde, çalışanların işletme ya da iş hakkındaki fikir ya da kaygılarını açıkça ifade etmesinin bir zorunluluk olduğu ifade edilebilir. Buradaki zorunluluk ifadesinden kasıt, örgütsel sessizlik davranışının performans azaltıcı kimi niteliklerinin yanı sıra örgüt yararına kullanıldığında katkı sağlayıcı bir unsur olmasından kaynaklanmaktadır (Tayfun ve Çatır, 2013, s. 115).

Küresel rekabet piyasasında birçok sektörde işletmelerin yoğun bir rekabet içerisinde olması ve bu rekabet piyasasında küçük ayrıntıların bile önem taşıması sebebiyle örgüt yararına katkı sağlayan her unsurun kritik rol oynadığı ifade edilebilir. Şu hâlde örgütsel sessizliğin örgütsel iletişim ile birlikte alınması, çalışanların neden sessiz kaldıkları veya konuşmayı neden tercih etmedikleri bir diğer sorunsal niteliğindedir (Morrison ve Milliken, 2003, s. 1566). Bu sorunsal doğrultusunda çalışanların iş ile ilgili, endişe kaygı ya da çekincelerini açıkça ifade ettikleri takdirde üstlerinin bu durumu nasıl karşılayacaklarını "olumlu veya olumsuz" öngöremedikleri için gizlediklerini ifade etmek mümkündür. Ancak çalışanların bu durumla nasıl baş ettiklerinin örtük neden, süreç ve sonuçlarını anlamak için derinlemesine görüşmelerle nitel araştırmalar gerçekleştirilmesi hem teorik hem de pratik düzeyde araştırma önerisi niteliğindedir. Ayrıca çalışanlardaki sessizlik ve iletişim algılarının özel sektör çalışanlarında genellenmesi bir diğer araştırma önerisidir. Son olarak, gelecekte yapılacak çalışmalarda verilerin boylamsal olarak toplanması konuya derinlik kazandıracaktır.

Araştırmada kimi kısıtlar bulunmaktadır. Örneğin araştırma evreninin Burdur ilinde görev yapmakta olan beyaz yakalı kamu çalışanlarıyla sınırlı olması araştırma kısıtıdır. Bir diğer kısıt ise araştırmanın ana kütesinin Burdur da görev yapmakta olan 250 kamu çalışanı olmasıdır. Bu sınırlamanın sebebi Türkiye de çalışmakta tüm kamu personeline ulaşabilmenin hem maliyet hem de zaman kaynaklı ulaşım sorunundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu araştırma sonucunda elde edilecek sonuçlar, Burdur ilinde görev yapmakta olan kamu çalışanları ile sınırlıdır.

KAYNAKÇA

- Alpaslan, A. M. ve Kayalar, M. (2012). Örgütsel Sessizlik: Sessizlik Davranışları ve Örgütsel ve Bireysel Etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6), 136-147.
- Aslan, B. N. (2018). Örgütsel İletişimde Sosyal Medyanın Araçsallığı. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 166-184.
- Ada, N. ve Oymak, B., B. (2021). Bir Üniversitenin Örgütsel Hikayelerinin Örgütsel İletişim Kuramları Bağlamında İrdelenmesi. *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, 5(1), 441-451.
- Appleby, R. ve Lettington, A. H. (1991). Passive Millimetre Wave İmaging. *Electronics & Communication Engineering Journal*, 3(1), 13-16.
- Akın, O. ve Aktar, A. (2019). Muhasebe Meslek Mensuplarında Mesleki Yabancılaşmanın İşyeri Mutluluğuna Etkisi: Burdur İli ve Bucak İlçesinde Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-24.

- Bektaş, M. ve Kenar, G. (2018). Örgütsel Çatışmaların Çalışanların İş Yaşamındaki Yalnızlıkları Üzerindeki Etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 154-166.
- Basyir, L., Madhakomala, R., ve Handaru, A. (2020). The effect of transformational leadership, organizational communication and job involvement toward withdrawal behavior. *Management Science Letters*, 10(7), 1623-1632.
- Bowen, F. ve Blackmon, K. (2003). Spirals of Silence: The Dynamic Effects of Diversity on Organizational Voice. *Journal of Management Studies*, 40(6), 1393-1417.
- Can, A. (2016). SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Veri Analizi. Ankara: Pegem Akademi.
- Ceyhan, S. Gönüllü, H. ve Çiçek, H. (2019). Örgütsel Özdeşleşmenin Örgüt Yararına Sessizlik ile İlişkisi. 2019 IV. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (ISASOR) özet metin kitabı içinde (67. ss.). İstanbul.
- Chruden, H. J. ve Sherman, A. W. (1984). *Managing human resources* (7th ed.). South-Western Cincinnati: OH.
- Cihan, C. ve Alkaya, A. (2021). Örgütsel İletişimin Örgütsel Sessizlik Üzerine Etkisi: Kırıkkale Organize Sanayi Bölgesi Alan Çalışması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(1), 64-85.
- Çavuşoğlu, S. ve Köse, S. (2016). Örgüt Kültürünün Örgütsel Sessizlik Davranışına Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 115-147.
- Demirel, Y., Seçkin, Z. ve Özçınar, M. F. (2011). Örgütsel İletişim ile Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 33-47.
- Eroğluer, K. (2011). Örgütsel İletişim ile İş Tatmini Unsurları Arasındaki İlişkiler: Kuramsal Bir İnceleme. *Ege Akademik Bakış*, 11(1), 121-136.
- Fidan, M. ve Küçükali, R. (2014). İlköğretim Kurumlarında Yöneticilerin İletişim Becerileri ve Örgütsel Değerler. *Eğitim Bilimleri Araştırmalı Dergisi*, 4(1), 318-334.
- Greenberg, J. ve Baron, R. A. (2003). Behavior in Organizations: Understanding and Managing the Human Side of Work. *Pearson College Division*.
- Göksel, A. ve Güneş, G. (2017). Kuşaklar Arası Farklılaşma: X ve Y Kuşaklarının Örgütsel Sessizlik Davranışı Bağlamında Analizi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(3), 807-828.
- Gülınar, B. (2007). Örgütlerde İletişim ve İş Doyumu. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hakobyan, A. (2020). Digitalization of Communication and The Spiral Of Silence Theory. *Wisdom*, 14(1), 19-30.
- Henriksen, K. ve Dayton, E. (2006). Organizational Silence and Hidden Threats to Patient Safety. *Health Services Research*, 41(2), 1539-1554.
- Jones, E. P. (2001). Circulation in the Arctic Ocean. *Polar Research*, 20(2), 139-146.
- Kanten, S. ve Kanten, P. (2009). Hat Yöneticilerin İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarındaki Performansı ile İlişkili Etkenler: Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma. *İ.Ü İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 20(63), 119-139.
- Karaman, D. (2018). Demografik Özelliklerin İş Tatmini Üzerindeki Etkisi: Eğitim Sektöründe Bir Uygulama. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 65-78.
- Karcıoğlu, F. ve Çınar, O. (2009). Örgütsel İletişim ve İş Tatmini İlişkisi-Bir Uygulama. *Yönetim*, 20(63), 59-76.
- Karadal, K. ve Hekimoğlu, F. (2020). Örgütsel İletişim Açısından Örgütsel Söylenti ve Dedikodunun Değerlendirilmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2629-2639.
- Kavak, B. ve Vatansver, N. (2007). Hizmet Sektöründe Örgüt İçi İletişim Bileşenleri ve İşgören Verimliliği Üzerindeki Etkileri: Ankara'daki Beş Yıldızlı Otel İş görenlerinin Düşünceleri. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 120-140.
- Kılıçlar, A. ve Harbalıoğlu, M. (2014). Örgütsel Sessizlik ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki: Antalya'daki Beş Yıldızlı Otel İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 328-346.

- Kline, R. B. (2016). Principles and Practice of Structural Equation Modeling (4. Edn.). New York: The Guilford Press.
- Kılıç, T. ve Saygılı, İ. (2019). Örgütsel İletişimin Örgütsel Sessizliğe Etkileri: Havacılık Bakım Merkezlerinde Bir Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 111-125.
- Koçel, T. (2011). İşletme Yöneticiliği. İstanbul: Beta Basım.
- Kreeps, G. L. (1990). Organizational Communication: Theory and Practices (2nd Edn.). London: Northern Illinois University.
- Milliken, F. J., Morrison, E. W. ve Hewlin, P. F. (2003). An Exploratory Study of Employee Silence: Issues That Employees Don't Communicate Upward and Why. *Journal of Management Studies*, 40(6), 1453-1476.
- Morrison, E. W. ve Milliken, F. J. (2000). Organizational Silence: A Barrier to Change and Development in a Pluralistic World. *Academy of Management Review*, 25(4), 706-725.
- Özkan, S. (2016). Taşeron Personel ile Kadrolu Personelin Örgütsel İletişim, Örgüt Kültürü ve İş Tatmini Değişkenleri Açısından İncelenmesi: Giresun Belediyesi Örneği. Avrasya Üniversitesi, İşletme Ana Bilimi Halkla İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Özbey, Ö., Doğan, D. ve Özbey, B. (2020). Sporcu Eğitim Merkezlerinde Görev Yapan Antrenörlerin İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 5(2), 93-104.
- Hatipoğlu, Z. ve Akduman, G. (2019). Psikolojik Sözleşme İhlalinin Örgütsel Sessizlik Üzerindeki Etkisinde Kişilik Özelliklerinin Aracı Rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 2129-2151.
- Hirschman, A. O. (1970). Exit, Voice, and Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States (Vol. 25). Harvard University Press.
- İrge, N. T., Özkan, A. ve Kaynak, Ö. M. (2020). Çalışanların Algılanan Sosyal Zekâlarının Örgütsel İletişime Etkisi. *Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 113-121.
- Pinder, C. C. ve Harlos, K. P. (2001). Employee Silence: Quiescence and Acquiescence as Responses to Perceived Injustice. *In Research in Personnel and Human Resources Management*, 331-369.
- Premeaux, S. F. ve Bedeian, A. G. (2003). Breaking the Silence: The Moderating Effects of Self-Monitoring in Predicting Speaking Up in The Workplace. *Journal of Management Studies*, 40(6), 1537-1562.
- Premeaux, S. F. (2001). Breaking the Silence: Toward an Understanding of Speaking Up in the Workplace. Basılmamış Doktora Tezi, Louisiana State University.
- Rachman, S. (1977). The Conditioning Theory of Fear-Acquisition: A Critical Examination. *Behaviour Research and Therapy*, 15 (5), 375-387. doi: 10.1016/0005-7967(77)90041-9
- Sarı, B. (2019). Örgütsel Sessizliğin İnfomal İletişime Etkisi: Bir Kamu Hastanesi Örneği. Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- Snyder, M. (1974). Self-Monitoring of Expressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(4), 526.
- Şehitoğlu, Y. ve Zehir, C. (2010). Türk Kamu Kuruluşlarında Çalışan Performansının, Çalışan Sessizliği ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Bağlamında İncelenmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 43(4), 87-110.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). Using multivariate statistics. Boston: Pearson.
- Tayfun, A. ve Çatır, O. (2013). Örgütsel Sessizlik ve Çalışanların Performansları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 114-134.
- TEPAV. (2019). <https://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/1477> (Erişim Tarihi: 05.06.2021)
- Tiktaş, G. (2012). Örgüt Kültürü, Örgütsel Özdeşleşme ve Örgütsel Sessizlik İlişkisine Yönelik Bir İnceleme. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Tutar, H. (2009). Örgütsel İletişim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uzman, Z. (2019). İlkokul Yöneticilerinin Algılanan İletişim Becerileri ile Sınıf Öğretmenlerinin Örgütsel Sessizlik Düzeyleri Arasındaki İlişki. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Van Dyne, L., Ang, S. ve Botero, I. C. (2003). Conceptualizing Employee Silence and Employee Voice as Multidimensional Constructs. *Journal of Management Studies*, 40(6), 1359-1392.
- Vural, Z. ve Akıncı, B. (2003), Kurum Kültürü. İzmir: İletişim Yayıncılık A.Ş.

- Williams, J. ve Steven A. E. (1991). Örgütlerde İletişim. (çev: Yılmaz Büyükerşen, Şan Özalp, Hikmet Seçim, Ali Atıf Bir). Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:628, 1991.
- Yıldırım, M. ve Ceyhan, S. (2020). Çalışma Yaşam Kalitesinin İşten Ayrılma Niyetine Etkisinde Örgütsel Sinizmin Aracılık Rolü. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8(4), 1175-1184.
- Zıllıoğlu, M. (1993). İletişim Nedir? İstanbul: Cem Yayınları.

Geliş Tarihi / Received : 28.05.2021/ 05.28.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 07.06.2021/ 06.07.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

TÜRKİYE'DE KAMU HARCAMALARI ALANINDAKİ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

ANALYSIS OF GRADUATE THESES IN PUBLIC EXPENDITURES IN TURKEY

Eda TELLİ^a

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 2010-2020 yılları arasında maliye politikası araçlarından biri olan kamu harcamaları konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenerek, konuyla ilişkin son yıllardaki gelişmeleri ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, verilerin toplanmasında ise doküman inceleme yönteminden yararlanılmıştır. Bu kapsamda YÖK (Yükseköğretim Kurulu) Ulusal Tez Merkezi'nden ulaşılan 2010-2020 yılları arasında yapılmış tezlere yönelik tarama gerçekleştirilmiş ve ilgili veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre, kamu harcamalarıyla ilgili tezlerin en fazla 2019 yılında yazıldığı ve bunların büyük çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca tezlerde çalışılan konu dağılımları incelendiğinde, tezlerin büyük çoğunluğunun ekonomik büyümeyle ilişkili olduğu, en fazla tezin Atatürk Üniversitesi'nde hazırlanmış olduğu ve son olarak incelenen dönemlerde ele alınan tezlerin araştırma yöntemlerinde en fazla ampirik yöntemlerin kullanıldığı ve veri analizlerinde ise ekonomik analiz yöntemlerinin uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kamu Harcamaları, Lisansüstü Tezler, Betimsel Analiz.

ABSTRACT: The purpose of this study is to examine the postgraduate theses made on public expenditures which is one of the fiscal policy tools between the years of 2010 - 2020 in Turkey and reveal the developments in the subject in recent years. Qualitative research method was used in the research, and document analysis method was used for data collection. In this context, a search was carried out for the theses made between the years of 2010-2020, and the relevant data were analyzed using the descriptive analysis method, which was reached from the National Thesis Center of YOK (Council of Higher Education). According to the results of the analysis, it has been revealed that the most theses on public expenditures were written in 2019, and most of them were master's theses. In addition, when the distribution of the subjects studied in the theses was examined, it was concluded that the majority of theses were related to economic growth, that the most theses were prepared in Atatürk University and that the theses discussed in the last period used the most empirical methods and applied economic analysis methods in data analysis.

Keywords: Public Expenditures, Postgraduate Theses Descriptive Analysis.

^a Öğr. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Ağlasun Meslek Yüksekokulu, edatelli@mehmetakif.edu.tr

1. GİRİŞ

Devletlerin toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapmış oldukları hizmetler sonucunda ortaya çıkan kamu harcamalarının, verimlilik ve etkinlik ilkeleri çerçevesinde hareket edilmesiyle birlikte hizmetlerden beklenen faydayı arttıracığı söylenebilir. Bu nedenle kaynakların etkin kullanılması, ekonomik büyümenin ve gelişimin sürdürülebilirliği açısından büyük bir öneme sahiptir.

Alanyazın incelendiğinde, son yıllarda uluslararası düzeyde kamu harcamalarıyla ilgili araştırmaların eğilimini ortaya koyan pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar arasında, kamu harcamalarının eğitimin verimliliği ve performansı üzerindeki etkisini bibliyometrik analiz ile inceleyen bir çalışma (Arias-Ciro, 2020, s. 128), Hindistan’da kamu sağlık harcamalarının belirleyicilerini belirlemek üzerinde yapılan panel veri analizi (Hooda, 2016, s. 257), kamu harcamalarının yapısı ve büyüme ilişkisinin incelendiği bir başka çalışma da yer almaktadır (Commendatore ve Pinto, 2011, s. 187). Diğer yandan Cervantes vd., (2020)’nin küreselleşmenin ve kamu harcamalarının Avrupa’da yaşam beklentisine göre göreceli önemi üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmada, sağlık, çevre, eğitim için yapılan harcamaların yani sosyal korumaya yönelik kamu harcamalarının yaşam beklentisi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kamu harcaması ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen Ahuja ve Pandit (2020)’in çalışmasında, ekonomik büyümenin canlandırılmasında hükümet harcamalarının önemli olduğu ve olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Ulusal düzeyde ise, Türkiye’de sosyo-ekonomik değişkenlerin kamu harcamaları üzerindeki etkilerinin araştırıldığı bir çalışmada, net kamu borç stoku ve insani gelişim endeksindeki artışların kamu harcamalarını arttırdığı, işsizlik oranındaki artışların kamu harcamalarında azalmaya yol açtığı ortaya çıkmıştır (Birinci ve Telatar, 2020, s.202). Ayrıca mali rekabetin kamu harcamaları üzerindeki etkilerini netleştirmeyi amaçlayan Akkaya vd., (2021, s. 167)’nin çalışmasında ise, kurumlar vergisi rekabetinin tüm kamu harcamalarını azaltıcı etkileri olduğu görülmüştür. Alanyazın taraması sonucunda gerek ulusal gerekse de uluslararası çalışmalarla konuya olan güncel eğilimler ortaya konulmuştur. Öte yandan bu çalışmanın önemi, ulusal yazında yayınlanmış tezlerin konuya olan bakış açıları ve getirdikleri önerilerle son yıllarda kamu harcamalarına yönelik değişimleri ve gelişmeleri ortaya koymasındadır. Ayrıca bu çalışmanın, kamu harcamaları konusunda yazılmış tez çalışmalarının derlenerek, ileride bu konuda yapılacak yeni çalışmalar için bir rehber niteliği taşıması açısından da katkı sağlayacağı söylenebilir. Bunun yanı sıra, konunun kuramsal çerçevesi çizildikten sonra ulaşılan sonuçlarla birlikte kamu harcamaları konusunda ileride yapılacak çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmada, veriler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve derinlemesine betimleme yapma amacı doğrultusunda bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öte yandan araştırmada, YÖK (Yükseköğretim Kurulu)’ün tez merkezinden elde edilen tezler doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu bağlamda çalışmada, “kamu harcamaları” konusuyla ilgili yazılmış ve basılmış tezler yılı, türü, araştırma yöntemi, veri analiz yöntemi, çalışma konusu ve çalışma yapılan üniversitelere göre dağılımı gibi çeşitli kategoriler açısından incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, incelenmek istenilen konuyla ilgili genel bir literatür taraması yapılmıştır. İkinci bölümde, araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve analizi açıklanmıştır. Son bölümde ise, doküman incelemesiyle araştırmaya uygun olarak elde edilen tezler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş ve ortaya çıkan bulgular yorumlanmıştır.

2.KAMU HARCAMALARI

Günümüzde hemen hemen her alanda yaşanan değişimler, ülkelerin üretim, sağlık, eğitim ve güvenlik gibi kamu hizmetlerinin tarihsel süreç içerisinde kazandığı önemle birlikte kamu harcamalarının kapsamını da değiştirmiştir. Özellikle hükümetlerin kamu faaliyetlerinin kazandığı boyutla birlikte kamu harcamalarındaki artış bu değişimin bir göstergesi olabilir. Bir ekonominin büyümesinde, yatırımların yapılması ve sürdürülebilir kalkınmada kamu sektörünün önemli bir katalizör durumunda olduğu söylenebilir (Ram, 1986, s. 191). Burada önemli olan nokta, ekonomik büyüme ve kalkınma için devletin rolüdür. Bu bağlamda konunun önemini ortaya koymak adına, öncelikle

kamu harcamalarının kuramsal çerçevesinin çizilmesi ve konunun farklı görüşler açısından değerlendirilmesi gerekir.

Bu görüşlerden ilki, Adolph Wagner'ın ekonomik gelişmenin artışıyla kamunun ekonomik faaliyetlerini arttırdığı ve bunun da kamu harcamalarını arttırdığı düşüncesidir. Bu artışın nedeni olarak, sanayileşmenin gelişimiyle beraber devletin idari ve güvenlik görevlerini daha etkin yerine getirme gerekliliği ve hukuk sisteminin yerleştirilmesinin geçmişe nazaran önemli hale gelmesinden kaynakladığını ve hızlı şehirleşme ve nüfus yoğunluğunun artmasıyla da hem kamu hizmetleri hem de sosyo-ekonomik düzenlemeler için daha fazla kamu harcaması yapılması gerektiğini savunmaktadır (Telek ve Telek, 2016, s. 630). Ayrıca Wagner, şirketler büyüdüğü ve teknolojik yeniliklerden kaynaklı sosyal nitelikteki kamu harcamaları arttığı için ekonomik büyümeyi dışsal, kamu harcamalarını ise içsel bir faktör olarak değerlendirmektedir (Atgür, 2020, s. 899). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde etkisini ortaya koyan pek çok çalışma da bu görüşü destekler niteliktedir. Türkiye'ye ait 1971-2000 yılları arasındaki verilerden hareketle kamu harcamalarının dağılımının ekonomik büyümeye etkisini eş bütünleşme analizi ile ortaya koyan çalışmanın sonucunda, sosyal güvenlik harcamalarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Altınöz ve Altuntaş, 2021, s.106). Aynı şekilde Arısoy (2005)'un çalışmasında 1950-2003 dönemine ait verilerle yaptığı eş bütünleşme testi sonucunda, uzun dönemde ekonomik büyümeden cari, yatırım, transfer ve transfer dışı harcamalara yönelik tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Diğer yandan, Keynesyen görüşü kabul eden iktisatçılara göre kamu harcamaları, kısa dönemde ekonomik büyümeyi etkilemesinin yanı sıra, ani dalgalanmaları engellemek amacıyla bir maliye politika aracı olarak kullanılabilir dışsal bir değişken olarak kabul edilmektedir (Sancar, 2012, s. 3). Keynesyen teoride, hükümetler tarafından ekonomik durgunluk sonrasında ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla kamu harcamalarının maliye politikası aracı olarak kullanılabilirliği (Antonis vd., 2013, s. 457) ve dolayısıyla nedensellik ilişkisinin kamu harcamalarından milli gelire doğru olması gerektiği görüşü vurgulanmaktadır (Owolabi-Merces, 2015, s. 142). Bu yaklaşımlarla birlikte kamu harcamaları, ortak yaşamdan kaynaklanan ihtiyaçların karşılanması için devlet tarafından yapılan harcamalar olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle kamu kesiminin milli gelirden aldığı pay olarak da ifade edilebilir (Ertekin ve Bulut, 2021, s. 188). Kamu harcamalarının ekonomi içerisindeki etkisini ortaya koyarken maliye politikasının önemli araçlarından bir diğeri olan kamu gelirlerini de açıklamak gereklidir. Bunun nedeni, kamu gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki ilişkinin net bir biçimde ortaya konulabilmesi için kamu gelirlerinin harcamalar üzerindeki etkisini değerlendirme gerekliliğidir. Bu bağlamda, literatürde bu ilişkiyi ortaya koyan bazı yaklaşımları açıklamak gereklidir. Bu yaklaşımlardan ilki, Friedman (1978)'in kamu gelirlerindeki değişikliklerin, kamu harcamaları üzerinde de değişikliğe neden olduğunu ileri süren vergi-harcama teorisidir. Vergi-harcama teorisine göre, vergilerin arttırılmasının daha fazla harcamaya neden olduğu dolayısıyla kamu gelirlerinden kamu harcamalarına doğru tek yönlü bir nedenselliğin olduğu belirtilmektedir (Ravinthirakumaran, 2011, s. 3).

Harcama-vergi teorisine göre, kamu harcamalarında meydana gelen değişikliklerin kamu gelirlerinde de değişikliğe sebep olacağı ve tek yönlü bir nedenselliğin söz konusu olduğu ileri sürülmektedir (Çetin ve Karadeniz, 2019, s. 47). Üçüncü teori, mali uyum teorisidir. Bu teori, kamu gelirleri ve harcama kararlarının aynı zamanda alındığını ve bu nedenle bu iki değişken arasında çift yönlü nedensellik ilişkisinin olduğunu ileri sürmektedir (Al-Khulaifi, 2012, s. 142).

Kamu gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan dördüncü teori ise, kuramsal farklılık teorisidir. Bu teori ise, kamu harcamaları ile gelire ilişkin kararların birbirinden bağımsız olarak gerçekleştiği (Dökmen, 2012, s.116) dolayısıyla bu iki değişken arasında nedensellik ilişkisinin olmadığı görüşünü ileri sürmektedir. Bu bağlamda, maliye politikası araçlarının devletin ekonomik büyüme, kalkınma ve istihdam gibi hedeflerine ulaşması konusunda etkinlik ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda kullanılmasının büyük önem taşıdığı söylenebilir.

Kamu harcamaları genel olarak ekonomik, fonksiyonel ve idari olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır. Ekonomik sınıflandırma kapsamında, cari, yatırım ve transfer harcamaları yer almaktayken, sağlık, eğitim, altyapı, savunma ve adalet harcamaları ise fonksiyonel ve idari sınıflandırmaya girmektedir (Turan ve Gül, 2014, s. 27). Fonksiyonel sınıflandırma, çeşitli kamu harcamalarının yıllar itibarıyla takip edilebilmesi, değerlendirilebilmesi ve uluslararası anlamda

karşılaştırma yapılabilmesine olanak sağlaması nedeniyle devlet faaliyetlerinin amacını ortaya koyacak biçimde yapılan harcamaları içermektedir (Arıman ve Tunçer, 2021, s. 296). Diğer yandan Pigou’nun öncülüğünde yapılan ekonomik sınıflandırma, kamu harcamalarının ekonomik etkileri dikkate alınarak yapılmaktayken, harcamayı yapan kuruma göre yapılan kurumsal sınıflandırma ise, idari sınıflandırma olarak literatürde yer almaktadır (Yaraşır Tülümce ve Yayla, 2017, s. 166). Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalardan birinde, cari harcamalardaki artışın ekonomik büyüme üzerinde olumlu ve önemli bir etkiye sahip olduğu, sermaye harcamaları ile kişi başına büyüme arasındaki ilişkinin negatif olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Miftari vd., 2021, s. 63).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, araştırmanın yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi kullanılırken elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla yorumlanmıştır. Veri toplama aracı ise, doküman inceleme tekniğidir. Doküman inceleme tekniği, Yıldırım ve Şimşek (2011)’e göre, araştırılması istenilen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin biraraya getirilip analiz edilmesini ifade etmektedir. Özenç ve Özenç (2013, s.18)’e göre ise, araştırmaya konu olan mevcut belge veya kayıtların veri toplama kaynağı olarak kullanılmasını ifade eden bir teknik olarak açıklanmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2010-2020 yılları arasında maliye politikası araçlarından biri olan kamu harcamaları konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenerek konuya ilişkin son yıllardaki gelişmeleri ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara ilişkin cevap aranmıştır:

- Tezlerin yayınlandıkları yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin veri analiz yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin çalışma konusuna göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin üniversitelere göre dağılımları nasıldır?

3.3. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini, 2010-2020 yılları arasında kamu harcamaları konusunda yapılmış lisansüstü tezler oluşturmaktadır. 2010-2020 yılları arasında erişime açık ve dili Türkçe olan tezler ise örneklemi oluşturmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nde “kamu harcamaları” kavramıyla ilgili yapılan tez aramasında araştırmanın amacı doğrultusunda toplamda 82 lisansüstü tez çalışması araştırma kapsamına alınmıştır (<https://tez.yok.gov.tr>). İncelenen tezler Ek.1’de verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde 2010-2020 yıllarında yayınlanan lisansüstü tezlerden elde edilmiştir. Verilerin toplanması aşamasında ilk olarak, tarama terimi olarak “kamu harcamaları” terimi kullanılarak tüm alanlarda arama yapılmış ve doğrudan ulaşılan tezler kullanılmıştır. Tezlerin taranmasında, arama terimi olarak “kamu harcamaları” yazıldığında ilgili yılları kapsayan doğrudan 88 teze ulaşılmıştır. Ancak araştırmanın sınırları çerçevesinde, tez yazım dili İngilizce olan altı tez dâhil edilmemiştir. Böylelikle kamu harcamalarıyla ilgili toplamda 82 tez uygulamaya alınmıştır.

İkinci olarak, tezlerin yılı, türü, araştırma yöntemi, veri analiz yöntemi, çalışma konusu ve çalışma yapılan üniversiteler ölçütleri kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışmada erişime açık ve izinli tezler rastgele seçime göre indirilmiş ve temalara göre düzenlenmiştir. Ayrıca veriler, 5.5.2021 tarihinden itibaren YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden ulaşılabilen tezlerden elde edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler, betimsel analiz yönetimi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, farklı veri toplama teknikleriyle elde edilmiş verileri önceden belirlenmiş temalara göre özetleyip elde edilen

bulguların yorumlanmasını ifade etmektedir (Özdemir, 2010, s.336). Burada önemli olan, betimsel analiz yapılırken dört aşamanın takip edilmesi gerekliliğidir (Altunışık vd., 2010). İlk aşama, araştırmanın çerçevesinin belirlenmesidir. Bu aşamada, araştırmanın kavramsal yapısının oluşturulması gerekir. İkinci aşamada, oluşturulan tematik çerçeveye göre verilerin düzenlenmesidir. Verileri düzenledikten sonraki aşamada, elde edilen bulguların tanımlanması ve son olarak yorumlanması gerekmektedir. Türkiye’de kadın liderlik (Kütükcü, 2017), özel öğrenme güçlüğü (Güngörmüş Özkardeş, 2013), sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi (Güleç ve Hüdavendigâr, 2020) ve matematiksel model ve modelleme (Albayrak ve Çiltaş, 2017) gibi birçok farklı konu ve alanlarda betimsel analiz çalışmalarının gerçekleştirildiği söylenebilir.

Bu çalışmada, ilk olarak verilerin hangi temalar altında toplanacağı yani araştırmanın çerçevesi oluşturulmuştur. İkincisi, daha önce belirlenmiş olan temalara göre veriler düzenlenmiş ve araştırma kapsamına alınmıştır. Sonrasında düzenlenen verilerden elde edilen bulgular tanımlanmış ve son olarak elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen veriler, frekans ve yüzde tekniğiyle analiz edilerek çözümlenmiş ve ulaşılan sayısal veriler tablolar halinde gösterilmiştir. Tablo 1 de, çalışmaya dâhil edilen tezlerin yıllara göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışmaya Dâhil Edilen Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tez Yılı	Frekans	Yüzde
2010	6	7,3
2011	4	4,9
2012	8	9,8
2013	8	9,8
2014	2	2,4
2015	4	4,9
2016	7	8,5
2017	6	7,3
2018	9	11,0
2019	20	24,4
2020	8	9,8
Toplam	82	100,0

Tablo 1’e göre, tezlerin yıllara göre dağılımında kamu harcamalarıyla ilgili tezlerin en fazla %24,4 oranıyla 2019 yılında yazılmış olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Tezlerin Türlerine Göre Dağılımları

Tez Türü	Frekans	Yüzde
Yüksek Lisans	61	0,74
Doktora	21	0,26
Toplam	82	100,0

Tablo 2, çalışmaya dâhil edilen tezlerin türlerine göre dağılımlarını ortaya koymaktadır. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında kayıtlı kamu harcamaları alanında hazırlanmış en fazla %74’nün yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Tezlerin Çalışma Konusuna Göre Dağılımları

Eda TELLİ

Çalışma Konusu	Frekans	Yüzde
Ekonomik Büyüme/gelişme/kalkınma	35	0,43
Kamu Gelirleri	6	0,08
İşsizlik /Enflasyon İşsizlik ve Enflasyon	3	0,04
Etkinlik /Verimlilik	2	0,03
Tarihsel Süreçteki Seyir	4	0,05
Kamu Harcamalarının Yansıması	1	0,01
İnovasyon ve Ar-ge Politikaları	1	0,01
İç Göç Etkisi	1	0,01
Kamu Harcamalarının Rolü/Etkisi	11	0,14
Yolsuzluk /Yetki, Sorumluluk ve Denetim	5	0,06
Kamu İhale Kanunu/Kamu ihale sistemi	4	0,05
Mali Yerelleşme	1	0,01
Gelir Dağılımı	1	0,01
Dış Borçlanma	1	0,01
Dışlama Etkisi	1	0,01
İnsani Gelişme	1	0,01
Doğrudan Yabancı Yatırım	1	0,01
Politik Aktörler	1	0,01
Nüfus Dağılımı	1	0,01
Küreselleşme	1	0,01
Toplam	82	100,0

Tablo 3, kamu harcamalarıyla ilişkisi incelenen tezlerin konusuna göre dağılımını göstermektedir. Tabloya göre, en çok çalışmanın yapıldığı konu alanının %43 (35 tez) oranıyla ekonomik büyüme konusu üzerinde olduğu ve bu oranı %14 (11 tez) ile kamu harcamalarının rolü konusunda yazılan tezlerin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 4. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Frekans	Yüzde	Üniversite	Frekans	Yüzde
Hitit Üni.	1	0,01	Adıyaman Üni.	1	0,01
İstanbul Üni.	5	0,06	Namık Kemal Üni.	1	0,01
Karabük Üni.	1	0,01	Dokuz Eylül Üni.	3	0,04
Afyon Kocatepe Üni.	2	0,03	Adnan Menderes Üni.	2	0,03
Gazi Üniv.	2	0,03	Eskişehir Osmangazi Üni.	1	0,01
Manisa Celal Bayar Üniv.	5	0,06	Harran Üni.	1	0,01
Nuh Naci Yazgan Üni.	2	0,03	Pamukkale Üni.	1	0,01
Zonguldak Bülent Ecevit Üni.	2	0,03	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni.	1	0,01
Atatürk Üni.	7	0,09	Gaziantep Üni.	2	0,03
Ordu Üni.	1	0,01	Bahçeşehir Üni.	1	0,01

Karamanoğlu Mehmetbey Üni.	3	0,04	Uludağ Üni.	1	0,01
Hatay Mustafa Kemal Üni.	1	0,01	Okan Üni.	1	0,01
Çukurova Üni.	2	0,03	Beykent Üni.	1	0,01
Marmara Üni.	4	0,05	Balıkesir Üni.	1	0,01
Karadeniz Teknik Üni.	4	0,05	Gaziosmanpaşa Üni.	1	0,01
Bandırma Onyedli Eylül Üni.	1	0,01	Erciyes Üni.	1	0,01
Hacettepe Üni.	4	0,05	Süleyman Demirel Üni.	2	0,03
Batman Üni.	1	0,01	Bitlis Eren Üni.	1	0,01
Ankara Üni.	2	0,03	Dumlupınar Üni.	2	0,03
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üni.	1	0,01	Kırıkkale Üni.	1	0,01
Selçuk Üni.	3	0,04	Aksaray Üni.	1	0,01
Erzurum Teknik Üni.	1	0,01	Toplam	82	100,0

Tablo 4, araştırmaya dâhil edilen lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımını göstermektedir. Tabloya göre, kamu harcamalarıyla ilgili olarak hazırlanan tezlerin 43 farklı üniversitede yapıldığı söylenebilir. Konuyla ilgili en fazla tezin %9 (7 tez) ile Atatürk Üniversitesi'nde, sırasıyla %6 (5 tez) ile İstanbul ve Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde hazırlanmış olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Frekans	Yüzde
Ampirik	60	0,73
Teorik	22	0,27
Toplam	82	100,0

Çalışma kapsamına alınan lisansüstü tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, araştırmalarda en fazla %73 (60 tez) ile ampirik yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Tezlerin 22'sinde ampirik olmayan yöntemlerin kullanıldığı söylenebilir.

Tablo 6. Tezlerin Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımları

Veri Analiz Yöntemi	Frekans	Yüzde
Ekonometrik Analiz	53	0,65
İstatistiksel Analiz	7	0,09
Doküman inceleme	15	0,18
Karşılaştırma ve Yorumlama	6	0,07
Durum (Vaka) Çalışması	1	0,01
Toplam	82	100,0

Tablo 6 ise, çalışmaya dâhil edilen lisansüstü tezlerin veri analiz yöntemlerine göre dağılımını göstermektedir. Tabloya göre, tezlerde en çok tercih edilen yöntemin %65 (53 tez) ile ekonometrik analiz yöntemlerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan doküman inceleme yönteminin %18 (15 tez) ile ekonometrik analiz yönteminden sonra en fazla kullanılan yöntem olduğu görülmektedir. Ayrıca

yalnızca 1 tezde vaka çalışması yönteminin kullanıldığı bulgularına ulaşılmıştır. Dolayısıyla ulaşılan bu sonuç, tezlerin araştırma yöntemlerinde en fazla ampirik yöntemin kullanıldığını göstermektedir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, 2010-2020 yılları arasında kamu harcamaları alanında yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının, YÖK (Yükseköğretim Kurulu) veri tabanında taranarak ulaşılabilen 82 tez üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 82 tez çalışması belirli kategoriler çerçevesinde incelenerek, ulaşılan sonuçlar analize tabi tutulmuş ve bulgular yorumlanmıştır.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında maliye politikası araçlarından biri olan kamu harcamaları konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenerek konuya ilişkin son yıllardaki gelişmeleri ortaya koymaktır. Ayrıca bu çalışma, kamu harcamaları konusunda tez çalışmalarının derlenmesi ve kamu harcamalarının hangi yönüne dikkat çekildiğinin incelenmesi ve böylelikle hem var olan durumun ortaya koyulması hem de ileride yapılacak çalışmalara rehber niteliği taşıması amacını taşımaktadır.

Çalışmanın sonuçlarına göre, kamu harcamalarıyla ilgili tezlerin en fazla 2019 yılında yazıldığı ve bunların büyük çoğunluğunun %74 oranıyla yüksek lisans tezi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca tezlerde çalışılan konu dağılımları incelendiğinde ise, tezlerin büyük çoğunluğunun (%43’nün) ekonomik büyümeyle ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ulaşılan sonuç, kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri açısından değerlendirildiğinde literatürle de desteklendiği söylenebilir. Diğer yandan kamu harcamalarıyla ilgili tezin en fazla (%9’nun) Atatürk Üniversitesi’nde ve sırasıyla (%6’sının) İstanbul ve Manisa Celal Bayar Üniversitesi’nde hazırlanmış olduğu bulgusu elde edilmiştir. Son olarak, incelenen dönemlerde ele alınan tezlerin araştırma yöntemlerinde en fazla (%73) ampirik yöntemleri kullandıkları ve ekonomik analiz yöntemlerini (%65) uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, beklenen bir durum olarak yorumlanabilir.

Devletin sosyal, ekonomik, hukuki ve mali faaliyetlerini yerine getirebilmeleri için yaptıkları kamu harcamaları, geçmişten günümüze kadar kamu maliyesi içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı kamu harcamalarının, ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde etkin bir rolü olduğu söylenebilir. Bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre, tezlerin özellikle kamu harcamalarının bu yönüne çok daha fazla dikkat çektikleri görülmektedir.

Öte yandan çalışmanın sonuçları ışığında sunulabilecek öneriler ise,

- 2019 yılının sonlarında ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınının etkileri incelenerek gerek Türkiye’de gerekse de dünyada özellikle sağlık alanına yapılan harcamalar dikkate alınarak, ileride yapılacak tezlere çalışma konusu oluşturulabilir ve sonuçları yorumlanabilir. Ayrıca yurtdışında yazılmış tezlerde incelenerek konunun kapsamı genişletilebilir.
- Bu çalışma, güncel bir yaklaşım sunması adına 2010-2020 dönemi arasında yazılmış tezleri ele almıştır. Bu nedenle tarih aralığında daha geriye gidilerek ya da farklı kategoriler analiz edilerek çalışmanın farklı bir alanı oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Ahuja, D. - Pandit, D. (2020). Public Expenditure and Economic Growth: Evidence from the Developing Countries, *FIIB Business Review*, 9(3), ss.228-236.
- Akkaya, Ş. - Tatoğlu, F.Y. - Bakkal, U. (2021). Fiscal Competition and Public Expenditure Composition in the Era of Globalization: Panel Data Analysis, *Theoretical and Applied Economics*, 28(1), ss.167-182.
- Albayrak, E. - Çiltaş, A. (2017). Türkiye’de Matematik Eğitimi Alanında Yayınlanan Matematiksel Model Ve Modelleme Araştırmalarının Betimsel İçerik Analizi, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), ss.258-283.

- Al-Khulaifi, A.S. (2012). The Relationship between Government Revenue and Expenditure in Qatar: A Cointegration and Causality Investigation, *International Journal of Economics and Finance*, 4(9), ss.142-148.
- Altınöz, B. - Altuntaş, M. (2021). Türlerine Göre Transfer Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye İçin Bir Uygulama, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 22 (1), ss.103-117.
- Altunışık, R.- Coşkun, R. - Yıldırım, E. - Bayraktaroğlu, S. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. (6.bs.), Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Antonis, A. - Constantinos, K. - Persefoni, T. (2013). Wagner's Law Versus Keynesian Hypothesis: Evidence from pre-WWII Greece, *Panoeconomicus*, 60(4), ss.457-472. <https://doi.org/10.2298/PAN1304457A> .
- Arıman, Y. - Tunçer, M. (2021). Türkiye'de Mükelleflerin Kamu Harcamalarına ve Bu Harcamalar İçin Vergi Ödenmesine Yönelik Tercihleri, *Sosyoekonomi*, 29(48), ss.293-322.
- Arısoy, İ. (2005). Türkiye'de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1950-2003), *Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni*, No. 2005/15, ss.1-17, <http://www.tek.org.tr> (Erişim Tarihi: 08.05.2021).
- Arias-Ciro, J. (2020). Bibliometric Study of the Efficiency of Public Expenditure on Education. *Revista CEA*, 6(11), ss.127-144.
- Atgür, M. (2020). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Wagner Yasası'nın ve Keynesyen Hipotez'in Türkiye'de Geçerliliği Üzerine Bir İnceleme, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), ss.895-915.
- Birinci, N. - Telatar, O.M. (2020). The Effect of Socio-Economic Variables on Public Sector Performance: An Empirical Analysis on Public Expenditure in Turkey, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 42(2), ss.202-222.
- Cervantes, P.A.M. - Rueda Lopez, N. - Cruz Rambaud, S. (2020). The Relative Importance of Globalization and Public Expenditure on Life Expectancy in Europe: An Approach Based on MARS Methodology, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(22):8614, ss.1-20.
- Commendatore, P. - Pinto, A. (2011). Public Expenditure Composition and Growth: A Neo-Kaleckian Analysis, *Papers in Political Economy*, 6, ss.187-222.
- Çetin, M. - Karadeniz, F. (2019). Kamu Gelirleri ve Kamu Harcamaları Arasındaki İlişki: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Zaman Serisi Analizi, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 05 (02), ss.46-56.
- Çetinkaya Bozkurt, Ö. - Çetin, A. (2016), Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi'nin Bibliyometrik Analizi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 11(2), ss.229-263.
- Dökmen, G. (2012). Kamu Harcamaları ve Kamu Gelirleri Arasındaki İlişki: Panel Nedensellik Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(2), ss.115-143.
- Ertekin, Ş. - Bulut, Ş. (2021). The Relation of Public Expenditures with Economic Growth in OECD Countries, *Yönetim ve Ekonomi*, 28(1), ss.187-203.
- Güleç, S. - Hüdavendigâr, M.N. (2020). Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Okuryazarlık Becerisi Başlığında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi, *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), ss.24 – 36.
- Güngörmüş Özkardeş, O. (2013). Türkiye'de Özel Öğrenme Güçlüğüne İlişkin Yapılan Araştırmaların Betimsel Analizi, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 30(2), ss.123 – 153.
- Hooda, S.K.(2016). Determinants of Public Expenditure on Health in India: A Panel Data Analysis at Sub-National Level, *Journal Of Quantitative Economics*, 14, ss.257–282.
- Kütükcü, A. (2017). Türkiye'de Kadın Liderlik Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 15, ss.26-47.
- Miftari, F. - Kida, N. - Shala, N. (2021). The effect of public expenditures on economic growth of Kosovo: An econometric analysis. *Economics, Management and Sustainability*, 6(1), ss.61-69.
- Owolabi-Merus, O. (2015). Re-examining the Wagner's Law Versus Keynesian Hypothesis: Evidence from Nigeria, *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 57, ss.142-146. <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/ILSHS.57.142> .

- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,11(1), ss.323-343.
- Özenç, M. - Özenç, E. G. (2013). Türkiye’de Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Yapılan Lisansüstü Eğitim Tezlerinin Çok Boyutlu Olarak İncelenmesi, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 17(1), ss.13-28.
- Ram, R. (1986). Government Size and Economic Growth: A New Framework and some Evidence From Cross-Section and Time-Series Data, The American Economic Review, 76(1), ss.191-203.
- Ravinthirakumaran, K. (2011). The Relationship between Government Revenue and Expenditure in Sri Lanka, International Conference on Business and Information, Conference Paper, ss.1-16.
- Sancar, C. (2012). Kamu Harcamaları Ekonomik Büyüme İlişkisine Wagner Yasası ve Keynesyen Görüş Çerçevesinde Teorik Bir Yaklaşım: Türkiye Örneği (2000- 2011), İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi İdari Bilimler, 1(2), ss.1-19.
- Sanchez, E. B.- Leyva, B. S. - Ricardo, P. (2020). Bibliometric Study of Tourism Destination Image in Science Direct, Revista Interamericana de Ambiente y Turismo, 16(1), ss.97-105.
- Telek, C. - Telek, A. (2016). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Wagner ve Keynes Hipotezi Çerçevesinde İncelenmesi, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı, ss.628-642.
- Turan, Z. – Gül, H. (2014). 2002 -2012 Yılları Arasında Kamu ve Özel Sektör Harcamalarının Ülke Ekonomisine Etkileri, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), ss.26-40.
- Yaraşır Tülümce, S. - Yayla, N. (2017). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Bileşenleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Wagner ya da Keynes?, Social Sciences (NWSAENS), 3C0164, 12(4), ss.163-184.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2011). Nitel araştırma yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ekler

Ek.1.

- Akalın, U.S. (2017). Kamu harcamaları ve ekonomik krizler: Peacock ve Wiseman sıçrama tezi çerçevesinde Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Akkaya, H. (2016). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke karşılaştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Akhoroz, A. (2012). 2000-2010 yıllarında Türkiye'deki kanser hastalığının kamu harcamalarındaki yeri ve çeşitli ülkelerle karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altun, T. (2014). Türkiye'de politik aktör ve kurumların kamu harcamalarına etkisi (1950-2010), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arıman, Y. (2019). Kamu harcamalarının vergi uyumuna etkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Ariöz, H.H. (2019). Türkiye'de mali yerelleşme ve kamu harcamaları kompozisyonu ilişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, Ş.N.(2019). Kamu harcamaları ve kamu gelirleri arasındaki simetrik ve asimetrik ilişkinin incelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Aslıkara, F. (2019). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Atalay Şimşek, S. (2019). Kamu harcamaları ekonomik büyüme ilişkisi: Seçilmiş üst orta gelir grubu ülkeleri üzerine panel nedensellik analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.
- Aybarç Bursalıoğlu, S. (2012). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde yükseköğretim kamu harcamalarının karşılaştırmalı etkinlik analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

- Aydın, D. (2019). Yolsuzluk ve kamu harcamaları arasındaki ilişki: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Avcı, M.A. (2012). Sayıştay'ın kamu harcamalarına ilişkin performans denetiminin temelleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Aysu, A. (2013). Küreselleşmenin kamu harcamaları üzerindeki etkisi: OECD üyesi ülkelere ilişkin ekonometrik bir analiz, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Barış, Ö. (2012). Kamu harcamaları ve kamu gelirleri arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği (1980-2005), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Başkurt, B. (2020). Türkiye'de kamu harcamaları, kadın işsizliği ve enflasyon ilişkisi (2000-2019), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Bayram, S. (2019). Türkiye'deki kamu harcamalarının seçilmiş makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilici, Ü. (2018). Cumhuriyet Dönemi'nde Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yapılan kamu harcamaları ve yatırımlar (1923-1950), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.
- Boztepe, E. (2012). Türk Kamu Mali Yönetiminde kamu harcamalarının yüksek denetimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Canıkalp, E. (2015). Yönetişim kalitesi, kamu harcamalarının kompozisyonu ve iktisadi büyüme: Türkiye üzerine ampirik bir analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Caymaz, N. (2016). Türkiye'de kamu harcamalarının ekonomik sınıflandırmaya göre incelenmesi: 1995–2015, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çakır, Ö. (2019). Kamu harcamalarının işsizlik üzerine etkileri: 2000 sonrası Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Çelik, A.A. (2010). Ekonomik büyüme ile kamu harcamalarının nedensellik analizi: Suudi Arabistan, B. A. Emirlikleri ve Kuveyt uygulaması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaya, S. (2015). Kamu harcamalarının bölgesel kalkınmaya olan etkileri: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çetinkaya, G. (2020). Dördüncü sanayi devriminin kamu harcamaları üzerine etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiçek, M. (2018). Türkiye'de merkezi yönetim faiz dışı kamu harcamaları, ekonomik büyüme ve işsizlik ilişkisi: 2006-2017 dönemi analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Çütcü, İ. (2010). E-Devlet ve kamu harcamaları tasarruf etkisi: VEDOP-MERNİS-TAKBİS uygulamaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Demir, F. (2011). Kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik: Karaman Belediyesi hizmetleri üzerine bir uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Demiryürek Ürper, T. (2018). Kamu harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Diler, H.G. (2011). Kamu harcamaları - ekonomik büyüme: Türkiye ekonomisi üzerine bir uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Ebren, M. (2019). Türkiye'de kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: 1990-2017 dönemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

- Eker Celepcioğlu, M. (2011). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Ekşi, H. (2013). Kamu harcamaları kapsamında kamu ihale sisteminin yolsuzluk suçları açısından değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Elik, T. (2020). Ulusal inovasyon ve Ar-Ge politikaları çerçevesinde kamu harcamaları: Türkiye-OECD ülkeleri karşılaştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Erdil Şahin, B. (2012). Kamu harcamaları içinde ilaç harcamalarının yeri ve ekonomik büyümeye etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ergen, E. (2016). Kamu harcamaları çarpanı üzerine bir inceleme: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Esmeray, P. (2019). Dünyada ve Türkiye’de engelli bireylerin toplumla uyumlaştırılması ve entegre edilmesinde kamu harcamalarının etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Feyzullah, M. (2013). Kamu harcamaları ve vergi gelirleri arasındaki ilişki: 1980 sonrası Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Fikir, H. (2010). Türkiye’de kamu harcamaları ve iktisadi büyüme üzerine etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güvel, A. (2018). Kamu harcamalarının büyüme üzerindeki etkisinin ampirik analizi: 1980-2017 Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kalabak, A.Y. (2017). Yeni kurumsal iktisat çerçevesinde kamu harcamaları-büyüme ilişkisi: Farklı gelişmişlik düzeylerine sahip ülkeler üzerine ampirik bir analiz, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kanca, O. C. (2014). Kamu harcamalarının iktisadi etkileri ve Türkiye örneği (1980-2011), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Karadeniz, F. (2018). Kamu gelirleri ve kamu harcamaları arasındaki ilişki üzerine ekonometrik bir analiz: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Kardaş, A. (2012). Cumhuriyet Dönemi’nde Van Gölü havzası’nda (Van-Bitlis-Muş) yapılan kamu harcamaları ve yatırımlar (1923-1950), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.
- Kayalı, H. (2017). Türkiye’de kamu harcamaları ve kamu gelirlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: 2002 öncesi ve sonrası için karşılaştırmalı bir analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kaymaz, M. (2020). Kamu gelirleri ile kamu harcamaları arasındaki iktisadi ilişki: 1980 sonrası Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kenanoğlu, M. (2016). Refah devleti bağlamında kamu harcamalarının değerlendirilmesi: 1990 sonrası Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Kılıç, J. (2017). Kamu harcamalarının özel sektör yatırım harcamalarını dışlama etkisi: 1980 sonrası Türkiye ekonomisi analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Kiraz, H. (2016). Ekonomik büyüme sürecinde kamu harcamalarının rolü: Seçilmiş OECD ülkeleri üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kocaoğlu, D. (2019). Orta gelirli ülkelerde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Bir panel veri seti analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Köken, B. (2020). Kamu harcamaları ekonomik büyüme ve çevre kirliliği ilişkisinin analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Künü, S. (2013). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkileri: Türkiye üzerine bir uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Müftüoğlu, Z. (2019). Kamu harcamalarında yetki, sorumluluk ve denetim, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nak, H. (2020). Türkiye'de kamu harcamalarında etkinlik üzerine bir inceleme: Tıbbi görüntüleme cihazlarının dağılımı örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Özbay, E. (2019). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bandırma.
- Özcan, S. (2018). Türkiye'de kamu personeli sayısındaki artışın kamu harcamaları üzerindeki etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, E. (2010). Kamu harcamalarının etkinliği açısından devlet ihale sisteminin analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Özhan, D.B. (2012). 5018 Sayılı Kanun açısından kamu harcamalarında denetimin işleyişi ve değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, İ. (2010). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Türkiye örneği (1980-2008), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztaşkın, H.S. (2019). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Rasoly, R. (2019). Afganistan'da kamu harcamalarının kalkınma açısından genel bir değerlendirmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sagımbek Uulu, M. (2016). Gelişmekte olan ülkelerde kamu harcamalarının doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerine etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağır, Y. (2020). Türkiye'de kamu harcamalarının yansımaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seçme, Z.O. (2010). Kamu harcamaları politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Sunal, O. (2015). Kamu harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisinin analizi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sümer, E. (2019). İktisadi büyüme ve kamu harcamaları ilişkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Şen, H.İ. (2019). Kamu idarecileri ve akademisyenlerin bakış açısıyla Türkiye'nin orta gelir tuzağından çıkamamasında verimsiz kamu harcamalarının rolü: Analitik hiyerarşi prosesi yöntemiyle analiz, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Şen, S. (2019). 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun kamu harcamalarına etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şenbil, S. (2011). Türk kamu ihale sistemindeki gelişmelerin kamu harcamaları boyutunda analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Tak, S. (2020). Kamu harcamalarının fonksiyonel sınıflandırılmasından hareketle Türkiye'de kamu harcamaları ekonomik büyüme ilişkisinin Keynesyen görüş ve Wagner Kanunu perspektifinden açıklanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Taniş, A. (2013). Yerel yönetimlerde kamu harcamalarının yerel nüfusa dağılımı üzerine bir inceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Tarhan Bölükbaş, M. (2017). Türkiye’de kamu harcamaları ve dış borçlanma ilişkisi: Ekonometrik bir analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Telek, C. (2013). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye ekonomisi analizi (1998-2012), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Tosuner, F. (2019). Kamu harcamalarının ve vergilerin iç göç üzerindeki etkileri: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Tuğlu, D. (2018). Finansal kriz dönemlerinde kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: 1998-2018 Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Tuncer, G. (2013). Kamu harcamaları ve sosyo-ekonomik gelişmişlik ilişkisinin mekânsal analizi: Türkiye uygulaması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Ünalın, E. (2016). Kamu harcamaları ve insani gelişme arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünen, Ç. (2015). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye ekonomisinde Wagner Yasası analizi (1998-2014), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Yavuziğit, M.K. (2019). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: OECD ülkeleri üzerine panel data analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım, S. (2018). Mekânsal panel veri ekonometrisi: Avrupa’da kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Yiğit, N. (2013). Türkiye’de kamu harcamaları enflasyon ilişkisinin analizi (1990-2012), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Yurgiden, H. (2018). Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Türkiye örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Yücebaş, F. (2018). Cumhuriyet Döneminde Güneydoğu Anadolu (Gaziantep-Mardin-Urfa)'ya yapılan kamu harcamaları ve yatırımlar (1923-1950), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bitlis.

Geliş Tarihi / Received : 06.06.2021/ 06.06.2021

Kabul Tarihi / Accepted : 25.06.2021/ 06.25.2021

Araştırma Makalesi - Research Article

ŞEHİR HASTANELERİNİN ENTROPİ TEMELLİ MAUT YÖNTEMİ İLE KAPASİTE DEĞERLENDİRMESİ

CAPACITY ASSESSMENT OF CITY HOSPITALS USING THE ENTROPY-BASED MAUT METHOD

Agah BAŞDEĞİRMEN^a, Damla YALÇINER ÇAL^b

ÖZ: Sağlık hizmetleri ülkelerin refah seviyelerinin yükselmesinde toplum için büyük rol oynamaktadır. Bu çalışmanın amacı Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemleri kullanarak şehir hastaneleri kapasitelerine yönelik temel göstergelerin performans sıralaması ve karşılaştırılmasını yapmaktır. Çalışmanın uygulama sürecinde Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemlerinden Entropi ve MAUT kullanılmıştır. Türkiye’de faaliyet gösteren 18 şehir hastanesi ve 6 kriterin yer aldığı kapasite değerlendirilmesine ait temel değerleri gösteren veriler ele alınmıştır. Yöntemlerden elde edilen çıktıya göre en iyi kapasite değerlendirilmesine sahip hastane Ankara Etlik Şehir Hastanesi olmuştur.

Anahtar Kelimeler : Şehir Hastaneleri, Çok Kriterli Karar Verme, Entropi, MAUT.

ABSTRACT: Health services have played a prominent role for the society in increasing the welfare of countries. The aim of this study is to rank and compare the performance of key indicators for city hospitals' capacities using Multi-Criteria Decision Making (MCDM) methods. In the application process of the study, Entropy and MAUT have used from Multi-Criteria Decision Making (MCDM) methods. It has been examined with the data obtained from the basic values of capacity assessment, which includes operating in Turkey 18 city hospitals and 6 criteria. According to the output obtained from the methods, the hospital with the best capacity assessment is Ankara Etlik City Hospital.

Keywords: City Hospitals, Multi Criteria Decision Making, Entrophy, MAUT.

^a Dr, agahbasdegirmen@gmail.com

^b Doktora Öğrenci, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü, damlayalciner@gmail.com

1. GİRİŞ

Hastane yapıları, insanoğlunun sağlık sorunlarını gidermeye yönelik tespit edilen rahatsızlıkların tedavi edildiği kamu ve özel olarak sağlık hizmeti veren organizasyon alanlarıdır. Türkiye’de hastaneler gerek kamu hizmetiyle sağlık hizmeti, sosyal güvenlik reformu ve yaşanan refah gelişimi, gerekse özel sağlık kuruluşlarının sayısının artmasıyla birlikte sağlık ekonomisinde rekabet koşullarının yaşandığı yapı haline dönüşmüştür (Aytekin, 2016: 134). Kamu Özel İş birliği Modeli, devletin tamamen sistemde olmayı hedeflediği hizmetlere ilişkin özel sektörün katılımını sağlamak amacıyla sağlık tesislerinin kiralama karşılığında yenilenmesi veya yeniden inşa edilmesi hedeflenmiştir (Acartürk ve Keskin, 2012: 27). Sağlık sisteminde tesisleşme adımıyla şehir hastaneleri Kamu Özel İş birliği (Yap-Kirala-Devret) modeliyle ortaya çıkmış bir yatırım finansman modelidir. Yatırım modeliyle birlikte kamu hastaneleri sağlık kampüsü haline dönüştürülmesine yönelik sağlık hizmetlerinin finansmanında ve sunumunda etkinlik, etkililik ve verimliliğin sağlanması amaçlanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2021).

Sağlık hizmetleri sunumunun önemli unsurlarından biri olan hastanelerin; insan gücü ve tıbbi donanımları kadar, bu kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayan kapasitesi büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde şehir hastaneleri ile sağlık hizmetlerinin sunumu bazı temel kapasite verileriyle ifade edilmektedir (Özdede, 2019: s.72). Buna göre Tablo 1’de şehir hastanelerinin birkaç adımda önemi verilmiştir

Tablo 1. Şehir Hastanelerinin Önemi

Yapısal	Ekonomik	Tıbbi	Diğer
*Çevreci hastane dönüşümleri *Enerji dönüşüm sistemleri *Deprem İzalatörleri *Yatak başına kapalı alan oranı ile global standartlar *Yürüyen bantlı koridor ve merdivenler *Spor merkezleri *Kreşler ve gündüz bakım evleri	*Sağlık turizmi gelirlerine olumlu etkileri *Devlet arazilerinin yatırıma dönüşmesi *Bakım ve onarım maliyetlerin ekonomik transferi *Kamu borç stokunun azalması ve böylece koruyucu sağlık hizmetlerine daha fazla kaynak aktarılabilmesi *Hasta yatış sürelerini kısaltması *Hastane enfeksiyonlarını azaltmak ve ilgili maliyeti düşürmek *Teknolojik uygulamaların maliyetini düşürmek	*Tedavi çeşidini ülke geneline yayması *Hizmet kalitesinin artması *Etkin sağlık hizmeti sunumunu sağlaması *Yeterli sayıda nitelikli yatak sağlaması *Teşhis ve tedavide ileri seviye konsept ve teknolojilerin kullanılması *Tedavi hizmetlerinin hızla vatandaşa sunulması *Hasta yakınları üzerinde psikolojik olumlu etkiler *Hastane enfeksiyonlarını azaltmak *Tıbbi inovatif yaklaşımlara erişim kolaylığı *Hastaların nitelikli oda kullanmaları	*Homojen ve rahat çalışma ortamı *Çalışan güvenliği, iş kolaylığı ve memnuniyeti artırmak *Emek ve hizmet kalitesini artırmak *Vade sonunda yatırımın bedelsiz devri *Ekolojik hastaneler *Gelişmiş işletme standartları

Kaynak: Doğan ve Aydın, 2017.

Sağlık hizmetleri sektörü değişen ve gelişen teknoloji devinimiyle birlikte hızla ilerleme kaydetmektedir. Sağlıkta tesisleşme anlamında yatırım bütçe finansmanı hayati işlev taşımaktadır. Ancak ekonomik krizler karar vericilerin söz konusu finansal kaynakları daha verimli ve etkin kullanmayı zorunlu kılmıştır. Nitekim, sağlıkla ilgili uygulanacak stratejilerde ve kapasite planlamasında temel göstergeler önemli yer tutmaktadır (Ağaç ve Baki, 2016: 343).

Son yirmi yılda hastaneler, maliyet ve yatırım açısından yoğun hizmet işletmeleri haline geldi ve artan maliyet baskısıyla karşı kaşıya kaldı. Bu durum hastanelerde hizmet üretiminde merkezi önem

taşıyan kapasite için de geçerlidir. Dolayısıyla klinik tanıda karar teoremlerinden Çok Kriterli Karar Verme yöntemlerine dayalı kapasite planlaması, sağlık sisteminin sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir (Fandel ve Hegemann, 1987).

Sağlık sisteminin işleyişinde önemli unsurlardan biri de hastanelerin kapasiteleridir. Hastane faaliyetleri kapasitesi birden fazla göstergeye bağlıdır. Şehir hastanelerinin kapasite performanslarını değerlendirmek amacıyla bu çalışmada Entropi temelli MAUT olmak üzere Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada söz konusu yöntemlerin çözümüne ilişkin işlem adımları ve kullanım amaçlarına yönelik bilgilere değinilmiştir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Karar verme sürecinde sağlık hizmetlerinin kapasitesini etkileyen çok sayıda faktörün önemi artmaktadır. Literatürde sağlık hizmetlerinin kalitesini geliştirmeye yönelik sağlık tesislerinin değerlendirilmesinde yaygın olarak Çok Kriterli Karar Verme yöntemine (ÇKKV) başvurulmaktadır (Atalan vd., 2020: 855).

Literatürde Entropi, AHP ve CRITIC ağırlık metodu ile ÇKKV yöntemleri ile ilgili yapılan çalışmalar birçok alanda yer almaktadır. Farklı alanlarda performans sıralama, seçim, değerlendirme ve önceliklendirme için karar vermeye yönelik yapılan çalışmalar Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. ÇKKV Yöntemleri Literatür İncelemesi

Entropi Yöntemi ile Yapılan Çalışmalar	
Bilgi Teknolojileri Seçiminde Entropi Ağırlıklı TOPSIS Yöntemi	(Huang, 2008)
Entropi ve TOPSIS kullanılarak Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarının Bilgi Dış Kaynak Uygulamalarını Optimize Etmek	(Hsu ve Hsu, 2008)
Entropi Ağırlıklı TOPSIS Yöntemine Dayalı Üçüncü Basamak Hastanelerde Tıbbi Kalitenin Kapsamlı Değerlendirilmesi	(Lang, Yang, Zhao ve Zhao, 2018)
Entropiye Dayalı EDAS Mahalle Seçimi için Karar Verme Modeli: İstanbul’da Vaka Çalışması	(Torkayesh, Amiri, Iranizad ve Torkayesh 2020)
Malzeme Seçiminde Entropi Bazlı ÇKKV Yaklaşımı	(Hussain ve Mandal, 2019)
MAUT Yöntemi ile Yapılan Çalışmalar	
MAUT Yöntemi ile Ulaşım Koridoru Karar Verme	(Zietsman, Rilett ve Kim, 2006)
Sağlık Sistemindeki Ulusal İlaç Rehberinde İlaç Sınıflandırma için MAUT Yöntemi Kullanımı	(Chun, Kim, Kim ve Sohn 2010)
Acil Serviste MAUT Yöntemiyle Hasta Önceliklendirilmesi	(Claudio ve Okudan, 2010)
Japonya’daki Kansere Bilgilendirme ve Danışmanlık Programlarına Yönelik Tanıtım Faaliyetlerini Değerlendirmek için MAUT Yöntemi Kullanımı	(Toh, Hagihara, Shiotani, Onozuka, Yamaki, Shimizu, Morita ve Takayama, 2021)
Diğer ÇKKV Yöntemleri ile Yapılan Çalışmalar	
ARAS Yöntemi ile Yazılım Test Yöntemi Seçimi	(Karabasevic, Maksimovic, Stanujic, Jovic ve Rajcevic, 2018)
Banka Personeli Seçiminde ÇKKV Yöntemlerinden Entropi Tabanlı ARAS Yöntemi ile Değerlendirilmesi	(Kenger ve Organ, 2017)
Belirsizlik Altındaki KOBİ’lerde Tedarik Zinciri Yöntemi Performans Ölçümü için Bulanık Bir ARAS Yöntemi	(Rostamzadeh, Esmaili, Nia, Saparuskas ve Mehdi, 2017)
Brezilya Havaalanı Terminallerinin Operasyonel Performanslarının BORDA-AHP Entegrasyonu ile Analizi	(Rocha, Barros, Silva ve Costa, 2016, s.202-219)

Akıllı Telefonların Kullanılabilirliği Açısından Kullanıcıların Algısını Haritalaması: Borda Sayım Yöntemi ile Özellikleri Karşılaştırma	(Santos, Silva, Gomes, Vieira ve Walker, 2018)
Entropi Ağırlıklı TOPSIS Yöntemine göre Gelişmekte olan Stratejik Sektörlerde Yeşil Teknoloji İnovasyonunun Ekolojik-Ekonomik Verimlilik Değerlendirmesi	(Sun ve Yang, 2017)
Hibrit ÇKKV Yöntemleri ile Yapılan Çalışmalar	
CRITIC Ağırlıklı TOPSIS, EDAS ve CODAS Yöntemleriyle Mesafe-Bazlı Hastane Yeri Seçimi	(Adalı ve Tuş, 2019)
Hibrit Bir ÇKKV Modeli ile Tayvan Sağlık Hizmetleri Endüstrisinde Radyo Frekansı Tanımlanması ve Benimsenmesini Geliştirmek	(Lu, Lin ve Tzeng, 2013)
Deneysel Tasarıma Dayalı SAW, TOPSIS ve GRA Yöntemlerini Birleştiren Yeni Bir Hibrit ÇKKV Modeli	(Wang, Zhu ve Wang, 2016)
Sağlık Alanında ÇKKV Yöntemi ile Yapılan Çalışmalar	
MAUT ile Sağlık Durumları için Sosyal Tercihlerin Değerlendirilmesi	(Torrance, Boyle ve Horwood, 1982)
ÇKKV Yaklaşımını Kullanarak Nitelikli Personel Seçim Stratejilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Üniversite Hastane Uygulaması	(Uslu, Yılmaz, ve Yiğit, 2021)
Çekya'daki Hastanelerin ÇKKV TOPSIS Yöntemi ile Finansal Performanslarının Karşılaştırılması	(Vackova ve Hajdikova, 2017)
Çin'de 30 Eyalet Hastanelerinde Tıbbi Hizmet Kabiliyetlerinin Entropi Ağırlıklı TOPSIS Yöntemi ile Değerlendirilmesi	(Wu, Huang ve Shen, 2019)
İstanbul'da Sağlık Hizmetleri Performans Değerlendirmesinde Bulanık ÇKKV Yaklaşımı	(Karadayı ve Karsak, 2014)

Yukarıda yer alan çalışmalarda ÇKKV yöntemlerine yönelik farklı alanlarda çalışmalara yer verilmiştir. Ayrıca sağlık alanında yapılan çalışmalara göre genel olarak hastaların hastane tercihinde etkili faktörlerin öne çıkarılması, hizmet kalitesinin ölçülmesi gibi davranışsal yaklaşımlar görülmektedir. Diğer taraftan sağlık tesislerinde son yıllarda sosyolojik ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak teknik unsurların ön plana çıkması nedeniyle hastanelerin temel kriterleri doğrultusunda kapasite sıralama veya performans kıyaslama yapılmamıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmada literatüre yeni bir bakış açısı kazandırılmasının yanı sıra sonraki hastane performans değerlendirmelerinde temel oluşturabileceği düşünülmektedir. Literatürde bu açığı kapatmak amacıyla sağlık alanında yeni model şehir hastanelerinin kapasite performanslarının ölçüldüğü spesifik bir yaklaşım olarak önerilen Entropi temelli MAUT hibrit modeli ile incelenmiştir.

3.ÇALIŞMADA KULLANILAN ÇKKV YÖNTEMLERİ

Çalışmada öncelikle kullanılacak olan yöntemler açıklanmakta ve sırasıyla uygulama adımları yer almaktadır. Birinci adımda Entropi yöntemi ile kriterlere ağırlıklar atanmış, sonraki adımda MAUT yöntemiyle şehir hastanelerinin performansları değerlendirilmiştir.

3.1.Entropi Yöntemi

Entropi kavramı, Rudolph Clausius tarafından 1965 yılında sistem içerisindeki karmaşıklığın tanımlanmasına yönelik termodinamikte çarpıklık ve dağınıklık durumunda ortaya çıkmıştır. Entropi, doğal şartlar altında evrende kendi düzeninde yer alan tüm sistemlerin zaman içerisinde dağınık, düzensiz ve bozulacağı şartları yansıtmaktadır. Günümüzde bilgi teknolojilerinin kullanılmasına yönelik mevcut veriler arasında faydalı bilginin ölçülmesi amacıyla 1948 yılında Shannon tarafından geliştirilmiştir (Zhang vd. 2011: 444).

Entropi yöntemi, mevcut verilerin kriter dağılımlarına göre ağırlıklandırmak için kullanılmaktadır. Değerlendirme indeksinde Entropi ağırlık değeri büyüdükçe indeksin faydalı bilgi oranı da artmaktadır (Çakır ve Perçin, 2013: 82).

Entropi yönteminin aşamaları şu şekildedir (Shannon,1948:10-14, Wang ve Lee, 2009: 8982 Karami ve Johansson, 2014: 523-524):

1. Adım: Karar matrisinin normalizasyonu:

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum_1^j x_{ij}} \quad (1)$$

i: Alternatif değeri

j: Kriter değeri

r_{ij} : Normalize edilen değerler

x_{ij} : i. Alternatif, j. Kriter için fayda değeridir.

2. Adım: Entropi değerlerinin hesaplanması:

$$e_j = -k \sum_{j=1}^m r_{ij} \ln(r_{ij}) \quad (2)$$

k: Entropi katsayısı

r_{ij} : Normalize edilen değerler

e_j : Entropi değeri

3. Adım: Ağırlık değerlerinin hesaplanması:

$$W_j = \frac{1-e_j}{\sum_1^m (1-e_j)} \quad (3)$$

$$\sum_1^m W_j = 1 \quad (4)$$

W_j : ağırlık değeri,

e_j : Entropi değeri

3.2.MAUT Yöntemi

Farklı çözüm aksiyonları arasından en iyi alternatifin hesaplandığı birçok kriterin optimize edilerek, ÇKKV problemlerinin çözümü için kullanılan tekniklerden biri MAUT (Multi Attribute Utility Theory) yöntemidir. Dolayısıyla, nitel ve nicel kriterler baz alınarak en optimize alternatifi belirlemek amacıyla sıklıkla kullanılmaktadır. MAUT olası her sonuca yardımcı program atayarak ve mümkün olan iyi yardımcı yöntemi hesaplayarak belirli bir problemin en iyi aksiyon yoluna karar verebilen program teoridir (Konidari ve Mavrakis, 2007: 6238).

MAUT sezgisel ilişki derleme ve karar verme problemleri açısından oldukça kullanışlı bir metottur. MAUT metodu çelişki barındıran aksiyonlar içinden seçme veya sıralama yapılabilmesi bakımından sezgisel ve rasyonel bir yaklaşım sunmaktadır. MAUT metodu, çelişkili ifadeleri ayıklamak ve yaygın bir işleyiş tabanı oluşturmak açısından metodik tarzda uygulanmaktadır (Kim ve Song, 2009: 145). Her bir alternatifi bir diğeriyle karşılaştırıp ikili kriterler vasıtasıyla alternatiflerin birbirleriyle ne kadar uygun ya da ne kadar düzensiz olduğu saptanmaktadır (Ishizaka ve Nemery, 2013: 82). Diğer bir ifadeyle, alternatiflerin tanımlandığı uzayda açıkça belirlenmiş olan U fayda fonksiyonunun maksimum reel değeri karşılayacak yargıya ulaşılması MAUT yöntemiyle sağlanır (Alp vd. 2015: 70). MAUT metodunun problem çözümüne yönelik adımları şu şekildedir (Ishizaka ve Nemery, 2013: 83):

Adım 1: Karar Matrisinin Atanması

ÇKKV yöntemlerinde diğerlerinde olduğu gibi problemin çözümüne ilişkin ilk olarak alternatif ve kriter değerleri saptanır. $m \times n$ biçiminde karar matrisi atanır.

Adım 2: Ağırlık Değerlerinin Oluşturulması

Her bir alternatif için kriterlerin önem derecelerini karşılaştırılarak kriter ağırlık değerleri w_j belirlenir. w_j değerlerinin toplamı $W_j = \frac{1-e_j}{\sum_1^m (1-e_j)}$ vasıtasıyla sağlanmalıdır.

Adım 3: Ağırlıklı Karar Matrisinin Belirlenmesi

Kriterlerin nihai ölçümlerinin atamaları belirlenir. Probleme ilişkin atama nicel kriterler açısından sayısal ifadeleri oluştururken, nitel kriterler açısından ise eşit karşılaştırmalar göz önünde bulundurulur. Bütün elde edilenlerin kılavuzluğunda beşlik, yüzlük gibi tertipte miktar eşleşmeleri gerçekleştirilir (x_m).

Adım 4: Normalizasyon Sağlanan Fayda İşlemlerin Oluşturulması

Normalizasyon adımı için en uygun değer 1'e, en uzak değer 0'a karşılık gelmektedir. Diğer değerler Eşitlik (5) ile hesaplanır.

$$f_j(a_i) = \frac{f_i(a_i) - \min(f_i)}{\max(f_i) - \min(f_i)}$$

(5)

Adım 5: Toplam Fayda Değerinin Hesaplanması

Fayda fonksiyonu Eşitlik (6) ile hesaplanır.

$$U(a_i) = \sum_{j=1}^q f_j(a_i) \cdot w_j \quad (6)$$

$U(a_i)$: Alternatifin fayda değeri

$f_j(a_i)$: Her bir alternatif ve kriter için normalizasyon fayda değeri

w_j : Ağırlık değerleri

4. ŞEHİR HASTANELERİNİN KAPASİTE DEĞERLENDİRMESİNDE ENTROPİ, MAUT YÖNTEMİNİN UYGULANMASI

Bu çalışmada; Türkiye'de yer alan 18 şehir hastanesinin performansları için Çok Kriterli Karar Verme yöntemleri içerisinde yer alan Entropi temelli MAUT yöntemleri ile karşılaştırılmaktadır. Çalışmada kullanılan veri seti <https://sygm.saglik.gov.tr/> adresinden elde edilmiştir. Şehir hastanelerinin kapasite değerlendirilmesinde kullanılan kriterler; yatak kapasitesi, poliklinik sayısı, tek kişilik oda, çift kişilik oda, ameliyathane sayısı, yoğun bakım yatak sayısı olmak üzere altı kriter **Tablo 3**'te, şehir hastanelerinin yer aldığı 18 alternatif ise **Tablo 4**'te yer almaktadır.

Tablo 3. Şehir Hastanelerinin Kapasite Değerlendirilmesinde Kullanılan Kriterler ve Kodları

KRİTERLER	KOD
Yatak Kapasitesi	YK
Poliklinik Sayısı	PS
Tek Kişilik Oda	TKO
Çift Kişilik Oda	ÇKO
Ameliyathane Sayısı	AS1
Yoğun Bakım Yatak Sayısı	YBYS

Tablo 4. Şehir Hastanelerinin Kapasite Değerlendirilmesinde Kullanılan Alternatifler

ALTERNATİFLER
Adana Şehir Hastanesi
Ankara Şehir Hastanesi
Ankara Etlik Şehir Hastanesi
Bursa Şehir Hastanesi
Elazığ Şehir Hastanesi
Eskişehir Şehir Hastanesi
Gaziantep Şehir Hastanesi
Isparta Şehir Hastanesi
İstanbul Başakşehir Şehir Hastanesi
İzmir Şehir Hastanesi
Kayseri Şehir Hastanesi
Kocaeli Şehir Hastanesi

Konya Şehir Hastanesi
Kütahya Şehir Hastanesi
Manisa Şehir Hastanesi
Mersin Şehir Hastanesi
Tekirdağ Şehir Hastanesi
Yozgat Şehir Hastanesi

4.1. Entropi Yönteminin Uygulanması

Çalışmada şehir hastanelerinin kapasitelerinin değerlendirilmesinde kullanılacak kriterlerin ağırlık hesaplamalarında Entropi yöntemi uygulanmıştır. İlk olarak karar matrisinin oluşturulması için hastanelere ait kriter değerleri **Tablo 5**'te görülmektedir.

Tablo 5. Karar Matrisi

Şehir Hastaneleri	YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS
Adana	1.550	330	437	191	61	274
Ankara	3.711	904	1.538	725	131	506
Ankara Etlik	3.624	1.031	1.943	738	125	697
Bursa	1.355	403	638	256	49	240
Elazığ	1.038	227	338	169	39	160
Eskişehir	1.081	254	443	193	38	209
Gaziantep	1.875	475	872	363	62	277
Isparta	755	167	324	150	20	166
İstanbul Başakşehir	2.682	709	1.190	472	90	520
İzmir	2.060	457	1.060	321	54	374
Kayseri	1.607	404	671	323	43	309
Kocaeli	1.210	258	535	251	71	188
Konya	1.250	278	442	272	48	240
Kütahya	610	197	195	168	20	79
Manisa	558	145	236	100	21	159
Mersin	1.294	280	544	252	52	210
Tekirdağ	480	128	158	109	16	96
Yozgat	475	113	129	133	18	88

* YK: Yatak Kapasitesi, PS: Poliklinik Sayısı, TKO: Tek Kişilik Oda, ÇKO: Çift Kişilik Oda, AS: Ameliyathane Sayısı, YBYS: Yoğun Bakım Yatak Sayısı.

Adım 1: Normalize Edilmiş Standart Karar Matrisi Eşitlik 1 ile **Tablo 6**'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Entropi Yöntemine Göre Normalize Edilmiş Karar Matrisi

Şehir Hastaneleri	YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS
Adana	0,0570	0,0488	0,0374	0,0368	0,0637	0,0572
Ankara	0,1364	0,1337	0,1315	0,1398	0,1367	0,1056
Ankara Etlik	0,1332	0,1525	0,1662	0,1423	0,1305	0,1455
Bursa	0,0498	0,0596	0,0546	0,0494	0,0511	0,0501

Elazığ	0,0381	0,0336	0,0289	0,0326	0,0407	0,0334
Eskişehir	0,0397	0,0376	0,0379	0,0372	0,0397	0,0436
Gaziantep	0,0689	0,0703	0,0746	0,0700	0,0647	0,0578
Isparta	0,0277	0,0247	0,0277	0,0289	0,0209	0,0346
İstanbul Başakşehir	0,0985	0,1049	0,1018	0,0910	0,0939	0,1085
İzmir	0,0757	0,0676	0,0907	0,0619	0,0564	0,0780
Kayseri	0,0590	0,0598	0,0574	0,0623	0,0449	0,0645
Kocaeli	0,0445	0,0382	0,0458	0,0484	0,0741	0,0392
Konya	0,0459	0,0411	0,0378	0,0524	0,0501	0,0501
Kütahya	0,0224	0,0291	0,0167	0,0324	0,0209	0,0165
Manisa	0,0205	0,0214	0,0202	0,0193	0,0219	0,0332
Mersin	0,0475	0,0414	0,0465	0,0486	0,0543	0,0438
Tekirdağ	0,0176	0,0189	0,0135	0,0210	0,0167	0,0200
Yozgat	0,0175	0,0167	0,0110	0,0256	0,0188	0,0184

Adım 2: Her bir değer için $e_j = -k \sum_{j=1}^m r_{ij} \ln(r_{ij})$ ile Entropi değeri oluşturulur. Değerler ile normalize edilen değerlerin logaritmik değerleri çarpılarak toplanır. Elde edilen toplam 'k' Entropi katsayısı ile çarpılarak tabloya eklenir. Burada elde edilen Entropi değerleri—Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7. Entropi Değerinin Hesaplanması

YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS
0,9381	0,9308	0,9143	0,9407	0,9389	0,9432

Adım 3: Her bir kriter için $W_j = \frac{1-e_j}{\sum_{j=1}^m (1-e_j)}$ ile ağırlık değeri oluşturulur. Ağırlıkların hesaplanmasında; Entropi değerinin her biri 1'den çıkarılarak toplanır. Daha sonra her bir kriter için o değer Entropi değeri 1'den çıkarılarak ilk hesaplanan toplama bölünür ve ağırlık değerleri bulunur. Bulunan ağırlık değerleri Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Kriterlerin Ağırlık Değerleri

YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS
0,1571	0,1756	0,2174	0,1504	0,1552	0,1443

Entropi yöntemi ile elde edilen ağırlıklar 0 ile 1 arasında olmalı ve ağırlıkların toplamı 1 değerini vermelidir. Entropi yöntemi sonuçlarına göre; en önemli kriter tek kişilik oda, en önemsiz kriterin ise yoğun bakım yatak sayısı olduğu görülmektedir. Bu ağırlıklar ile MAUT yöntemi değerlendirilecek olup, kriterlere göre hastanelerin performansı karşılaştırılacaktır.

4.2.MAUT Yönteminin Uygulanması

Şehir hastanelerinin kapasite değerlendirilmesinde kullanılan kriter ağırlıkları Entropi yöntemi ile elde edildikten sonra MAUT yönteminde kullanılmıştır. Çözüm sonucunda şehir hastanelerinin kapasite değerlendirme sıralamaları elde edilmiştir. Normalleştirme işlemi için ilk olarak her bir kriter için en iyi (MAK) - en kötü (MİN) değerler tespit edilmiştir. Elde edilen bu değerler karar matrisi ile **Tablo 9'** da gösterilmektedir.

Tablo 9. Karar Matrisi ve En İyi-En Kötü Değerler

Şehir Hastaneleri	YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS
Adana	1.550	330	437	191	61	274
Ankara	3.711	904	1.538	725	131	506
Ankara Etlik	3.624	1.031	1.943	738	125	697
Bursa	1.355	403	638	256	49	240
Elazığ	1.038	227	338	169	39	160
Eskişehir	1.081	254	443	193	38	209
Gaziantep	1.875	475	872	363	62	277
Isparta	755	167	324	150	20	166
İstanbul Başakşehir	2.682	709	1.190	472	90	520
İzmir	2.060	457	1.060	321	54	374
Kayseri	1.607	404	671	323	43	309
Kocaeli	1.210	258	535	251	71	188
Konya	1.250	278	442	272	48	240
Kütahya	610	197	195	168	20	79
Manisa	558	145	236	100	21	159
Mersin	1.294	280	544	252	52	210
Tekirdağ	480	128	158	109	16	96
Yozgat	475	113	129	133	18	88
MAK	3.711	1.031	1.943	738	131	697
MİN	475	113	129	100	16	79

Kriterler için en iyi-en kötü değerler belirlendikten sonra en iyi değer için “1” ve en kötü değer için de “0” ataması yapılmıştır. Kalan diğer değerler ile normalize edilmiş fayda değerleri elde edilir. Tüm bu değerler **Tablo 10**'da gösterilmektedir.

Tablo 10. Normalize Edilmiş Fayda Değerleri

Şehir Hastaneleri	YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS
Adana	0,3322	0,2364	0,1698	0,1426	0,3913	0,3155
Ankara	1,0000	0,8617	0,7767	0,9796	1,0000	0,6909
Ankara Etlik	0,9731	1,0000	1,0000	1,0000	0,9478	1,0000
Bursa	0,2719	0,3159	0,2806	0,2445	0,2870	0,2605
Elazığ	0,1740	0,1242	0,1152	0,1082	0,2000	0,1311
Eskişehir	0,1873	0,1536	0,1731	0,1458	0,1913	0,2104
Gaziantep	0,4326	0,3943	0,4096	0,4122	0,4000	0,3204
Isparta	0,0865	0,0588	0,1075	0,0784	0,0348	0,1408
İstanbul Başakşehir	0,6820	0,6492	0,5849	0,5831	0,6435	0,7136
İzmir	0,4898	0,3747	0,5132	0,3464	0,3304	0,4773
Kayseri	0,3498	0,3170	0,2988	0,3495	0,2348	0,3722
Kocaeli	0,2271	0,1580	0,2238	0,2367	0,4783	0,1764
Konya	0,2395	0,1797	0,1725	0,2696	0,2783	0,2605
Kütahya	0,0417	0,0915	0,0364	0,1066	0,0348	0,0000
Manisa	0,0256	0,0349	0,0590	0,0000	0,0435	0,1294
Mersin	0,2531	0,1819	0,2288	0,2382	0,3130	0,2120

Tekirdağ	0,0015	0,0163	0,0160	0,0141	0,0000	0,0275
Yozgat	0,0000	0,0000	0,0000	0,0517	0,0174	0,0146

Fayda değerleri hesaplandıktan sonraki adımda toplam fayda değerleri hesaplanır. Toplam fayda değeri hesaplanmasında; Entropi yöntemi ile elde edilen ağırlıkların normalleştirilmiş fayda değerleri ile çarpılmasıyla elde edilir. Elde edilen bu değerler **Tablo 11**'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Toplam Fayda Değerleri

Şehir Hastaneleri	YK	PS	TKO	ÇKO	AS	YBYS	TOPLAM	MAUT Sıra
Adana	0,0522	0,0415	0,0369	0,0215	0,0607	0,0455	0,2583	8
Ankara	0,1571	0,1513	0,1689	0,1473	0,1552	0,0997	0,8795	2
Ankara Etlik	0,1529	0,1756	0,2174	0,1504	0,1471	0,1443	0,9877	1
Bursa	0,0427	0,0555	0,0610	0,0368	0,0445	0,0376	0,2781	7
Elazığ	0,0273	0,0218	0,0251	0,0163	0,0310	0,0189	0,1404	13
Eskişehir	0,0294	0,0270	0,0376	0,0219	0,0297	0,0303	0,1760	12
Gaziantep	0,0680	0,0693	0,0891	0,0620	0,0621	0,0462	0,3966	5
Isparta	0,0136	0,0103	0,0234	0,0118	0,0054	0,0203	0,0848	14
İstanbul Başakşehir	0,1071	0,1140	0,1272	0,0877	0,0998	0,1029	0,6388	3
İzmir	0,0769	0,0658	0,1116	0,0521	0,0513	0,0689	0,4266	4
Kayseri	0,0550	0,0557	0,0650	0,0526	0,0364	0,0537	0,3183	6
Kocaeli	0,0357	0,0277	0,0487	0,0356	0,0742	0,0254	0,2473	9
Konya	0,0376	0,0316	0,0375	0,0405	0,0432	0,0376	0,2280	11
Kütahya	0,0066	0,0161	0,0079	0,0160	0,0054	0,0000	0,0520	15
Manisa	0,0040	0,0061	0,0128	0,0000	0,0067	0,0187	0,0484	16
Mersin	0,0398	0,0319	0,0497	0,0358	0,0486	0,0306	0,2364	10
Tekirdağ	0,0002	0,0029	0,0035	0,0021	0,0000	0,0040	0,0127	17
Yozgat	0,0000	0,0000	0,0000	0,0078	0,0027	0,0021	0,0126	18

Entropi temelli MAUT yöntemi ile yapılan değerlendirmede 18 şehir hastanesi performans olarak nihai sıralamaları Tablo 11'de verilmiştir. Bu sıralamalarda ilk üç içerisinde Ankara Etlik, Ankara ve İstanbul Başakşehir Şehir Hastaneleri yer almıştır. Farklı illerde yer alan şehir hastaneleri ülkemizde gelişmişlik düzeyi yüksek büyükşehirlerde yer alan şehir hastaneleri üst sıralarda konumlanmıştır. Bu illerde yer alan hastanelerin nüfus yoğunluğu dikkate alındığında performansları daha çok önem kazanmaktadır.

5. SONUÇ DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Sağlık hizmetlerinin sunumu, bireylerin hayatlarını sürdürmesinde, yaşam konforunun arttırmasında ve himayesinde bulunan bireyler için belli bir önem arz etmektedir. Bu bağlamda sağlık sistemi seviyesi, ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan gelişmişlik durumunu ortaya koymaktadır. Sağlık sistemi, hizmet kalitesi, tesis maliyeti, tedarik süreçleri ve kuruluş yeri ile ayrı ayrı analiz edilmesi gerekir (Zerenler ve Ögüt: 2007: 501).

Bu çalışmada ÇKKV yöntemlerinden hibrit veya bütünleşik bir yaklaşımla Türkiye'de 2021 yılı Mayıs ayı itibariyle aktif hizmet sunan Şehir Hastaneleri temel göstergelere yönelik performansları yer almaktadır. Alternatifler ve kriterler açısından, yapımı tamamlanan şehir hastaneleri ile yatırımları planlanan şehir hastanelerine yönelik temel göstergelerin performans karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışmada Entropi temelli MAUT yöntemi aracılığıyla şehir hastaneleri karşılaştırılmıştır.

Ülkemizde Şehir Hastaneleri henüz çok daha yeni bir sistem üzerine tasarlandığından, 6 temel kriter ve aktif faaliyet gösteren 18 hastane merccek altına alınmıştır. Türkiye’de gelişmişlik düzeyi bakımından büyükşehirlerde yer alan şehir hastaneler üst sıraları paylaşmaktadır. Buna göre sayısal üstünlüğe sahip başkentte yer alan Ankara Etlik Hastanesi ilk sırada yer alırken, Ankara’da yer alan diğer şehir hastanesi de ikinci sırada gelmektedir. Diğer yandan sırasıyla İstanbul Başakşehir, İzmir, Gaziantep, Kayseri, Bursa, Adana, Kocaeli, Mersin şehir hastaneleri ilk 10 sırada yer almaktadır. Buna göre büyükşehirlerde yer alan şehir hastaneleri performans açısından önemli konumda bulunmaktadır.

Araştırmada yatırım aşamasında yapımı devam veya yapılması planlanan şehir hastaneleri ile zaman serisi neticesinde elde verilen kapsamında farklı ÇKKV yaklaşımları ile daha geniş performans değerlendirilmesi veya karşılaştırma yapılabilir. Çalışmanın sınırlılıkları açısından elde verilere göre şehir hastaneleri veri sistemlerinin henüz çok yeni işlediği göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çalışma ÇKKV yöntemlerinin sağlık hizmetlerinin sunumunda hastane kapasitesinin ne kadar etkin bir araç olduğunu ifade etmektedir. Sağlık bakanlığı kamu hastaneleri yatırımlarına yönelik, kapasite planlaması konusunda karar verme problemlerinde yol gösterici niteliği taşımaktadır. Ayrıca ÇKKV yöntemlerinin kullanıldığı disiplinlerden sağlık alanında hastanelere yönelik ne tür kriterlerin ele alındığı ve bunlardan hangilerinin literatüre katkı sunulabileceği gibi karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Öte yandan kamu hastanelerinin şehir hastaneleri içindeki performansı veya diğer ülkelerdeki kamu hastaneleri ile yaklaşımlara, bu çalışma alt yapı hazırlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Adalı, E. A., Tuş, A. (2019) “Hospital Site Selection with Distance-Based Multi-Criteria Decision-Making Methods” *International Journal of Healthcare Management*.
- Acartürk, E., Keskin, S. (2012) “Türkiye’de Sağlık Sektöründe Kamu Özel Ortaklığı Modeli” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 25-31.
- Ağaç, G., Baki, B. (2016) “Sağlık Alanında Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri Kullanımı: Literatür İncelemesi” *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19 (3), s.343-363.
- Alp, İ., Öztel, A., Köse, M. S. (2015) “Entropi Tabanlı Maut Yöntemi ile Kurumsal Sürdürülebilirlik Performansı Ölçümü: Bir Vaka Çalışması” *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 65-81.
- Atalan, A., Kaplan Dönmez, A., Dönmez, C. Ç. “Development Optimization Models to Evaluate Healthcare Systems” *Sigma Journal of Engineering and Sciences*, 38 (2), 853-873.
- Aytekin, A. (2016) “Hastaların Hastane Tercihinde Etkili Kriterler ve Hastanelerin MULTIMOORA ile Sıralanması: Eskişehir Örneği” *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 4, s. 134-143.
- Chun, S., Kim, S. K., Kim, J. M. S., Sohn, K. (2010) “Use of Multi Attribute Utility Theory for Formulary Management in A Health System” *American Journal of Health-System Pharmacy*, 67 (2), pp. 128-135.
- Claudio, D., Okudan, G. E. (2010) “Utility Function-Based Prioritisation in the Emergency Department” *European J. Industrial Engineering*, 4 (1), pp. 59-77.
- Çakır, S., Perçin, S. (2013) “AB Ülkeleri’nde Bütünleşik Entropi AğırlıkTopsis Yöntemiyle Ar-Ge Performansının Ölçülmesi”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1), pp.77-95.
- Doğan, A., Aydın, R. (2017) “Mersin Şehir Hastanesi” *Sağlık ve Medya İletişimi Sempozyumu*, <https://slideplayer.biz.tr/slide/12539470/> (Erişim: 10.04.2021).
- Hegemann, H., Günter, F. (1987) “MCDM in Hospital Planning” *Toward Interactive and Intelligent Decision Support Systems*, Vol. 285.
- Hsu, P-F., Hsu, M-G. (2008) “Optimizing the Information Outsourcing Practices of Primary Care Medical Organizations Using Entropy and TOPSIS” *Qual Quant*, pp. 181-201.
- Huang, J. (2008) “Combining Entropy Weight and TOPSIS Method for Information System Selection” *IEEE Conference on Cybernetics and Intelligent Systems*.
- Hussain, S. A. I., Mandal, U. K. (2019) “Entropy Based MCDM Approach for Selection of Material” *National Level Conference on Engineering Problems and Applications*, pp. 1-7.

- Ishizaka, A., Nemery, P. (2013) "Multi-Criteria Decision Analysis: Methods and Software" John Wiley and Sons.
- Karamı, A. ve Johansson, R. (2014). Utilization of Multi Attribute Decision Making Techniques to Integrate Automatic and Manuel Ranking of Options, Journal of Information Science and Engineering, 30, s.519-534.
- Karabasevic, D. M., Maksimovic, M. V., Stanujkic, D. M., Jocić, G. B., Rajcevic, D. P. (2018) "Selection of Software Testing Method by Using ARAS Method" Tehnika, 73 (5), pp. 724-729.
- Karadayı, M. A., Karsak, E. E. (2014) "Fuzzy MCDM Approach for Health-care Performance Assessment in İstanbul" 18th World Multi-Conference on Systemics, WMSCI, pp. 228-233.
- Kenger, M. D., Organ, A. (2017) "Banka Personel Seçiminin ÇKKV Yöntemlerinden Entropi Temelli Aras Yöntemi ile Değerlendirilmesi" Adnan Menderes Üniversitesi SBE Dergisi, 4 (4), s. 152-170.
- Kim, S-K., Song, O. (2009) "A MAUT Approach for Selececting a Dismantling Scenario fort he Thermal Column KRR-1" Annals of Nuclear Energy, 36(2), pp. 145-150.
- Konıdarı, P. Mavrakis, D. (2007) "A Multi-Criteria Evaluation Method for Climate Change Mitigation Policy Instruments" Energy Policy, 35 (12), pp. 6235-6257.
- Lu, M-T., Lin, S-W, Tzeng, G-H. (2013) "Improving RFID Adoption in Taiwan's Healthcare Industry Based on A DEMATEL Technique with A Hybrid MCDM Model" Decision Sippot Systems, 56, pp. 259-269.
- Roca, P. M., Barros, A. P., Silva, G. B., Costa, H. G. (2016) "Analysis of the Operational Performance of Brazilian Airport Terminals: A Multicriteria Approach with De Borda-AHP Integration" Journal of Air Transport Management, 51, pp. 19-26.
- Rostamzadeh, R., Esmaeili, R., NIA, A. S., Saparauskas, J., Mehdi, K. (2017) "A Fuzzy ARAS Method for Supply Chain Management Performance Measurement in SMEs Under Uncertainty" Transformations in Business&Economics, 17 (2A), pp. 319-340.
- Sağlık Bakanlığı, (2021) <https://sygm.saglik.gov.tr/TR-30753/6527-nolu-kanun.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2021)
- Santos, M., Silva, T., Gomes, C., Vieira, J., Walker, R. (2018) "Mapping the Perception of Users as the Usability of Smartphones: Benchmarking Features Trough the Borda Count Method" International Conference on Operational Research, pp. 57-64.
- Shannon, C.E. (1948). "A Mathematical Theory of Communcation", The Bell System Technical Journal, 27, 379-423.
- Sun, L-Y., Yang, L. (2017) "Ecological-Economic Efficiency Evaluation of Green Technology Innovaiton in Strategic Emerging Industries Based on Entropy Weighted TOPSIS Method" Ecological Indicators, 73, pp.554-558.
- Toh, Y., Hagihara, A., Shiotani, M., Onozuka, D., Yamaki, C., Shimizu, N. Takayama, T. (2021) "Employing Multiple-Attribute Utility Technology to Evaluate Publicity Activities for Cancer Information and Counseling Programs in Japan" Journal of Cancer Policy, 21, pp. 1-26.
- Torkayesh, S. E., Amiri, A., Iranizad, A., Torkayesh, A. E. (2020) "Entropy Based EDAS Decision Making Model for Neighborhood Selection: A Case Study in İstanbul" Journal of Industrial Engineering and Decision Making, 1 (1), pp. 1-11.
- Torrance, G. W., Boyle, M. H., Horwood, S. P. (1982) "Application of Multi-Attribute Utility Theory to Measure Social Preferences for Health States" Operation Research, 30 (6), pp. 1043-1069.
- Uslu, Y. D., Yılmaz, E. Yiğit, P. (2021) "Developing Qualified Personnel Selection Strategies Using MCDM Approach: A University Hospital Practice" Emerald Limited Publishing, Strategic Outlook in Business and Finance Innovation: Multidimensional Policies for Emerging Economies, pp. 195-205.
- Vackova, L., Hajdikova, T. (2017) "Evaluation of Czech Hospitals Performance Using MCDM Methods" WCECS 2017, October 25-27.
- Wang, P., Zhu, Z., Wang, Y. (2016) "A Novel Hybrid MCDM Model Combining the SAW, TOPSIS and GRA Methods Based on Experimental Desing" Information Sciences, 345, pp. 27-45.
- Wang, T.C., Lee, H. D. (2009) "Developing A Fuzzy TOPSIS Approach Based on Subjective Weights and Objective Weights" Expert Systems with Applicaitons, 36 (5), pp. 8980-8985.

- Wu, X., Huang, Z., Shen, S. (2019) "Comprehensive Evaluation of Medical Service Ability of TCM Hospitals in 30 Provinces, Autonomous Regions and Municipalities of China in 2017 Based on Entropy Weight TOPSIS Method and RSR Method" *WSSE*, pp. 108-112.
- Yıldırım, B. F. (2015) "Çok Kriterli Karar Verme Problemlerinde ARAS Yöntemi" *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6 (9), s. 285-296.
- Yang, L., Zhao, J., Zhao, J., Zhao, D. (2018) "Comprehensive Evaluation of Medical Quality in Tertiary Hospitals Based on Entropy Weight TOPSIS Method" *Xueming; Departmen of Management and Economics*.
- Zerenler, M., Öğüt, A. (2007) "Sağlık Sektöründe Algılanan Hizmet Kalitesi ve Hastane Tercih Nedenleri Araştırması: Konya Örneği" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, s. 501-519.
- Zhang, H., Gu, C. L., Gu, L. W., Zhang, Y. (2011) "The evaluation of tourism destination competitiveness by TOPSIS & information entropy—A case in the Yangtze River Delta of China" *Tourism Management*, Vol. 32, No. 2, pp. 443-451.
- Zietsman, J., Rilett, L. R., Kim, S-J. (2006) "Transportation Corridor Decision-Making Multi-Attribute Utility Theory" *International Journal of Management and Decision Making*, 7 (2/3), pp. 254-266.